

CURTEA DE JUSTIȚIE
A UNIUNII EUROPENE

Multilingvismul la Curtea de Justiție a Uniunii Europene

Multilingvismul **la Curtea de Justiție** **a Uniunii Europene**

Cuvânt-înainte al domnului președinte Koen Lenaerts

7

1. Multilingvism și diversitate1.1 Sensul multilingvismului în Uniunea Europeană – *In varietate concordia* 11

1.2 Limbile oficiale ale Uniunii și limbile oficiale ale statelor membre 15

2. Multilingvismul în centrul procedurilor în fața instanțelor Uniunii Europene

2.1 Multilingvismul, parte integrantă a procedurilor 20

2.2 Faza scrisă a procedurii 22

2.2.1 Procedurile preliminare 22

2.2.2 Acțiunile directe și recursurile 27

2.2.3 Procedurile de aviz 33

2.2.4 Accelerarea procedurilor 33

2.2.5 Încheierea fazei scrise a procedurii 34

2.3 Faza orală a procedurii 35

2.3.1 Ședința de audiere a pledoariilor 35

2.3.2 Prezentarea concluziilor avocaților generali 36

2.4 Deciziile și avizele 39

2.5 Contenciosul în fața Curții în materie de multilingvism 44

2.5.1 Concordanța dintre versiunile lingvistice ale actelor Uniunii: teoria actului clar 44

2.5.2 Contenciosul referitor la regimul lingvistic al concursurilor de recrutare și al anunțurilor
pentru ocuparea unui post vacant 49

2.5.3 Cazul particular al regimului lingvistic al brevetului european cu efect unitar 53

3. Gestionarea multilingvismului la Curte

3.1 Organizarea Direcției generale multilingvisme	55
3.2 Meseriile Direcției generale multilingvism	59
3.2.1 Juriștii-lingviști	59
3.2.2 Interpreții	63
3.2.3 Corectorii tipografici/verificatorii lingvistici	65
3.2.4 Asistenții de gestiune și secretariatele	66
3.2.5 Meseriile specifice	68
3.3 Colaboratorii externi	69
3.3.1 Juriștii-lingviști și traducătorii freelance	69
3.3.2 Interpreții freelance sau AIC	73
3.4 Importanța calității traducerilor juridice și a interpretării la Curte	74
3.4.1 Calitatea traducerilor juridice	74
3.4.2 Calitatea interpretării	78
3.5 Recrutarea și formarea continuă	78
3.5.1 Concursurile de recrutare a funcționarilor	78
3.5.2 Procedurile de selecție a agenților temporari	79
3.5.3 Formarea continuă a profesioniștilor multilingvismului	79
3.6 Raționalizarea multilingvismului	82
3.6.1 Limba de deliberare	82
3.6.2 Limbile pivot (traducere)	84
3.6.3 Limba „punte” și limba „retur” (interpretare)	89
3.6.4 Economii de traducere	92
3.6.5 Partea multilingvismului în durata procedurilor	95

4. A traduce și a interpreta: strategii, metode și instrumente

4.1 Traducerea juridică	99
4.1.1 Juristul-lingvist în fața traducerii sale	102
4.1.2 Specificul traducerii juridice la Curte	107

4.1.3 Reflecția terminologică într-un context juridic	108
4.1.4 Alegerea strategiei, un demers teleologic	112
4.1.5 Dialogul dintre autori și traducători	115
4.2 Interpretarea în cadrul ședințelor	117
4.2.1 Principiile și modalitățile de interpretare	117
4.2.2 Provocările specifice interpretării simultane la Curte	118
4.2.3 Strategiile și tacticile	120
4.2.4 Pregătirea ședinței	122
4.2.5 Aptitudinile și obligațiile interpretului	123
4.2.6 Implicarea oratorilor	124
4.3 Instrumentele de asistență pentru multilingvism	126
4.3.1 Terminologia	126
4.3.2 Instrumentele de cercetare multilingvă	131
4.3.3 Instrumentele de traducere asistată	133
4.3.4 Instrumentele de asistență pentru interpretare	138
4.3.5 Interpretarea unor intervenții efectuate de la distanță	138
4.3.6 Teleinterpretarea	141

5. Care este viitorul multilingvismului?

5.1 Condițiile de urgență a talentelor	143
5.2 Conștiința mizelor: pe termen scurt sau pe termen lung?	146
5.3 Finanțarea multilingvismului versus costul non-multilingvismului	148
5.3.1 Costul multilingvismului	151
5.3.2 Costul non-multilingvismului	152
5.3.3 Consecințele unei funcționări non-multilingve a Curții	153
5.3.4 Însușirea descentralizată a procedurilor	156

Concluzie	159
------------------	------------

Glosar	162
---------------	------------

„Dragostea pentru democrație este cea pentru egalitate”

Montesquieu, Despre spiritul legilor, 1748, Cartea V, Capitolul III

Cuvânt-înainte al domnului președinte Koen Lenaerts

La originile construcției europene se utilizau în cadrul instituției numai patru limbi. Astăzi, în sălile de ședință se aud 24 de limbi oficiale și în ele sunt traduse marea majoritate a deciziilor pronunțate de Curte și de Tribunal. În acest „concert lingvistic”, care s-a dezvoltat pe măsura extinderilor succesive ale Uniunii Europene, fiecărei limbi oficiale i se acordă o importanță egală în temeiul Regulamentului nr. 1/58, care, de șaiszeci și cinci de ani, cuprinde regimul lingvistic al instituțiilor Uniunii.

Acest principiu de „egalitate a limbilor”, care reflectă marea diversitate lingvistică și culturală a cărei respectare este consacrată la articolul 22 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, constituie în același timp o provocare operațională permanentă și un atu major al jurisprudenței instituției.

Asigurarea disponibilității unei decizii judecătorești în cele 24 de limbi oficiale ale Uniunii implică de fapt mobilizarea unor resurse umane și tehnice importante, dar este „prețul de plătit” pentru a garanta transparența și accesibilitatea jurisprudenței în cadrul diferitelor ordini juridice naționale. Această garanție este esențială pentru buna funcționare a sistemului democratic al Uniunii și contribuie la apropierea justiției europene de cetățenii, întreprinderile și administrațiile celor 27 de state membre.

Pentru a face față acestei provocări lingvistice, instituția poate conta pe devotamentul constant al profesioniștilor în interpretare și în traducere, care lucrează pentru a asigura o înțelegere uniformă a dreptului Uniunii în toate limbile sale oficiale, în beneficiul coerenței de ansamblu și al calității jurisprudenței.

Și cum în 2023 se va inaugura Grădina multilingvismului în vecinătatea Curții de Justiție a Uniunii Europene, prezenta publicație descrie, sub diferitele sale fațete, gestionarea de către instituție a unui serviciu de justiție accesibil în cele 24 de limbi ale Uniunii în funcție de constrângerile (de cost și de termen în special) care reglementează îndeplinirea activităților.

Lucrarea se încheie printr-o serie de reflecții privind mizele și viitorul multilingvismului în contextul mondializării și al revoluției digitale. Ea se dorește a fi și un omagiu adus celor care lucrează în fiecare zi, cel mai adesea stând în umbră, la funcționarea armonioasă a acestui magnific mozaic multicultural.

1. Multilingvism și diversitate

Multilingvismul la Curtea de Justiție – simbolistica Grădinii

Inaugurarea, la 9 mai 2023, a Grădinii Multilingvismului în imediata apropiere a Curții se înscrie în continuarea a ceea ce întruchipează deja, prin arhitectura sa, Palatul de Justiție al Uniunii Europene: o căutare a transparenței și a accesibilității. Într-adevăr, multilingvismul instituțional, care permite cetățenilor și justițiabililor să comunice cu Curtea în limba sau în una dintre limbile țării lor, reprezintă una dintre condițiile unui acces facil și transparent la justiție.

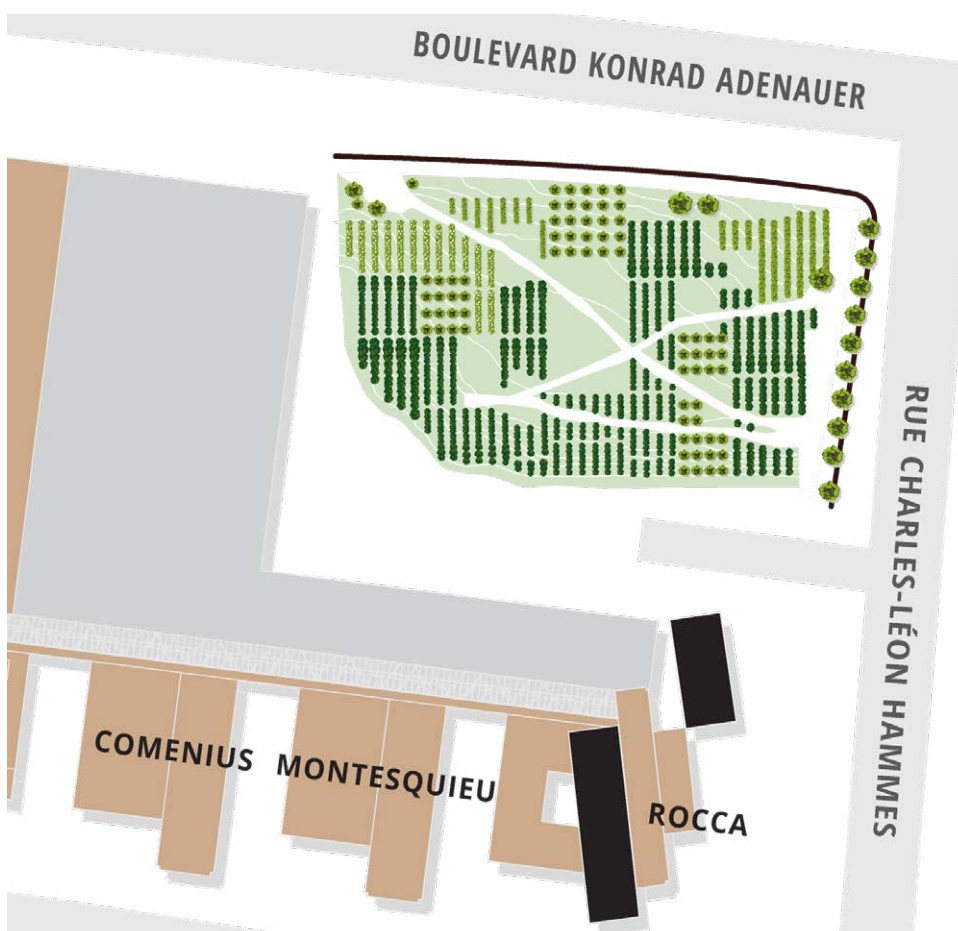
Această grădină rezultă atât dintr-o voință continuă de a materializa valorile instituției chiar în locul în care este așezată, cât și dintr-un concurs de împrejurări: eliberarea unui teren ceva mai mare de un hectar la picioarele turnurilor concepute de arhitectul Dominique Perrault. Acest teren, lăsat liber prin demolarea unor foste clădiri ale Comisiei Europene ca urmare a degradării lor, a fost transformat, așadar, într-o grădină care pune în valoare multilingvismul, înțeles ca simbol al diversității culturilor europene. Legătura dintre protecția biodiversității și respectarea identităților lingvistice se reflectă în organizarea grădinii și în alegerea speciilor de arbuști, la care se adaugă plante cu flori și plante aromatice. S-a plantat de asemenea un buchet al Multilingvismului, format din atâția arbori câte limbi oficiale ale Uniunii Europene există, fără a uita luxemburgheza, limba istorică a Marelui Ducat, în care își are sediul Curtea.

Această grădină a fost realizată în strânsă colaborare de Curte, care se exprimă în 24 de limbi, și de autoritățile luxemburgheze. Luxemburgul este el însuși o țară plurilingvă și un susținător ardent al diversității culturale și lingvistice, privită ca un teren fertil. În condițiile în care accelerarea generală, inerentă mondializării schimburilor, merge în fiecare zi din ce în ce mai mult în direcția unui „monolingvism al eficacității”, grădina este martor al valorii intrinseci și inalienabile a multilingvismului. Multilingvismul instituțional, înscris în tratate, și plurilingvismul Luxemburgului, care face din această mică țară cosmopolită o veritabilă „grădină a limbilor”, ocupă astfel un loc de onoare.

Egalitatea limbilor, respectarea identităților lingvistice, accesul gratuit la justiție, acestea sunt valorile pe care Curtea le pune în aplicare prin multilingvismul procedurilor și prin jurisprudența sa. Instituția și partenerii săi luxemburghezi din domeniul politicii imobiliare doresc, așadar, să facă din Grădina multilingvismului un spațiu viu de exprimare a diversității naturii și a culturilor. După cum amintește Heinz Wismann, istoric al filozofiei

și autor al lucrării *Penser entre les langues*¹, „principiul vieții este diferențierea”, care se opune atât monoculturii, cât și monolingvismului.

În imediata vecinătate a Palatului, grădina oferă un spațiu de relaxare, dar și de cultură, fiind potrivită pentru organizarea de evenimente aflate sub egida limbilor și a diversității. Angajată în protecția, conservarea și promovarea multilingvismului, Curtea nu poate decât să se bucure de proximitatea unui asemenea spațiu viu, inspirat de pluralitatea culturilor europene.

1 | Heinz Wismann, *Penser entre les langues*, Editura Albin Michel, Paris, 2012.

Grădina multilingvismului se face astfel ecou al cuvintelor Olgăi Tokarczuk, romancieră poloneză și laureată a premiului Nobel pentru literatură în anul 2018. Omagiindu-i pe acești promotori care sunt traducătorii și interpreții, ea afirma în anul 2019: „Traducerea nu înseamnă numai trecerea de la o limbă la alta sau de la o cultură la alta, ci amintește totodată de o tehnică horticolă care constă în prelevarea unui altoi de pe o plantă mamă pentru a fi grefat pe o altă plantă, care face să răsară din el noi mlădițe ce vor crește viguros, transformându-se în ramuri.”²

2| Extras din conferința inaugurală a celei de A patra ediții a întâlnirilor literare de la Gdańsk (Polonia), 2019.

1.1 Sensul multilingvismului în Uniunea Europeană – *In varietate concordia*

De-a lungul ultimelor secole și chiar al mileniilor, popoarele Europei au fost sfâșiate de conflicte, ambiția unora exploatând teama și ignoranța altora în detrimentul păcii, al prosperității și al accesului egal al popoarelor și al persoanelor la oportunități. Traumatismul creat de cel de Al Doilea Război Mondial a determinat națiunile să înțeleagă în ce măsură devenise indispensabilă crearea unor autorități de dialog și de cooperare sau chiar de reglementare. Astfel, Organizația Națiunilor Unite (ONU) a succedat unei Ligi a Națiunilor (LN) care își arătase limitele.

În special în Europa s-a impus necesitatea unor asemenea autorități, iar părinții tratatelor europene au avut în plus această viziune a unei integrări economice și politice în cadrul națiunilor europene. Ei au dorit nu numai ca autoritățile de dialog să funcționeze în permanență, ci și ca interesele să fie combinate, iar schimburile să fie continue, așa încât orice veleitate de conflict să pară evident contraproductivă. Pentru aceasta era nevoie să cadă barierele naționale, iar protecționismul spiritului să fie redus pe măsură ce era eradicat protecționismul economic.

După primul pas, reprezentat de Tratatul Benelux din anul 1948, urmat de crearea, începând din anul 1951, a unei piețe unice a cărbunelui și a oțelului și în același timp cu semnarea Tratatului Euratom prin care s-a instituit cercetarea comună în domeniul energiei atomice, Tratatul de la Roma din 25 martie 1957 de instituire a Comunității Economice Europene (CEE)³ a generalizat deschiderea piețelor, însoțită de libertăți tot mai mari în materie de circulație a persoanelor, a mărfurilor, a serviciilor și a capitalurilor. Completate de introducerea monedei unice, aceste etape fundamentale au contribuit la această viziune a păcii în prosperitate. Toate aceste progrese trebuiau reglementate juridic de tratate internaționale și, din necesități organizatorice, de instituții legitime instituite prin tratate.

Instituțiile au colaborat cu statele membre pentru a apropia din ce în ce în mai mult popoarele Europei, una dintre marile realizări fiind alegerea directă, începând din anul 1979, a membrilor Parlamentului European. Progresele au devenit din ce în ce mai tangibile în viața cotidiană a cetățenilor europeni, ajungându-se ca o parte importantă a

3| Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene, semnat la Roma la 25 martie 1957 și intrat în vigoare la 1 ianuarie 1958.

legislației aplicabile în statele membre să își aibă originea în reglementarea europeană⁴. Domeniul de activitate al Uniunii Europene s-a extins progresiv la domenii situate chiar în nucleul cetățeniei, precum drepturile fundamentale, drepturile sociale și drepturile politice.

Uniunea și instituțiile sale își desfășoară deci activitatea în centrul vieții cotidiene a aproximativ 450 de milioane de cetățeni europeni (după Brexit) și, pentru a-și menține legitimitatea, trebuie să rămână în mod efectiv și vizibil receptive față de cetățean și să îi dovedească neîncetat că, în loc să fie marginalizat în cadrul unui amplu sistem pe care nu poate decât să îl contemple de la distanță, participă la acest sistem în același mod ca și ceilalți cetățeni și celelalte popoare ale Europei.

Construcția europeană este înainte de toate un proiect de cultură și de civilizație care se caracterizează prin împărtășirea unor valori comune și prin diversitatea expresiilor culturale, în primul rând lingvistice. Limba este în același timp un instrument de comunicare, un indicator al identității și un material cultural. Limbile nu numai că definesc identitățile personale, ci se înscriu de asemenea într-un patrimoniu comun.

Este, prin urmare, esențial să fie respectate toate fațetele identității cetățeanului, fie ea națională, religioasă, filozofică, etnică, de gen, politică sau alta. Pentru că limbile se află în centrul identității, ele trebuie tratate în mod egal, în caz contrar cetățenii putând simți că identitatea lor este mai puțin respectată decât cele ale altor comunități lingvistice

4 | Personalitățile politice au avansat diverse procentaje, adesea exagerate, pentru a glorifica sau, dimpotrivă, pentru a diminua pregnanța dreptului Uniunii în sistemele noastre. În realitate, nu este nici util și nici chiar posibil ca aceasta să fie cuantificată, având în vedere printre altele împletirea unor norme de origine diversă în aceleași texte și lipsa oricărui sistem de referință care ar permite ponderarea normelor în funcție de impactul lor juridic real și durabil.

sau naționale⁵, că sunt într-un fel „mai puțin egali” decât alții. Inegalitatea lingvistică nu poate duce decât la alienarea cetățeanului în raport cu instituțiile și în raport cu proiectul național sau european în ansamblu. Acest demers este cel al multilingvismului instituțional, garant al incluziunii cetățenilor și ciment al păcii națiunilor. Din ce în ce mai mulți cetățeni europeni cunosc la diverse niveluri mai mult de o limbă, iar acest plurilingvism nu poate fi decât un motiv de bucurie. Dar multilingvismul instituțional înseamnă mai mult decât atât. El este rezultatul unui demers care urmărește să garanteze că cetățenii vor putea întotdeauna și în mod nediscriminatoriu să aibă acces la informații, să se adreseze instituțiilor și să obțină un răspuns în propria limbă. Fiecare cetățean are astfel dreptul de a utiliza numai limba sa, chiar dacă vorbește mai multe, fiindcă înțelegerea sa într-o altă limbă va fi rareori la fel de completă și de fină ca în limba sa maternă. Reiese dintr-o analiză desfășurată de Eurostat în 2016 că nicio limbă a Uniunii nu este vorbită la un nivel foarte ridicat de majoritatea populației. Aproximativ 20 % dintre rezidenții adulți sunt în măsură să comunice la un asemenea nivel în germană, 16 % în franceză, 14 % în italiană și 13 % în engleză. Nivelul de incluziune lingvistică pe care îl asigură o comunicare monolingvă în engleză se situează între 13 și 45 % dintre rezidenții adulți ai celor 27 de state membre. El se situează între 43 și 45 % dacă este aplicat un regim trilingv (germană, engleză și franceză). Un regim pe deplin multilingv permite în schimb incluziunea lingvistică a 97-99 % din populația adultă⁶.

5] Acest principiu este de altfel consacrat la articolul 3 alineatul (3) ultimul paragraf din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE): „Uniunea respectă bogăția diversității sale culturale și lingvistice și veghează la protejarea și dezvoltarea patrimoniului cultural european”, precum și la articolul 22 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene: „Uniunea respectă diversitatea culturală, religioasă și lingvistică”. Iar Curtea de Justiție amintește în mod constant în jurisprudența sa măsura în care Uniunea s-a angajat să conserve multilingvismul. Ea a precizat astfel aceasta în Hotărârea Marii Camere din 2 octombrie 2018, C-73/17, Franța/Parlamentul, [EU:C:2018:787](#), punctul 41: „Prin urmare, Parlamentul are obligația de a acționa cu toată atenția, rigoarea și angajamentul pe care le impune o asemenea responsabilitate (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 decembrie 2012, Franța/Parlamentul, C-237/11 și C-238/11, [EU:C:2012:796](#), punctul 68), ceea ce presupune ca dezbaterile parlamentare și votul parlamentar să se bazeze pe un text transmis deputaților în timp util și tradus în toate limbile oficiale ale Uniunii. Astfel, Uniunea s-a angajat să conserve multilingvismul, a cărui importanță este amintită la articolul 3 alineatul (3) al patrulea paragraf TUE (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 mai 2015, Spania/Consiliul, C-147/13, [EU:C:2015:299](#), punctul 42, precum și Hotărârea din 6 septembrie 2017, Slovacia și Ungaria/Consiliul, C-643/15 și C-647/15, [EU:C:2017:631](#), punctul 203)”.

6] The EU's approach to multilingualism in its own communication policy, [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU\(2022\)699648](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU(2022)699648) (septembrie 2022); comunicat de presă: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_ATA\(2022\)733096](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_ATA(2022)733096) (octombrie 2022).

Acest drept al cetățeanului este exprimat în numeroase acte și își are temeiul juridic în articolul 20 alineatul (2) litera (d) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE), care are următorul cuprins: „[c]etățenii Uniunii [...] se bucură [...] de [...] dreptul de a se adresa instituțiilor și organelor consultative ale Uniunii în oricare dintre limbile tratatelor și de a primi răspuns în aceeași limbă”; acest drept este pus în aplicare în Regulamentul nr. 1 de stabilire a regimului lingvistic al Comunității Economice Europene⁷, precum și la articolul 41 alineatul (4) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, potrivit căruia „[o]rice persoană se poate adresa în scris instituțiilor Uniunii într-una din limbile tratatelor și trebuie să primească răspuns în aceeași limbă”.

Multilingvismul face posibilă o cetățenie europeană esențială pentru dialogul intercultural întrucât îl invită pe fiecare european să îi considere pe ceilalți drept concetățeni și egali. Profesioniștii traducerii din instituții (juriști-lingviști și traducători) garantează accesibilitatea documentelor în toate limbile oficiale.

Acest imperativ nu a scăpat pionierilor construcției europene, așa încât primul regulament adoptat de CEE, și anume Regulamentul nr. 1/58, încă în vigoare, care a preluat el însuși regimul lingvistic al Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (CECA), definește limbile oficiale ale Uniunii și reglementează utilizarea acestora. Articolul 1 din regulamentul menționat, astfel cum a fost modificat pe măsura aderărilor succesive, prevede că „[l]imbile oficiale și de lucru ale instituțiilor Uniunii sunt bulgara, ceha, croata, daneza, engleza, estona, finlandeza, franceza, germana, greaca, irlandeza, italiana, letona, lituaniana, maghiara, malteza, neerlandeza, polona, portugheza, româna, slovacă, slovena, spaniola și suedeza”. Articolul 2 are următorul cuprins: „[t]extele adresate instituțiilor de către un stat membru sau de către o persoană aflată sub jurisdicția unui stat membru se redactează, la alegerea expeditorului, într-una dintre limbile oficiale. Răspunsul se redactează în aceeași limbă”. Articolul 7 prevede, la rândul său, că „[r]egimul lingvistic al procedurii Curții de Justiție se stabilește prin regulamentul de procedură al acesteia”. Valoarea cvasiconstituțională a regimului lingvistic explică de ce acest regulament poate fi modificat numai cu unanimitatea statelor membre, la fel ca dispozițiile regulamentelor de procedură ale Curții de Justiție și Tribunalului Uniunii Europene consacrate regimului lingvistic (articolele 36-42 din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție și articolele 44-49 din Regulamentul de procedură al

7 | Regulamentul nr. 1 al Consiliului din 15 aprilie 1958 de stabilire a regimului lingvistic al Comunității Economice Europene (JO 1958, 17, p. 385, Ediție specială, 01/vol. 1, p. 3, denumit în continuare „Regulamentul nr. 1/58”).

Tribunalului). Această valoare fundamentală este confirmată prin înscrierea la articolele 21 (principiul nediscriminării pe motiv de limbă) și 22 (principiul respectării diversității, inclusiv cea lingvistică) din Carta drepturilor fundamentale, care cimentează în ordinea juridică a Uniunii principiul egalității lingvistice.

1.2 Limbile oficiale ale Uniunii și limbile oficiale ale statelor membre

Cele 24 de limbi oficiale ale Uniunii a căror listă este întocmită de Regulamentul nr. 1/58 nu trebuie confundate cu limbile oficiale ale statelor membre. Astfel, anumite limbi, precum limba luxemburgheză (limbă oficială în Luxemburg, alături de limbile germană și franceză), nu sunt limbi oficiale ale Uniunii.

Consiliul Uniunii Europene, în cadrul căruia sunt reprezentate toate statele membre ale Uniunii, adoptă decizii în unanimitate cu privire la acest aspect. Înainte de a adera la Uniune, fiecare viitor stat membru precizează limba pe care dorește să o utilizeze ca limbă oficială în contextul Uniunii. Orice modificare ulterioară, indiferent dacă este vorba despre adăugarea sau eliminarea unei limbi oficiale, trebuie aprobată în unanimitate de toate statele membre în cadrul Consiliului.

Lista limbilor oficiale este, așadar, în evoluție. Unele limbi s-au adăugat cu ocazia noilor aderări, dar și, uneori, cum este cazul limbii irlandeze, în considerarea importanței pe care o dobândește o limbă care este oficială în statul membru în cauză, însă care nu se număra printre limbile oficiale ale Uniunii la aderarea statului respectiv. La rândul său, limba engleză se află încă pe listă, în pofida retragerii Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord din Uniune, printre altele deoarece rămâne limbă oficială în alte două state membre: Irlanda și Malta.

Articolul 55 alineatul (1) TUE a fost adoptat în același spirit de incluzivitate: „Prezentul tratat, redactat în exemplar unic în limbile bulgară, cehă, croată, daneză, engleză, estonă, finlandeză, franceză, germană, greacă, irlandeză, italiană, letonă, lituaniană, maghiară, malteză, olandeză, polonă, portugheză, română, slovacă, slovenă, spaniolă și suedeză, textele redactate în fiecare dintre aceste limbi fiind deopotrivă autentice, se depune în arhivele guvernului Republicii Italiene, care înmânează o copie certificată pentru conformitate fiecăruia dintre guvernele celorlalte state semnatare”. Aceeași este situația în ceea ce privește articolul 24 al patrulea paragraf TFUE: „Orice cetățean al Uniunii poate să se adreseze în scris oricărei instituții sau oricărui organ prevăzut de prezentul articol sau la articolul 13 din Tratatul privind Uniunea Europeană într-una din

limbile prevăzute la articolul 55 alineatul (1) din Tratatul privind Uniunea Europeană și să primească un răspuns redactat în aceeași limbă”.

Rezultă că orice cetățean poate să se adreseze instituțiilor Uniunii în orice limbă oficială, la alegerea sa, și să primească de la acestea un răspuns în aceeași limbă⁸. Tot ceea ce înseamnă reglementare cu aplicabilitate generală a Uniunii se publică în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* în toate limbile oficiale. Iar Curtea a confirmat aceasta, de exemplu, în cauza C-108/01, declarând că „imperativul securității juridice impune ca o reglementare comunitară să permită celor interesați să cunoască exact întinderea obligațiilor care le sunt impuse”, admitând astfel argumentul părților potrivit căruia „domeniul de aplicare și efectul unei reglementări comunitare ar trebui să fie clare și previzibile pentru justițiabili, în caz contrar încălcându-se principiul securității juridice și cel al transparenței. Normele edictate ar trebui să permită persoanelor vizate să cunoască exact întinderea obligațiilor care le revin. Nepublicarea unui act ar împiedica impunerea obligațiilor prevăzute de acest act unui particular. În plus, o obligație impusă de dreptul comunitar ar trebui să fie ușor accesibilă în limba statului membru în care trebuie să fie aplicată”⁹.

Jurisprudența Curții este de asemenea publicată în *Repertoriul jurisprudenței* în toate limbile oficiale¹⁰.

Tratatele sunt încheiate în toate limbile oficiale, iar actele de drept derivat sunt autentice în fiecare dintre aceste limbi, însăși aplicabilitatea lor fiind condiționată de acest aspect.

8| Isabelle Pingel, „Le régime linguistique de l’Union européenne. Enjeux et perspectives”, *Revue de l’Union européenne*, iunie 2014, p. 328-330.

9| Hotărârea din 20 mai 2003, Consorzio del Prosciutto di Parma și Salumificio S. Rita SpA, C-108/01, [EU:C:2003:296](#), punctele 85 și 89.

10| Derogarea aplicabilă limbii irlandeze fost ridicată progresiv și a dispărut complet la 31 decembrie 2021 [a se vedea Regulamentul (UE, Euratom) 2015/2264 al Consiliului din 3 decembrie 2015 de prelungire și de eliminare treptată a măsurilor derogatorii temporare de la Regulamentul nr. 1/58 (JO 2015, L 322, p. 1)].

Multilingvismul juridic, o artă a mersului pe sârmă și o cerință imperativă

Se înțelege că menținerea multilingvismului așa încât să fie respectate atât nevoile, cât și identitatea cetățenilor și a statelor membre impune nu numai mijloace adecvate, ci și un traseu intelectual constant¹¹.

Astfel, Uniunea este o uniune întemeiată pe norma de drept, acest drept trebuind să fie egal pentru toți și deci să producă efecte juridice care să poată fi înțelese de oricine în pofida multiplicității limbilor și a diversității sistemelor juridice¹². Oricare ar fi limba în care au fost redactate directivele și regulamentele, aceste acte trebuie să fie înțelese în același mod în toate limbile și în toate sistemele naționale¹³. Or, conceptele juridice nu sunt identice de la un sistem juridic la altul¹⁴. Anumite concepte nu există decât într-un singur sau în mai multe sisteme juridice, însă nu au echivalent în celelalte. Alte concepte există în toate sistemele juridice, însă fără a avea absolut aceeași semnificație, fie deoarece conțin diferențe substanțiale, fie pentru că au un domeniu de aplicare mai larg sau mai restrâns¹⁵, așa încât devin dificil de tradus sau chiar intraductibile¹⁶. În plus, un termen unic într-o anumită limbă poate include mai multe noțiuni în alte limbi și ordini juridice¹⁷.

11 | Dorina Irimia, „Pour une nouvelle branche de droit? La traduction juridique, du droit au langage”, *Revue Études de linguistique appliquée (ELA)*, nr. 183, 2016, p. 329-341.

12 | Sylvie Monjean-Decaudin, „La juritraductologie, où en est-on en 2018?”, Collectif, *La traduction juridique et économique. Aspects théoriques et pratiques*, Classiques Garnier, p. 17-31.

13 | A se vedea de exemplu Christoph Sobotta, „Die Mehrsprachigkeit als Herausforderung und Chance bei der Auslegung des Unionsrechts. Praktische Anmerkungen aus der Perspektive des Kabinetts einer Generalanwältin”, *Zeitschrift für Europäische Rechtslinguistik (ZERL)*, 2015.

14 | Caroline Reichling, „Terminologie juridique multilingue comparée”, în Cristina Mauro, Francesca Ruggieri (coordonatori), *Droit pénal, langue et Union européenne*, colecția Droit de l'Union européenne – Colloques, Editura Bruylant, Bruxelles, 2012.

15 | Termenul „crime” [„infracțiune”] acoperă o gamă mult mai largă de infracțiuni în dreptul englez decât în dreptul francez sau belgian, de exemplu, astfel încât un cuvânt atât de comun este în realitate înșelător din punct de vedere juridic.

16 | Nu explica marele Umberto Eco că arta traducerii în general constă în „a spune aproape același lucru”?

17 | Termenul german *Vertrag* poate însemna în limba franceză „contrat” [„contract”] sau „traité” [„tratată”].

Barbara Cassin, de la Academia franceză, propune „să fie denumit «intraductibil» nu ceea ce nu este tradus, ci ceea ce nu încetează să (nu) fie tradus. Aceste simptome ale diferenței, note de subsol ale traducătorilor, sunt purtătoare de informații. [...] Traducerea este o artă a gestionării diferențelor și de acest lucru avem nevoie ca cetățeni, ca europeni”¹⁸.

În pofida acestor obstacole, traducătorii, juriștii-lingviști și interpreții jonglează cu toate conceptele pentru a asigura că actele și efectele lor sunt înțelese în același mod în toate statele. Aceasta va implica adesea crearea unor neologisme juridice sau utilizarea unor termeni care, deși corespund unui concept în dreptul național, capătă o semnificație autonomă în dreptul Uniunii¹⁹. Personalul lingvistic va lucra, așadar, în mod constant să producă nu numai traducerea, ci și mijlocul care va permite în fiecare situație determinată înțelegerea unor efecte juridice exacte, adesea fără ca limba și dreptul să ofere o echivalență perfectă, și aceasta menținând o coerență terminologică transversală și diacronică²⁰.

18| Barbara Cassin, „La langue de l’Europe?”, volumele 160 și 161, nr. 2-3, Editura Belin, Po&sie, 2017, p. 154-159.

19| De exemplu, noțiunea de „efect util” este o noțiune tipică de drept al Uniunii; noțiunile de „efect direct” (Hotărârea din 5 februarie 1963, van Gend & Loos, 26/62, [EU:C:1963:1](#), p. 3) sau de „lucrător” (Hotărârea din 19 martie 1964, Unger, 75/63, [EU:C:1964:19](#), p. 347) sunt, la rândul lor, noțiuni autonome ale dreptului Uniunii.

20| Thierry Fontenelle, „La traduction au sein des institutions européennes”, *Revue française de linguistique appliquée*, volumul XXI, nr. 1, 2016, p. 53-66.

Multilingvism și plurilingvism

Conceptele de „multilingvism” și „plurilingvism” au fost definite de Consiliul Europei în Cadrul european comun de referință pentru limbi (CECRL).

Inspirându-se liber din aceste definiții, în sensul prezentei lucrări, termenul „multilingvism” înseamnă coexistența mai multor limbi în cadrul unei instituții, fie ea o națiune, ca Belgia ori Elveția, de exemplu, o organizație internațională, precum Uniunea Europeană, sau chiar o societate, publică ori privată.

În schimb, „plurilingvismul” este înțeles aici ca fiind capacitatea indivizilor de a-și extinde experiența lingvistică în contextul lor cultural, de la limba familială la cea a grupului social, apoi la cele ale altor grupuri din afara contextului familial. O persoană care se exprimă în mai multe limbi, chiar și imperfect, este plurilingvă.

În acest sens trebuie înțeles Alfredo Calot Escobar, actualul grefier al Curții de Justiție, atunci când scrie:

„A știut oare Europa să inventeze un limbaj care să nu fie un dialect artificial? Umberto Eco, care consideră că limba Europei este traducerea, ar răspunde că a reușit prin acest expedient. Afirmatia trebuie, în realitate, să fie corectată: limba Europei este multilingvismul, adică respectarea principiului egalității între toate limbile oficiale, care este nu numai corolarul recunoașterii de către Uniune a principiului egalității între statele membre și respectării identităților lor naționale, ci și condiția esențială a cetățeniei europene. S-ar putea adăuga poate că limba Europei, mai mult decât traducerea, este și plurilingvismul, și anume capacitatea de a se exprima, într-un mediu multilingv, în mai multe dintre limbile reprezentate și astfel de a construi punți între ele și culturile pe care le fac să circule”²¹.

21 | Alfredo Calot Escobar, „Le multilinguisme à la Cour de justice de l'Union européenne: d'une exigence légale à une valeur commune”, *Le multilinguisme dans l'Union européenne*, coordonator Isabelle Pingel, Editura Pedone, Paris, 2015, p. 55-71.

2. Multilingvismul în centrul procedurilor în fața instanțelor Uniunii Europene

Multilingvismul juridic, o cerință funcțională la Curtea de Justiție

În cadrul punerii sale în aplicare cotidiene, multilingvismul, cerință juridică, se leagă de asemenea și mai ales de o cerință funcțională. Curtea, ținută fiind să cunoască toate limbile oficiale în cadrul misiunii sale, trebuie să facă posibil multilingvismul în organizarea sa în viața de zi cu zi²². Pentru Curte este ocazia de a transforma această dimensiune normativă într-o valoare comună, care hrănește întreaga instituție.

2.1 Multilingvismul, parte integrantă a procedurilor

Regimul lingvistic al Curții, așa cum este stabilit de Regulamentul de procedură al Curții de Justiție și, respectiv, al Tribunalului, garantează accesul multilingv la justiție. Astfel, instanțele de trimitere, în cadrul procedurii preliminare în fața Curții de Justiție, și reclamantul, în acțiunile directe în fața celor două instanțe, stabilesc limba de procedură a fiecărei cauze: aceasta va fi limba actului de sesizare a instanței. Atunci când instituțiile Uniunii Europene se află la originea procedurii, întrucât nu au o limbă proprie, toate limbile enumerate la articolul 1 din Regulamentul nr. 1/58 fiind limbi instituționale, ele redactează actul de sesizare a instanței – în speță cererea introductivă sau recursul – în limba pârâtului, fie că este vorba despre o persoană fizică sau juridică, fie despre un stat membru.

Prin urmare, fiecare dintre limbile oficiale ale Uniunii Europene poate fi limbă de procedură²³. Memoriile vor trebui în principiu să fie redactate în această limbă, care va fi de asemenea cea a ședinței. În sfârșit, decizia prin care se finalizează judecata va fi semnată în aceeași limbă de către completul de judecată.

22| Hubert Legal, „La traduction dans les juridictions multilingues: le cas de la Cour de justice des Communautés européennes”, în *Langues et procès*, coordonatori Marie Cornu și Marie-Eugénie Laporte-Legeais, Droit & Sciences sociales, LGDJ-Lextenso, Poitiers, 2015, p. 143-147.

23| Regulamentul de procedură al Curții de Justiție, capitolul 8, „Regimul lingvistic”, articolul 36 și următoarele, precum și Regulamentul de procedură al Tribunalului, titlul II, „Regimul lingvistic”, articolul 44 și următoarele.

Rezultă de aici că în orice moment Curtea trebuie să aibă disponibilități pentru ca actele procedurale primite să poată fi traduse în cel mai scurt timp într-o limbă cunoscută de completul de judecată, interpreții de conferință prezenți la ședința de audiere a pledoariilor să poată asigura interpretarea limbii de procedură către alte limbi de intervenție, către limbile cunoscute de membrii completului de judecată și invers, iar juriștii-lingviști să fie disponibili pentru a traduce decizia pronunțată de completul de judecată în limba de procedură în vederea adoptării sale efective²⁴.

Plurilingvismul este o realitate în instituție, unde nu există nimeni care să nu vorbească mai multe limbi. Multilingvismul activității jurisdicționale și al instituției în ansamblu este un concept diferit (*a se vedea punctul 1.2*) și se sprijină în esență, în mod evident, pe Direcția generală multilingvism (DGM), care asigură traducerea juridică și interpretarea. El este însă asigurat și în multe alte servicii, care tind, în domeniul lor de activitate și în măsura în care resursele o permit, către multilingvism și multijuridism la scara cea mai largă, de exemplu Direcția comunicare, cele două grefe sau Direcția cercetare și documentare (DCD). Acestea din urmă sunt organizate de altfel în jurul unor domenii de competențe atât juridice, cât și lingvistice.

Se poate vedea că multilingvismul însoțește întreg procesul în fața Curții, iar disponibilitatea resurselor de traducere și de interpretare adecvate în termeni de număr, de acoperire lingvistică și de calitate determină însăși posibilitatea de a desfășura procedura jurisdicțională. Cu alte cuvinte, multilingvismul juridic nu mai reprezintă doar o bogăție și o valoare: acesta constituie o cerință juridică și funcțională, întrucât regulamentele de procedură îl desemnează drept instrument de producție esențial în centrul fiecărei proceduri²⁵.

24| Juriștii-lingviști vor traduce deciziile și către celelalte limbi oficiale în vederea publicării, cu excepția cazului în care decizia respectivă nu face obiectul unei publicări în *Repertoriul jurisprudenței* din motive de economie în cadrul politicii de publicare selectivă a instituției.

25| Marc-André Gaudissart, „Le régime et la pratique linguistiques de la Cour de justice des Communautés européennes”, *Cahiers du Collège d'Europe*, nr. 10, Editura Peter Lang, Bruxelles, 2010, p. 137. Deși redactat înainte de intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, acest articol rămâne de actualitate pentru aceste principii și pentru descrierea multilingvismului în proceduri.

2.2 Faza scrisă a procedurii

Fiecare procedură include o fază scrisă, indiferent dacă este vorba despre o procedură preliminară, o acțiune directă, un recurs sau un aviz în temeiul articolului 218 alineatul (11) TFUE.

2.2.1 Procedurile preliminare

Procedura preliminară constituie instrumentul esențial de cooperare între instanțele naționale și Uniune care permite garantarea aplicării uniforme a dreptului Uniunii. Este vorba despre un dialog deschis în mod constant instanțelor naționale care au îndoieli cu privire la validitatea unui act sau la interpretarea dreptului Uniunii. Această procedură, prevăzută în prezent la articolul 267 TFUE²⁶, a jucat un rol esențial în dezvoltarea dreptului Uniunii, o lungă serie de hotărâri fondatoare consacrand drepturi și obligații pentru cetățeni, drepturi care au fost adesea confirmate cu ocazia unor revizuri ulterioare ale tratatelor. Indiferent dacă se pronunță în ultimă instanță sau nu, instanța națională, atunci când apreciază că unu sau mai multe motive de nevaliditate a unui act de drept derivat al Uniunii invocate de părți sau, după caz, din oficiu sunt întemeiate, trebuie să suspende judecarea cauzei și să sesizeze Curtea de Justiție cu o trimitere preliminară în aprecierea validității²⁷. Pe de altă parte, instanța națională care are îndoieli cu privire la o chestiune de interpretare a dreptului Uniunii poate sesiza Curtea de Justiție cu una sau mai multe întrebări preliminare, iar dacă instanța națională respectivă este chemată să se pronunțe în ultimă instanță, ea este obligată să procedeze în acest fel. Motivul este clar. Nu se poate concepe ca jurisprudența instanțelor superioare ale unui stat membru să intre în conflict cu dreptul Uniunii și să dobândească autoritate de lucru judecat fără a putea fi exercitată o cale de atac.

Trebuie să se arate că la data finalizării prezentei lucrări, începutul anului 2023, Consiliul a fost sesizat cu o propunere de modificare a Protocolului nr. 3 privind Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene pentru a permite transferul către Tribunalul Uniunii Europene al unei părți din contenciosul preliminar. Ar fi vorba despre cereri care fac parte exclusiv din una sau mai multe dintre materiile specifice următoare: sistemul

26] A se vedea Regulamentul de procedură al Curții, titlul III, „Trimiterile preliminare”, articolul 93 și următoarele.

27] Hotărârea din 10 ianuarie 2006, IATA și ELFAA, C-344/04, [EU:C:2006:10](#), punctul 30 (a se vedea de asemenea Comunicatul de presă nr. 1/06).

comun al taxei pe valoarea adăugată, accizele, Codul vamal și clasificarea tarifară a mărfurilor în Nomenclatura combinată, compensarea și asistența pasagerilor, sistemul de comercializare a cotelor de emisie de gaze cu efect de seră.

Orice cerere depusă în temeiul articolului 267 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene va fi introdusă în continuare la Curtea de Justiție. După ce a verificat că cererea de decizie preliminară face parte exclusiv din una sau mai multe dintre aceste materii, Curtea de Justiție transmite această cerere Tribunalului.

Cererea de decizie preliminară, actul de sesizare a instanței

Procedura preliminară este inițiată printr-o decizie, o ordonanță sau o hotărâre, după caz, de către o instanță națională care sesizează Curtea cu o întrebare privind validitatea sau interpretarea dreptului Uniunii. Această cerere de decizie preliminară este redactată în limba instanței naționale și determină limba de procedură. În cazul în care Curtea de Justiție decide să conexeze²⁸ cauze având limbi de procedură diferite, aceste limbi devin toate limbi de procedură.

După înregistrarea sa la grefa Curții de Justiție, cererea de decizie preliminară este transmisă diverselor servicii care vor fi implicate în procedură, cabinetul președintelui, DCD și, desigur, serviciul de traducere juridică²⁹. Astfel, cererea de decizie preliminară – sau rezumatul său, întocmit prin grija serviciului de traducere juridică în conformitate cu articolul 98 din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție – va trebui tradusă în celelalte limbi oficiale. Grefa va trebui după aceea să o notifice nu numai părților la procedura națională, ci și tuturor statelor membre, Comisiei Europene, precum și, dacă este cazul, instituției, organului, oficiului sau agenției Uniunii care a adoptat actul a cărui validitate sau interpretare este contestată și, atunci când este vizat unul dintre domeniile de aplicare ale Acordului privind Spațiul Economic European (SEE), deopotrivă statelor

28 | Articolul 54 din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție și articolul 68 din Regulamentul de procedură al Tribunalului.

29 | Marjolaine Roccati, „Translation and Interpretation in the European Reference for a Preliminary Ruling”, *Études de linguistique appliquée* (ELA), volumul 183, nr. 3, 2016, p. 297-307.

părți la acest acord și Autorității AELS de Supraveghere³⁰. Or, în special autoritățile naționale au nevoie de o versiune a cererii într-o limbă pe care o cunosc perfect pentru a-și putea exercita în cele mai bune condiții și în termenul acordat (două luni) dreptul de a depune observații scrise, apoi de a pleda în cadrul ședinței. Serviciul de traducere juridică asigură, așadar, în mod uzual într-un termen de 20 de zile lucrătoare, traducerea acestei cereri sau a rezumatului său, pornind de la *limba sursă*, în toate celelalte limbi oficiale ale Uniunii. Întrucât o cerere de decizie preliminară poate fi adresată în oricare dintre cele 24 de limbi oficiale ale Uniunii, serviciul de traducere juridică trebuie să fie în măsură să gestioneze ansamblul celor 552 de combinații lingvistice posibile (24 x 23 de limbi). Deși în practică se traduc cererile de decizie preliminară din limbile malteză sau irlandeză³¹, ele nu sunt totuși traduse în aceste limbi, țările în cauză putându-se baza pe versiunea în limba engleză dat fiind că aceasta este limbă oficială în fiecare dintre cele două state. Trebuie arătat că, pe lângă cererea de decizie preliminară în sine, serviciul de traducere juridică traduce totodată în toate limbile oficiale, inclusiv limbile irlandeză și malteză, o comunicare ce reia întrebările adresate și care va fi publicată în Jurnalul Oficial (JO). Decizia prin care se finalizează judecata va fi și ea tradusă în aceste limbi și va face de asemenea obiectul unei comunicări publicate în JO.

Observațiile

Părțile abilitate să depună observații scrise dispun de un termen de două luni pentru aceasta. Este vorba despre părțile din procedura principală care se desfășoară în fața instanței naționale de trimitere și, cu excepția procedurii preliminare de urgență (a se vedea punctul 2.2.4), despre celelalte părți în sensul articolului 23 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, și anume statele membre, Comisia și, dacă este necesar, instituția, organul, oficiul sau agenția Uniunii care a adoptat actul a cărui validitate sau

30| A se vedea articolul 23 din Protocolul privind Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene. Trebuie menționat de asemenea că, în cazul cererilor judecate potrivit procedurii preliminare de urgență (articolul 107 din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție), celelalte state membre decât cel al instanței de trimitere nu pot depune observații scrise, însă își pot prezenta argumentele cu ocazia ședinței de audiere a pledoariilor, care este obligatorie în cadrul unor astfel de proceduri.

31| Prima cerere de decizie preliminară în limba irlandeză a fost introdusă în anul 2020 de Ard-Chúirt (Înalta Curte, Irlanda). Această cauză, soluționată de Curtea de Justiție prin Hotărârea din 17 martie 2021, An tAire Talmhaíochta Bia agus Mara și alții, C-64/20, [EU:C:2021:207](#) (a se vedea de asemenea Comunicatul de presă nr. 42/21), privea în special dreptul de a primi informații în propria limbă. Era vorba mai exact despre informațiile care figurau pe ambalajul unor medicamente de uz veterinar.

interpretare este în discuție. În situațiile prevăzute la articolul 267 TFUE poate fi vorba și despre statele părți la Acordul privind SEE, altele decât statele membre, precum și despre Autoritatea AELS de Supraveghere, atunci când este vizat unul dintre domeniile de aplicare ale acordului. Și statele terțe pot depune observații scrise în cazul în care un acord privind un domeniu determinat, încheiat de Consiliul Uniunii Europene cu unu sau mai multe state terțe, prevede că acestea din urmă pot prezenta memorii sau observații scrise dacă o instanță a unui stat membru adresează Curții o întrebare preliminară privind domeniul de aplicare al acordului³².

Observațiile sunt notificate acelorași părți ca și în cazul cererii de decizie preliminară. Redactate în una dintre limbile oficiale ale Uniunii, acestea sunt traduse de serviciul de traducere juridică al Curții, dar nu în toate limbile oficiale, ci numai într-o limbă cunoscută de toți membrii Curții de Justiție, denumită limba de deliberare, în speță limba franceză (*a se vedea punctul 3.6.1*). Ele sunt traduse și în limba de procedură atunci când nu au fost redactate în această limbă. Pot apărea mai multe situații:

Observațiile părților din litigiul principal din statul membru căruia îi aparține instanța de trimitere și ale instituțiilor în limba de procedură

Observațiile părților din litigiul principal sunt redactate întotdeauna și în mod obligatoriu în limba de procedură. Prin urmare, ele trebuie traduse doar în limba franceză pentru a răspunde necesităților interne ale instituției. Aceste observații vor fi notificate în limba de procedură și în limba franceză tuturor celorlalte părți. Observațiile Comisiei și ale oricărei alte instituții vor fi depuse în limba de procedură, însoțite de o traducere în limba franceză, în temeiul articolului 57 alineatul (3) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție.

32| A se vedea articolul 23 al patrulea paragraf din Protocolul privind Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene.

Observațiile celorlalte părți în altă limbă decât cea de procedură

Unele părți beneficiază de un privilegiu în temeiul căruia sunt autorizate să depună anumite memorii într-o altă limbă decât cea de procedură [articolul 38 alineatele (4)-(6) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție]. Este, printre altele, cazul statelor membre, care sunt abilitate să depună în cauzele preliminare observații redactate în limba proprie. Ele trebuie, așadar, să facă obiectul unor traduceri, desigur, în limba de procedură, dar și în limba franceză pentru necesitățile Curții. Aceste traduceri sunt asigurate de serviciul de traducere juridică al Curții. Într-adevăr, este esențial ca statele membre să fie în măsură să comunice Curții de Justiție analiza lor juridică cu privire la o cauză preliminară, dat fiind că în respectiva cauză va fi pronunțată o hotărâre care va avea autoritate de lucru interpretat și care va fi obligatorie pentru puterile legislativă, executivă și judiciară din statele membre menționate.

Numărul limbilor prezente într-o procedură este adesea un indicator important al interesului statelor membre pentru cauza în discuție.

La fel, observațiile depuse de statele părți la Acordul privind SEE sau de state terțe, în cazurile prevăzute la articolul 23 al patrulea paragraf din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, pot fi depuse într-o altă limbă oficială decât limba de procedură. Și aceste observații vor fi traduse de serviciul de traducere juridică al Curții în limba de procedură și în limba franceză în scopul soluționării cauzei de către Curte.

Serviciul de traducere juridică depune eforturi pentru a furniza traducerea observațiilor din cauzele preliminare în termen de două luni de la data depunerii lor, obiectivul fiind ca toate traducerile necesare examinării cauzei să fie disponibile într-un termen de două luni de la finalul procedurii scrise, marcat prin depunerea ultimelor observații în cauză.

2.2.2 Acțiunile directe și recursurile

Atât Curtea de Justiție, cât și Tribunalul judecă acțiuni directe³³.

Curtea de Justiție judecă acțiuni directe în contextele următoare:

- acțiunea în constatarea neîndeplinirii obligațiilor, inițiată fie de Comisie, fie, mai rar, de un stat membru, permite Curții de Justiție să controleze respectarea de către statele membre a obligațiilor care le revin în temeiul dreptului Uniunii. Atunci când Curtea de Justiție constată neîndeplinirea obligațiilor, statul este obligat să îi pună capăt fără întârziere. Dacă, după o nouă sesizare de către Comisie, Curtea de Justiție constată că statul membru în cauză nu s-a conformat hotărârii sale, îi poate impune plata unei sume forfetare sau a unei penalități cu titlu cominatoriu. Însă, în cazul în care măsurile de transpunere a unei directive nu au fost comunicate Comisiei, la propunerea acesteia din urmă, Curtea de Justiție poate impune o sancțiune pecuniară statului membru încă din etapa primei hotărâri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor³⁴;
- acțiunea în anulare în fața Curții de Justiție permite unui stat membru să introducă o acțiune împotriva Parlamentului European sau împotriva Consiliului (cu excepția actelor acestuia din urmă în materie de ajutoare de stat, de dumping și de competențe de executare) ori unei instituții a Uniunii să introducă o acțiune împotriva unei alte instituții pentru a solicita anularea unui act³⁵ al unei instituții, organ, oficiu sau agenție a Uniunii. Tribunalul este competent să judece în primă instanță toate celelalte acțiuni de acest tip și în special acțiunile formulate de particulari³⁶ ;

33| A se vedea Regulamentul de procedură al Curții de Justiție, titlul IV, „Acțiunile directe”, articolul 119 și următoarele, precum și Regulamentul de procedură al Tribunalului, titlul III, „Acțiunile directe”, articolul 50 și următoarele.

34| A se vedea articolele 258-260 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE).

35| În special regulament, directivă, decizie.

36| A se vedea articolul 263 TFUE, precum și articolul 256 alineatul (1) TFUE și articolul 51 din Protocolul privind Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene.

- acțiunea în constatarea abținerii de a acționa permite controlarea legalității inacțiunii instituțiilor, a unui organ, a unui oficiu sau a unei agenții a Uniunii. În cazul în care se constată nelegalitatea abținerii de a acționa, instituția vizată are obligația de a pune capăt abținerii de a acționa prin măsuri adecvate. Competența privind acțiunea în constatarea abținerii de a acționa este partajată între Curtea de Justiție și Tribunal potrivit acelorași criterii ca în cazul acțiunilor în anulare³⁷;
- recursul permite să se solicite Curții de Justiție anularea unei hotărâri sau a unei ordonanțe a Tribunalului, motivele trebuind să fie limitate la chestiuni de drept. Atunci când cauza este în stare de judecată, Curtea de Justiție poate soluționa ea însăși litigiul. În caz contrar, trimite cauza Tribunalului, care este legat de decizia pronunțată de Curtea de Justiție în cadrul recursului³⁸. Procedura de recurs nu va fi examinată în mod specific în cele ce urmează, având în vedere că se desfășoară, inclusiv în ceea ce privește realizarea și difuzarea traducerilor, în același mod ca și acțiunile directe.

La rândul său, Tribunalul judecă următoarele acțiuni directe:

- acțiunile formulate de persoane fizice sau juridice având ca obiect anularea actelor instituțiilor, organelor, oficiilor și agențiilor Uniunii ale căror destinație sunt sau care le privesc direct și individual, precum și a actelor normative care le privesc direct și care nu presupun măsuri de executare, și acțiunile formulate de aceleași persoane care au ca obiect constatarea omisiunii de a hotărî a acestor instituții, organe, oficii sau agenții³⁹;
- acțiunile formulate de statele membre împotriva Comisiei, precum și acțiunile formulate de statele membre împotriva Consiliului referitoare la actele adoptate în domeniul ajutoarelor de stat, la măsurile de protecție comercială (dumping) și la actele prin care acesta exercită competențe de executare⁴⁰;

37| A se vedea articolul 265 TFUE și articolul 256 alineatul (1) TFUE, precum și articolul 51 din Protocolul privind Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene.

38| A se vedea articolele 56-58, precum și 61 din Protocolul privind Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene. A se vedea de asemenea titlul V din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție, consacrat „Recursul[or]”

39| A se vedea articolele 263 și 265 TFUE.

40| A se vedea articolul 51 din Protocolul privind Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene.

- acțiunile având ca obiect repararea prejudiciilor cauzate de instituțiile, organele, oficiile sau agențiile Uniunii ori de agenții acestora;
- acțiunile întemeiate pe contracte încheiate de Uniune care prevăd în mod expres competența Tribunalului;
- acțiunile în domeniul proprietății intelectuale îndreptate împotriva Oficiului Uniunii Europene pentru Proprietate Intelectuală (EUIPO) și împotriva Oficiului Comunitar pentru Soiuri de Plante (OCSP);
- litigiile dintre instituțiile Uniunii și personalul lor privind raporturile de muncă, precum și regimul de securitate socială⁴¹.

Deciziile Tribunalului pot face, în termen de două luni, obiectul unui recurs în fața Curții de Justiție, limitat la chestiuni de drept⁴².

Cererea introductivă, actul introductiv de instanță

Actul introductiv de instanță al unei acțiuni directe este cererea introductivă (sau recursul), limba în care aceasta este redactată devenind *ipso facto* limba de procedură⁴³. După depunerea sa la grefa instanței în cauză, cererea introductivă este notificată pârâtului și transmisă serviciului de traducere juridică în vederea întocmirii unei versiuni în limba de deliberare.

41 | A se vedea articolele 268, 270 și, respectiv, 272 TFUE.

42 | A se vedea articolele 56-58 din Protocolul privind Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene și articolul 167 și următoarele din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție (titlul V, „Recursurile împotriva deciziilor Tribunalului”).

43 | Particularii și statele membre vor depune cererea introductivă într-o limbă la alegerea lor; instituțiile, organele, oficiile și agențiile Uniunii, în limba pârâtului.

În ipoteza, puțin frecventă, în care o acțiune directă este exercitată de un stat membru împotriva unui alt stat membru⁴⁴, cererea introductivă și, ulterior, celelalte memorii schimbate trebuie traduse de asemenea în limba celui alt stat membru⁴⁵.

În cazul cererilor introductive și al recursurilor, se publică în Jurnalul Oficial o comunicare ce recapitulează motivele și principalele argumente, precum și concluziile cererii introductive sau ale recursului. Această publicare stabilește termenul de șase săptămâni⁴⁶ (articolul 130 din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție și articolul 143 din Regulamentul de procedură al Tribunalului) deschis oricărei părți interesate pentru a solicita să intervină în procedură.

Memoriile

Memoriile schimbate în cadrul acțiunilor directe sunt cererea introductivă și memoriul în apărare⁴⁷. În cadrul acțiunilor directe în fața Curții de Justiție (articolul 126 din Regulamentul de procedură) și a Tribunalului (articolul 83 din Regulamentul de procedură) este prevăzut un al doilea schimb de memorii, cu excepția cazului în care instanța respectivă apreciază că acest al doilea schimb nu este necesar, de exemplu în situația aplicării procedurii accelerate sau atunci când părțile înseși renunță la acesta.

44| Aceasta a fost situația în delicata cauză Ungaria/Slovia, C-364/10, [EU:C:2012:630](#), soluționată de Curte prin Hotărârea din 16 octombrie 2012 (a se vedea de asemenea Comunicatul de presă nr. 131/12), în cauza Slovenia/Croația, C-457/18, [EU:C:2020:65](#), soluționată prin Hotărârea din 31 ianuarie 2020 (a se vedea de asemenea Comunicatul de presă nr. 9/20), sau în cauza C-121/21 R, Republica Cehă/Polonia, în care s-au pronunțat două ordonanțe ale vicepreședintelui Curții în mai și în septembrie 2021 (a se vedea de asemenea Comunicatele de presă nr. 89/21, nr. 159/21 și nr. 23/22).

45| Trebuie menționată în treacăt și excepția prevăzută la articolul 45 alineatul (4) din Regulamentul de procedură al Tribunalului, care prevede că, în acțiunile îndreptate împotriva deciziilor camerelor de recurs ale EUIPO care privesc aplicarea normelor referitoare la un regim de proprietate intelectuală, limba de procedură este aleasă de reclamant. Totuși, în cazul în care o altă parte la procedura care s-a aflat pe rolul camerei respective se opune în termenele prevăzute, limba deciziei atacate devine limba de procedură. În acest caz, cererea introductivă este tradusă și în această limbă de către serviciul de traducere juridică.

46| Acest termen este stabilit la o lună în cadrul recursurilor [a se vedea articolul 190 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție].

47| Vorbim despre „memoriul în răspuns” în cazul acțiunilor directe în domeniul proprietății intelectuale, precum și în cazul recursurilor.

În eventualitatea unui al doilea schimb de memorii vor putea fi depuse o replică și o duplică, instanța sesizată putând preciza aspectele la care trebuie să facă referire aceste memorii.

În schimb, în cadrul recursurilor formulate în fața Curții de Justiție sau al acțiunilor directe formulate în fața Tribunalului în domeniul proprietății intelectuale nu există în mod automat un al doilea schimb de memorii. Astfel, în temeiul articolului 175 din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție, depunerea unei replici este condiționată de autorizarea expresă a președintelui Curții de Justiție, care, în caz de autorizare, poate preciza numărul de pagini și obiectul acestui memoriu, precum și ale memoriului în duplică.

Cererile de intervenție, observațiile cu privire la cererile de intervenție și memoriile în intervenție înseși, acțiunile sau recursurile incidente și memoriile în răspuns corespunzătoare sunt tratate din punct de vedere lingvistic în același mod ca memoriile depuse în cadrul acțiunii sau al recursului principal.

Întrucât toate aceste memorii trebuie prezentate în limba de procedură, serviciul de traducere juridică al Curții va trebui să le traducă doar în limba de deliberare, cu excepția cazului intervenției unui stat membru. Dat fiind că acesta intervine în într-o limbă națională⁴⁸, apare necesitatea de a traduce cererea de intervenție și intervenția însăși nu numai în limba de deliberare, ci și în limba de procedură. Serviciul lingvistic depune eforturi în acest sens, cel puțin în ceea ce privește cererile introductive, memoriile în apărare sau în răspuns, replicile și duplicile, într-un termen care, în general, nu trebuie să depășească două luni.

48| Articolul 38 alineatul (4) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție și articolul 46 alineatul (4) din Regulamentul de procedură al Tribunalului.

Intervențiile

Intervenienții

Multilingvismul, ca garant al egalității de tratament al părților la proces, este limitat la părțile principale din procedurile preliminare și din acțiunile directe. El nu se extinde la intervenienți⁴⁹, care, chiar dacă provin dintr-un stat membru a cărui limbă oficială nu este limba de procedură a cauzei, vor trebui totuși să intervină în această limbă, chiar dacă recurg în prealabil la servicii private de traducere⁵⁰.

Există totuși o excepție de la această excepție. Astfel, în conformitate cu articolul 38 alineatul (4) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție și cu articolul 46 alineatul (4) din Regulamentul de procedură al Tribunalului, statele membre sunt autorizate să folosească propria limbă oficială atunci când intervin într-un litigiu pendinte în fața Curții de Justiție sau a Tribunalului. Potrivit aceluiași principiu, statele părți la Acordul privind SEE și Autoritatea AELS de Supraveghere pot alege, în temeiul articolului 38 alineatul (5) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție și al articolului 46 alineatul (5) din Regulamentul de procedură al Tribunalului, să utilizeze o altă limbă oficială a Uniunii, iar nu limba de procedură. În acest caz, intervențiile respective vor fi traduse în limba de procedură pentru ca părțile principale să poată lua cunoștință și de acestea și să prezinte, dacă doresc, observații cu privire la intervenție. Traducerea intervențiilor este asigurată de serviciul de traducere juridică al Curții.

49 | Intervenția este prevăzută la articolul 40 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene:

„Statele membre și instituțiile Uniunii pot interveni în litigiile supuse Curții de Justiție.

Organele, oficiile și agențiile Uniunii, precum și orice altă persoană dispun de același drept în cazul în care pot dovedi faptul că au un interes în soluționarea litigiului înaintat Curții. Persoanele fizice sau juridice nu pot interveni în litigiile dintre statele membre, dintre instituțiile Uniunii sau dintre statele membre, pe de-o parte, și instituțiile Uniunii, pe de altă parte.

Fără a aduce atingere dispozițiilor celui de-al doilea paragraf, statele părți la Acordul privind Spațiul Economic European, altele decât statele membre, precum și Autoritatea de supraveghere AELS menționată de respectivul acord pot interveni în litigiile supuse Curții în cazul în care acestea se referă la unul dintre domeniile de aplicare ale acestui acord.

Concluziile cererii de intervenție pot avea ca obiect numai susținerea concluziilor uneia dintre părți.”

50 | Articolul 38 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție și articolul 46 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Tribunalului.

2.2.3 Procedurile de aviz

Procedura de aviz⁵¹ prevăzută la articolul 218 alineatul (11) TFUE, care se declanșează în urma cererii unui stat membru, a Parlamentului European, a Consiliului sau a Comisiei cu privire la compatibilitatea unui acord preconizat între Uniune și țări terțe sau organizații internaționale sau cu privire la competența Uniunii sau a instituțiilor sale de a-l încheia, se prezintă într-un mod foarte original din perspectiva regimului lingvistic. Mai precis, toate limbile oficiale ale Uniunii sunt din oficiu limbi de procedură. Aceasta înseamnă că întrebările care figurează în cererea de aviz vor trebui traduse în toate limbile oficiale pentru publicarea în JO. Având în vedere importanța și mediatizarea unor asemenea proceduri, serviciul de traducere juridică se va asigura că furnizează chiar mai rapid traducerile sale pentru a permite Curții de Justiție să își desfășoare activitatea fără întârziere.

2.2.4 Accelerarea procedurilor

Au fost evocate mai sus termenele de traducere. Trebuie să se menționeze însă că, oricare ar fi procedura în cauză, aceste termene pot fi scurtate considerabil din motive de bună administrare a justiției sau de protecție a drepturilor fundamentale.

Această accelerare, prevăzută în regulamentele de procedură, impune în practică o reducere, adesea drastică, a termenelor de traducere :

- procedurile accelerate (articolele 105, 133 și 190 din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție și articolul 151 din Regulamentul de procedură al Tribunalului): instanța poate decide să aplice o procedură accelerată fie la cererea uneia dintre părți sau, în cazul trimiterilor preliminare, la cererea instanței naționale, fie din oficiu. O asemenea decizie implică o reducere a termenelor în fiecare etapă, inclusiv cea a traducerii;
- procedura preliminară de urgență (articolele 107-114 din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție): la cererea instanței naționale sau chiar din oficiu, Curtea de Justiție poate decide să aplice procedura preliminară de urgență în domeniile vizate de titlul V din partea a treia din TFUE, și anume spațiul de

51 | A se vedea Regulamentul de procedură al Curții de Justiție, titlul VII, „Cererile de aviz”, articolul 196 și următoarele.

libertate, securitate și justiție. O particularitate a acestei proceduri, pe lângă reducerea termenelor în toate stadiile, este limitarea numărului de actori care pot depune observații scrise: statele membre, altele decât cel al instanței de trimitere, sau, uneori, însuși statul membru a cărui procedură națională este avută în vedere în cerere nu pot depune observații scrise, dar pot, în schimb, să își prezinte argumentele în cadrul ședinței de audiere a pledoariilor. În cazuri de extremă urgență, camera desemnată poate chiar să decidă să omită complet faza scrisă a procedurii. Decizia de a declanșa procedura preliminară de urgență exercită asupra serviciului de traducere juridică forțe paradoxale, care îl obligă, pe de o parte, să traducă cererea de decizie preliminară în limba franceză extrem de urgent, însă îl dispensează, pe de altă parte, de a traduce observațiile care provin de la alte state membre decât cel al instanței de trimitere;

- judecarea cu prioritate a anumitor cauze poate fi de asemenea decisă ținând seama de împrejurări speciale (articolul 53 din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție și articolul 67 din Regulamentul de procedură al Tribunalului). O astfel de decizie implică și o reducere a termenelor de traducere.

2.2.5 Încheierea fazei scrise a procedurii

Faza scrisă a procedurii va fi încheisă :

- în cadrul trimiterilor preliminare, după depunerea ultimelor observații;
- în cadrul acțiunilor directe și al recursurilor, după depunerea ultimului memoriu, în mod normal memoriul în apărare ori duplica dacă există două schimburi de memorii sau, dacă este cazul, a memoriului în răspuns la o acțiune incidentă sau a unei intervenții depuse după ultimele observații.

2.3 Faza orală a procedurii

2.3.1 Ședința de audiere a pledoariilor

Ședința de audiere a pledoariilor conferă procedurii un spațiu de oralitate. Toate părțile din litigiul principal sau intervenienții, precum și statele membre reprezentate își pot face clar auzite argumentele în fața completului de judecată, însoțit, dacă este cazul, de avocatul general. Tot acum, acesta din urmă și membrii completului de judecată au ocazia de a adresa întrebări pentru a obține clarificări cu privire la cauza cu care este sesizat completul.

Ședința reunește cel mai adesea actori (părți, judecători, avocat general, reprezentanți ai statelor membre etc.) având limba maternă diferită. Chiar dacă cei mai mulți dintre aceștia sunt în măsură să vorbească și să înțeleagă alte limbi, calitatea înțelegerii și a exprimării va fi cea mai ridicată în limba maternă, mai ales într-un context juridic. Aici intervin interpreții de conferință ai instituției. Interpretarea va fi întotdeauna asigurată către limba franceză, limba de deliberare, atât pentru necesitățile membrilor completului de judecată care au optat să renunțe la interpretare către limba lor maternă, cât și pentru necesitățile de înregistrare a ședinței. Totodată, interpretarea va fi asigurată din și către limba de procedură și din și către limba statelor membre care și-au anunțat participarea la ședință. Stabilirea limbilor din și către care va fi asigurată interpretarea în cadrul ședinței răspunde unor considerente foarte practice. Se va ține seama de necesitățile reale exprimate de membrii completului de judecată, de avocatul general și de reprezentanții instituțiilor și ai statelor membre. Așa cum s-a precizat anterior, articolul 38 alineatul (4) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție prevede că statele membre, în special, se pot exprima într-o altă limbă decât cea de procedură. Se va ține seama de asemenea de capacitățile de interpretare disponibile, sub aspectul numărului de interpreți interni sau externi și al acoperirii lingvistice, cu atât mai mult cu cât de obicei se desfășoară în același timp, în diverse săli de ședință ale Curții de Justiție sau ale Tribunalului, mai multe ședințe de audiere a pledoariilor. Nu va fi pierdut din vedere nici imperativul de a realiza economii atunci când este posibil, renunțând la serviciile interpreților freelance care ar trebui solicitați suplimentar dacă s-ar dori asigurarea unei interpretări bidirecționale integrale pentru toate ședințele. În acest sens, interpretarea nu va fi întotdeauna bidirecțională (sau simetrică): de exemplu, este posibil ca interpretarea să fie asigurată dintr-o anumită limbă, însă nu către această limbă.

Există totuși o procedură care implică interpretarea simultană în cadrul ședinței la maximul capacităților sale, din și către toate limbile. Aceasta este procedura de aviz, menționată deja (*a se vedea punctul 2.2.3*), în care toate limbile oficiale sunt limbi de procedură. În timpul crizei legate de pandemia de Covid-19, când fiecare interpret ocupa singur o *cabină*, a devenit necesar să se recurgă la aranjamente destul de spectaculoase, printre altele cuplând din punct de vedere tehnic mai multe săli de ședință pentru a dispune de un număr suficient de cabine de interpreți.

Din luna aprilie 2022, ședințele de audiere a pledoariilor în fața Marii Camere a Curții de Justiție sunt difuzate în *webstreaming*.

2.3.2 Prezentarea concluziilor avocaților generali

Curtea de Justiție numără unsprezece avocați generali. Cinci posturi permanente de avocați generali sunt rezervate Germaniei, Spaniei, Franței, Italiei și Poloniei⁵², iar celelalte șase posturi de avocați generali fac obiectul unei rotații între celelalte state membre. Avocații generali prezintă concluzii într-un mare număr de cauze cu care este sesizată Curtea de Justiție. Primul avocat general atribuie cauzele avocaților generali⁵³. În principiu, un avocat general poate fi desemnat de asemenea dintre membrii Tribunalului în cadrul cauzelor cu care este sesizată această instanță⁵⁴; în rarele cazuri în care a avut loc acest lucru⁵⁵, a fost desemnat un membru al Tribunalului care nu făcea parte din completul de judecată.

Concluziile avocaților generali fac parte în mod formal din faza orală a procedurii. Astfel, practica avocaților generali este de a anunța, la sfârșitul ședinței de audiere a pledoariilor, data probabilă de prezentare a concluziilor lor la următoarea ședință publică, în cadrul căreia va fi citită partea finală a concluziilor menționate. Ei intervin în calitate de *amicus curiae*, cu alte cuvinte, oferă completului de judecată posibilitatea de a beneficia de analiza lor juridică și propun căi de soluționare a cauzei. Prin urmare, textul

52| Înainte de Brexit, unul dintre cele șase posturi permanente de avocați generali era rezervat Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord.

53| Articolul 16 din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție.

54| Articolele 30 și 31 din Regulamentul de procedură al Tribunalului.

55| De exemplu în cauza *Stahlwerke Peine-Salzgitter/Comisia*, T-120/89.

integral al concluziilor este tradus în limba franceză pentru necesitățile completului de judecată și în limba de procedură în vederea notificării către părți; acesta este tradus și în celelalte limbi oficiale întrucât concluziile sunt difuzate și publicate integral în *Repertoriul jurisprudenței Curții de Justiție*, la fel ca decizia care va fi pronunțată la final de completul de judecată.

Din motive practice, toți avocații generali își redactează concluziile în una dintre cele șase limbi acoperite cel mai amplu de serviciul de traducere juridică (limba franceză, limbile spaniolă, germană, engleză, italiană sau polonă, care sunt în prezent limba de deliberare și, respectiv, limbile pivot ale acestui serviciu (*a se vedea punctul 3.6.2*). Din acest motiv, fiecare unitate lingvistică a serviciului de traducere juridică construiește și menține o capacitate de traducere suficientă pentru a asigura traducerea directă către limba sa din fiecare dintre aceste șase limbi.

Serviciul de traducere juridică depune eforturi pentru a pune la dispoziție cât mai multe versiuni lingvistice pentru ziua prezentării concluziilor; versiunile lingvistice care nu au putut fi furnizate pentru această zi vor fi totuși puse la dispoziție cel târziu în ziua deciziei prin care se finalizează judecata. Pentru a da serviciului de traducere juridică posibilitatea de a atinge aceste obiective, avocații generali se coordonează cu planningul central al serviciului de traducere juridică. De asemenea, ei limitează în principiu lungimea concluziilor la, în medie, 40 de pagini, cu excepția celor prezentate în cauzele aflate în recurs întrucât acestea implică în general examinarea unor aspecte de drept mai numeroase și mai tehnice.

Avocații generali își redactează concluziile după ședința de audiere a pledoariilor în cauza respectivă. Aceia care au redactat într-o altă limbă decât cea proprie pot face apel la serviciul de traducere juridică pentru a asigura o relectură a acestei versiuni originale în vederea îmbunătățirii calității ei. După ce a fost asigurată calitatea originalului, inclusiv datorită intervenției corectorilor și a juriștilor-lingviști, cabinetul avocatului general va transmite concluziile către planningul central al serviciului de traducere juridică. Acest serviciu va asigura două sarcini în paralel :

- prima sarcină constă în asigurarea corecturii tipografice a originalului (a nu se confunda cu relectura prealabilă menționată mai sus). Textul astfel corectat va fi transmis de unitatea limbii de redactare cabinetului, care va aproba sau nu modificările sugerate înainte de a retransmite un nou document către planningul central. Acesta constituie prima „cerere de modificări”;

- cea de a doua sarcină, cea mai importantă, constă în asigurarea traducerii concluziilor în fiecare dintre celelalte limbi oficiale. În cursul procesului de traducere vor putea fi efectuate mai multe cereri de modificări. Prima cuprinde rezultatul corecturii tipografice amintite anterior. Alte cereri de modificări vor putea fi efectuate atunci când avocatul general consideră necesară evoluția proiectului său. Modificările fiind puternic disruptive pentru activitatea de traducere, avocații generali caută să evite multiplicarea cererilor și a modificărilor punctuale cuprinse în fiecare dintre ele. În mod ideal, ei vor încerca să se limiteze la două cereri de modificări: mai întâi după corectura tipografică și apoi la finalul procesului, în urma dialogului dintre cabinetul lor și juriștii-lingviști ai diverselor unități lingvistice, reprezentați de juristul-lingvist desemnat drept „persoana care centralizează întrebările” pentru cauza respectivă. Acest jurist-lingvist este cel care, în cadrul unității limbii de procedură, centralizează întrebările cu care se confruntă diversele unități lingvistice în cursul traducerii pentru a răspunde direct la acestea sau, dacă este cazul, pentru a le transmite pe toate cabinetului avocatului general pentru ca acesta să furnizeze clarificările necesare.

În unele cazuri, avocații generali vor dori să recitească o traducere sau alta a concluziilor înainte de prezentarea lor. Va fi aproape întotdeauna situația în cazul versiunii în limba franceză, dat fiind că aceasta va fi transmisă completului de judecată.

Concluziile vor fi apoi prezentate în ședință publică. Avocatul general nu efectuează o prezentare integrală, ci prezintă numai partea finală. Versiunile în limba de procedură și în limba de deliberare, traduse în prealabil de juriștii-lingviști, sunt citite simultan de interpreți.

Concluziile avocaților generali reprezintă aproape 27 % din volumul total de activitate al serviciului de traducere juridică, respectiv aproape 306 000 de pagini în 2020.

Faza orală a procedurii se încheie cu ședința de audiere a pledoariilor sau, atunci când cauza beneficiază de concluziile unui avocat general, prin prezentarea acestora. Președintele completului de judecată declară apoi că în cauză încep deliberările, proces care se va încheia cu semnarea ordonanței sau cu semnarea și pronunțarea hotărârii prin care se finalizează judecata.

2.4 Deciziile și avizele

După ce fazele scrisă și orală ale procedurii au fost încheiate, iar cauza trece în etapa deliberărilor, judecătorul raportor al cauzei redactează proiectul de ordonanță, de hotărâre sau de aviz și îl înaintează completului de judecată pentru ca acesta să delibereze cu privire la proiectul menționat. Completul de judecată ajunge în cursul deliberării la o poziție colegială care va fi reflectată în proiectul de decizie sau de aviz. Acesta este apoi transmis serviciului de traducere juridică în vederea traducerii sale în limba de procedură și, dacă este vorba despre o ordonanță sau despre o hotărâre care trebuie publicată în *Repertoriu* ori despre un aviz, care este de asemenea publicat, în toate celelalte limbi oficiale.

În cazul în care decizia ia forma unei hotărâri, ea este semnată de membrii completului de judecată și de grefier, al Curții de Justiție sau al Tribunalului, după caz, și pronunțată în ședință publică. Dacă decizia ia forma unei ordonanțe, ea este semnată de președintele completului de judecată și de grefierul jurisdicției respective, însă nu este dată în ședință publică, și este apoi notificată părților. La rândul lor, avizele sunt semnate de președintele Curții de Justiție, de judecătorii care au luat parte la deliberări și de grefier și sunt date în ședință publică.

Serviciul de traducere are ca obiectiv asigurarea disponibilității unui număr maxim de versiuni lingvistice ale deciziei în ziua semnării (pentru ordonanțe) sau a pronunțării sale (pentru hotărâri și avize). Versiunea în limba de procedură este întotdeauna disponibilă, prin definiție, întrucât în lipsa acesteia nu ar exista pur și simplu nicio decizie în limba autentică pentru a fi semnată și notificată părților. În pofida tuturor eforturilor și a investițiilor, nu toate celelalte versiuni lingvistice sunt însă întotdeauna disponibile, având în vedere raportul din ce în ce mai nefavorabil dintre resursele serviciului de traducere juridică și volumul său de activitate. Eforturile se concentrează asupra deciziilor de cea mai mare importanță generală, asupra acelor care par să suscite un interes deosebit în statul membru în cauză (de exemplu deoarece acesta a prezentat observații sau a intervenit în procedură) și asupra acelor a căror traducere pare cel mai ușor realizabilă într-un termen scurt (de pildă dacă sunt scurte). Deciziile mai puțin importante sau care numără mai multe pagini sunt mai adesea plasate în stoc pentru a fi traduse de îndată ce este posibil în limbile care lipsesc, în vederea difuzării lor pe internet și a publicării lor în *Repertoriu*. Serviciul are ca obiectiv să evite să lase decizii în așteptare mai mult de trei luni de la data pronunțării, dar și acest obiectiv devine din ce în ce mai greu realizabil.

Versiunea lingvistică autentică

În conformitate cu articolul 41 din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție și cu articolul 49 din Regulamentul de procedură al Tribunalului, sunt autentice versiunile deciziilor redactate în limba de procedură, fie că este vorba despre ordonanțe, fie despre hotărâri. În consecință, această versiune lingvistică prezintă o importanță deosebită. Ordonanța pronunțată recent în cauza C-706/20 o ilustrează perfect. În cauza respectivă, Curtea a fost sesizată cu o cerere de decizie preliminară având ca obiect printre altele interpretarea Hotărârii Amoena, pronunțată în cauza C-677/18, ai cărei termeni de la punctul 53 nu erau suficient de clari în versiunea în limba engleză, limba de procedură. S-a solicitat Curții să precizeze la ce substantiv(e) se refereau determinativele „them”, „their” și „they”. Curtea de Justiție a soluționat cauza printr-o analiză gramaticală a Hotărârii Amoena în versiunea în limba engleză, care era autentică.

Pentru a evita pe cât posibil astfel de situații, unitățile lingvistice care traduc în cauze în limba lor se arată deosebit de vigilente, multiplicând atât cât este necesar nivelurile de control al calității și solicitând adesea recomandări membrilor instanței care au această limbă ca limbă maternă.

Curtea de Justiție nu a fost sesizată niciodată cu întrebări preliminare întemeiate pe lipsa concordanței între diversele versiuni lingvistice ale unei decizii. Fără îndoială, contează faptul că versiunea în limba de procedură este autentică. Totuși, unele cauze au mai multe limbi de procedură, toate limbile oficiale având de altfel acest statut în cazul avizelor (*a se vedea punctul 2.2.3*). Celălalt motiv este calitatea ridicată a traducerilor juridice realizate la Curte întrucât, chiar dacă versiunile lingvistice nu sunt toate egale ca valoare, ca în cazul actelor normative ale Uniunii, calitatea și concordanța transversală a versiunilor lingvistice rămân esențiale pentru aplicarea uniformă a dreptului Uniunii.

Din acest motiv, Curtea are nevoie de resurse suficiente și de specialiști de cel mai înalt nivel pentru fiecare limbă țintă, indiferent dacă este vorba despre traducere sau despre interpretare (*a se vedea punctul 3.1*).

Limbile din care se traduc principalele documente

Limba sursă

Limba (limbile) țintă

Cerere de decizie preliminară

Una dintre cele 24 de limbi oficiale

Toate celelalte limbi oficiale (în afară de MT și GA)

Concluzii

Una dintre limbile oficiale utilizate de avocatul general

Toate celelalte limbi oficiale

Decizii

Limba în care se desfășoară deliberarea

Toate celelalte limbi oficiale

Înscrișuri în acțiuni directe

Una dintre cele 24 de limbi oficiale

Limba în care se desfășoară deliberarea

Memorii în intervenție

Una dintre cele 24 de limbi oficiale

Limba în care se desfășoară deliberarea și limba de procedură

Observații

Una dintre cele 24 de limbi oficiale

Limba în care se desfășoară deliberarea și limba de procedură

Comunicarea deciziilor și a avizelor în Jurnalul Oficial

Toate deciziile și toate avizele adoptate de Curtea de Justiție sau de Tribunal fac obiectul unei comunicări multilingve în JO, ceea ce implică, desigur, întocmirea versiunilor lingvistice de către serviciul de traducere juridică⁵⁶. Aceste comunicări reiau dispozitivul deciziilor și al avizelor, și anume, în cauzele preliminare, răspunsurile date de Curtea de Justiție la întrebările adresate de instanța de trimitere și, în acțiunile directe și în recursuri, admiterea sau respingerea acțiunii și decizia cu privire la cheltuielile de judecată.

Publicarea și difuzarea deciziilor și a avizelor

Pentru ca dreptul rezultat din jurisprudența instanțelor care compun Curtea să poată fi aplicat în mod uniform, aceasta trebuie difuzată și publicată. Până în anul 2012 putea trece un timp considerabil între difuzarea unei versiuni provizorii a deciziilor pe site-urile internet al Curții și al Oficiului pentru Publicații al Uniunii Europene (OP) și publicarea oficială a acestor decizii în *Repertoriu*. Motivul consta în practica de publicare a *Repertoriului* pe suport de hârtie. Pe de o parte, un volum al Repertoriului putea fi realizat numai atunci când toate textele din volum erau disponibile, astfel încât o întârziere în traducerea unui singur text, fie și un sumar al unei hotărâri, împiedica publicarea întregului volum lunar în limba respectivă. Pe de altă parte, din momentul în care toate textele erau disponibile, mai trebuiau efectuate operațiunile fizice de producție și de distribuție a volumului. Începând cu anul 2012, Curtea și OP au trecut la publicarea digitală a *Repertoriului*. Această publicare se efectuează document cu document, așa încât absența unui document nu mai întârzie publicarea celorlalte. Termenul dintre difuzarea unei versiuni provizorii pe internet și publicarea textului oficial în *Repertoriu* a fost redus la numai câteva săptămâni, perioadă valorificată pentru finalizarea corecturii tipografice a documentelor.

Publicarea digitală privește, evident, toate documentele publicate în *Repertoriu*, nu numai ordonanțele și hotărârile instanțelor. Este vorba de asemenea despre avize, concluziile avocaților generali și informările privind deciziile nepublicate.

56 | Este vorba aici despre comunicările referitoare la deciziile și la avizele adoptate de instanțe, care nu trebuie confundate cu comunicările ce privesc introducerea unei acțiuni sau a unei cereri de decizie preliminară, care sunt întocmite de la depunerea unei cereri de decizie preliminară, a unei cereri introductive sau a unui recurs și care sunt de asemenea traduse în toate limbile în vederea publicării lor în Jurnalul Oficial.

Sumarele sau rezumatele și informațiile privind deciziile nepublicate

Până la sfârșitul anului 2018, fiecare decizie publicată în *Repertoriu* făcea obiectul unui sumar, un document care conținea șiruri de cuvinte-cheie, precum și o recapitulare a deciziei respective. Acest document, destinat să faciliteze cercetarea juridică, era publicat în fiecare dintre limbile *Repertoriului* împreună cu decizia la care făcea referire.

Din anul 2019, sumarele au fost înlocuite cu rezumate care cuprind și șiruri de cuvinte-cheie, cu următoarele diferențe: pe de o parte, rezumatele sunt mai lungi și mai analitice decât sumarele, pe de altă parte, rezumatele nu sunt întocmite pentru toate deciziile instanțelor, ci numai pentru cele considerate de acestea ca fiind cele mai importante. Este vorba pentru Curte de deciziile Marii Camere, precum și câteva decizii ale camerelor de cinci judecători. Celelalte decizii ale Curții fac obiectul unei fișe analitice care cuprinde șiruri de cuvinte-cheie și un link spre decizia publicată în *Repertoriu*. În schimb, toate deciziile publicate ale Tribunalului fac obiectul unui rezumat.

Deciziile care nu sunt publicate în *Repertoriu* sunt totuși descrise pe scurt în acesta sub forma unor informări privind deciziile nepublicate.

În concluzie, procedurile beneficiază de o panoplie multilingvă potențial completă, susținută de aporturi externe care pot interveni în orice limbă oficială. Din această panoplie sunt extrase, pentru fiecare cauză concretă, limba de procedură (stabilită cu ocazia depunerii actului introductiv), precum și, prin intermediul traducerii, o limbă comună, care este în prezent limba franceză, pentru a permite gestionarea internă și deliberarea în cauza respectivă. Aceasta se extinde din nou apoi la celelalte limbi necesare, prin intermediul traducerii și al interpretării, la momentul ședinței de audiere a pledoariilor, al prezentării concluziilor și al adoptării deciziilor.

Derularea multilingvă a procedurilor poate fi reprezentată prin arborele Multilingvismului. Arborele își înfinge rădăcinile în substratul bogat al diversității lingvistice, juridice și culturale a statelor membre; substratul alimentează seva, care urcă în trunchiul procedurii, partea strâmtă a arborelui, în care această diversitate este canalizată pentru o gestionare eficientă; în sfârșit, trunchiul se ramifică pentru a da naștere frunzelor, hrănite cu seva diversității, care se vor întoarce să fertilizeze substratul comun.

2.5 Contenciosul în fața Curții în materie de multilingvism

Deși multilingvismul însoțește procedurile jurisdicționale în ansamblul lor, el face uneori și obiectul litigiului dedus judecății Curții sau a Tribunalului. Această ramură a jurisprudenței cuprinde hotărâri cruciale, cum este celebra Hotărâre Cilfit⁵⁷.

2.5.1 Concordanța dintre versiunile lingvistice ale actelor Uniunii: teoria actului clar

În cazul specific în care instanțele sunt chemate să interpreteze dreptul, primar sau derivat, atunci când versiunile lingvistice ale unui act nu concordă, procesul de traducere primește o valoare suplimentară. Astfel, în conformitate cu jurisprudența Cilfit, instanța poate să efectueze „o comparare a versiunilor lingvistice” ale actului pentru a deduce economia și finalitatea lui. În ceea ce privește instanța Uniunii, pentru efectuarea unei asemenea analize, ea se întemeiază nu numai pe traduceri ale actelor depuse în cadrul procedurii, ci și pe o serie de alte elemente, cum ar fi lucrările pregătitoare, natura și conținutul divergențelor, precum și aportul juristului-lingvist (în special cel al limbii de procedură), care este deosebit de bine plasat pentru a descrie conținutul versiunii sale

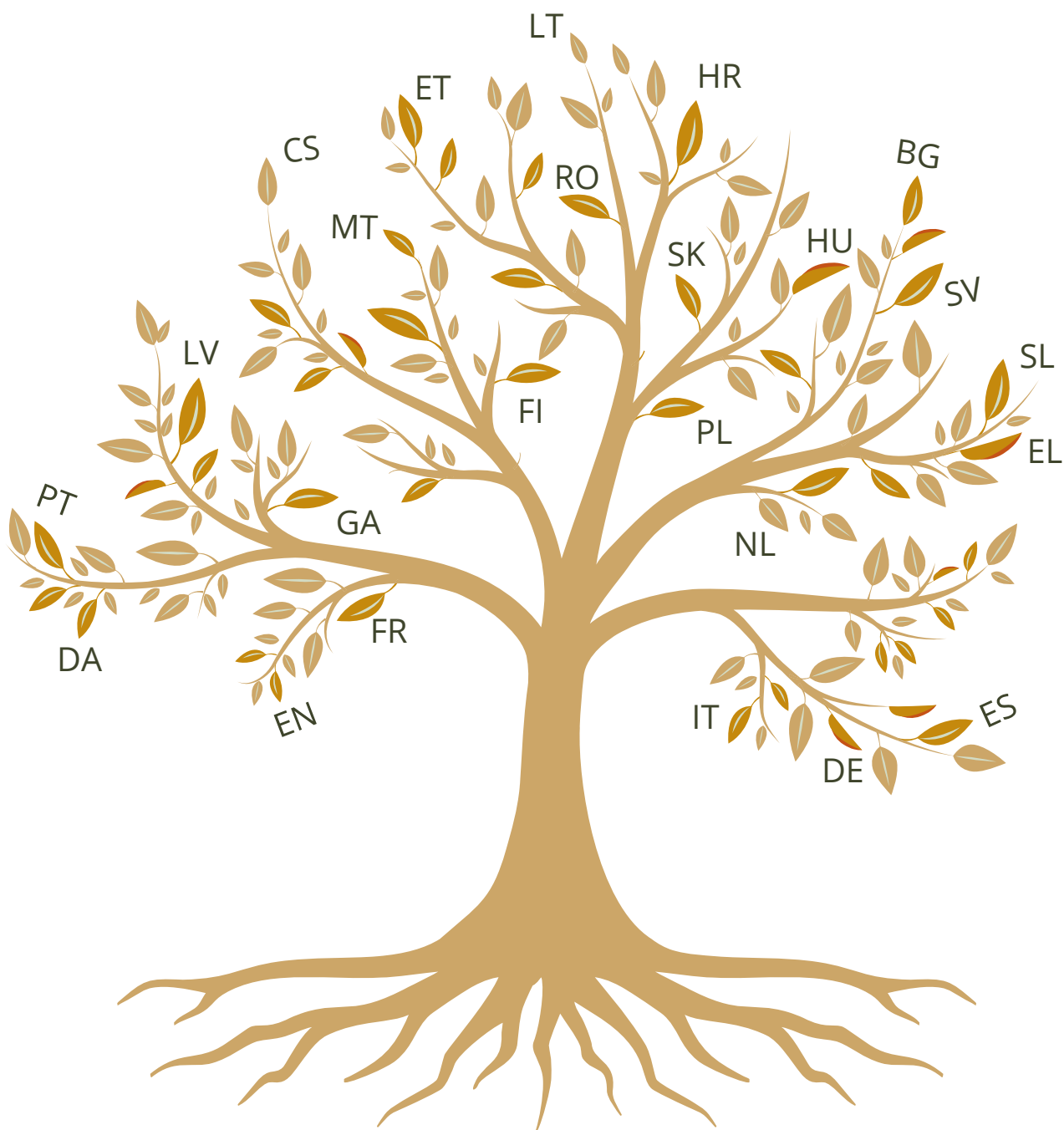
57 | Hotărârea din 6 octombrie 1982, 283/81, [EU:C:1982:335](#).

lingvistice și raportul dintre dreptul Uniunii și dreptul național care decurge din acesta. Prin urmare, multilingvismul jurisdicțional constituie în egală măsură un instrument de analiză juridică⁵⁸.

Spre deosebire de jurisprudența Curții de Justiție sau a Tribunalului, actele normative ale Uniunii nu au o limbă de procedură și sunt toate autentice. Chemată să se pronunțe cu privire la interpretarea acestor acte atunci când există divergențe între versiunile lingvistice, Curtea de Justiție a dezvoltat teoria actului clar. În Hotărârea Cilfit, ea a declarat că o instanță ale cărei decizii nu sunt supuse unei căi de atac în dreptul intern trebuie, atunci când se pune o problemă de drept comunitar în cauza dedusă judecătii sale, să își îndeplinească obligația de sesizare, cu excepția cazului în care constată că aplicarea corectă a dreptului comunitar se impune cu o asemenea evidență încât nu lasă loc niciunei îndoieli rezonabile, și că existența unei astfel de posibilități trebuie să fie evaluată, printre altele, în funcție de riscul divergențelor de jurisprudență în cadrul Uniunii (punctul 21 și dispozitivul). Instanța națională poate concluziona că aplicarea corectă a dreptului comunitar se impune cu o asemenea evidență încât nu lasă loc niciunei îndoieli rezonabile, însă numai după ce s-a convins că acest aspect se impune într-un mod la fel de evident și instanțelor naționale ale celorlalte state membre și Curții de Justiție (punctul 16). Or, această instanță trebuie să țină seama, în primul rând, de faptul că textele de drept comunitar sunt redactate în mai multe limbi și că diversele versiuni lingvistice sunt deopotrivă autentice; o interpretare a unei prevederi de drept comunitar implică, așadar, o comparare a versiunilor lingvistice (punctul 18).

Curtea de Justiție a confirmat ulterior printr-o jurisprudență constantă că, în caz de divergență între diferitele versiuni lingvistice ale unui text de drept al Uniunii, dispoziția în cauză trebuie interpretată în raport cu economia generală și cu finalitatea reglementării din care face parte și că formularea utilizată în una dintre versiunile lingvistice ale unei dispoziții din dreptul Uniunii nu poate fi singurul temei pentru interpretarea acestei dispoziții și nici nu se poate atribui respectivei formulări, în această privință, un caracter prioritar în raport cu celelalte versiuni lingvistice. O asemenea abordare ar fi, astfel, incompatibilă cu cerința de aplicare uniformă a dreptului Uniunii.

58| Jean-Marie Gardette, „Éloge et illustration du multilinguisme. En quoi le multilinguisme participe-t-il de la protection juridictionnelle en droit de l'Union?”, *Revue des affaires européennes*, nr. 3, 2016, p. 345.

Regulamentul nr. 1/58

În cauza soluționată prin Hotărârea din 17 iulie 1997, Ferriere Nord SpA/Comisia⁵⁹, era vorba despre o lipsă de concordanță între versiunea în limba italiană a articolului 85 din Tratatul CEE și celelalte versiuni lingvistice ale acestui articol. Potrivit versiunii italiene, o încălcare a articolului 85 din tratat presupunea că înțelegerea în cauză trebuia să aibă în același timp un obiect și un efect anticoncurențial („per oggetto e per effetto”), în timp ce restul versiunilor lingvistice prevedeau că aceste două condiții nu erau cumulative, respectiv că era suficient ca înțelegerea să aibă un obiect sau un efect anticoncurențial. Curtea de Justiție a statuat (punctul 15) că „rezultă dintr-o jurisprudență constantă că dispozițiile comunitare trebuie interpretate și aplicate în mod uniform, în lumina versiunilor stabilite în celelalte limbi ale Comunității [...]. Această concluzie nu poate fi infirmată de faptul că, în speță, versiunea în limba italiană a articolului 85, considerată în mod izolat, este clară și lipsită de echivoc, din moment ce toate celelalte versiuni lingvistice menționează în mod expres caracterul alternativ al condiției prevăzute la articolul 85 alineatul (1) din tratat”.

59| C-219/95 P, [EU:C:1997:375](#).

Hotărârea Cilfit II

În recenta Hotărâre Cilfit II⁶⁰, Curtea de Justiție a avut ocazia de a-și preciza jurisprudența anterioară.

Aceasta a amintit în primul rând că, în situația în care interpretarea corectă a dreptului Uniunii se impune cu o asemenea evidență încât nu lasă loc niciunei îndoieli rezonabile, lipsa unei astfel de îndoieli trebuie să fie evaluată în funcție de caracteristicile proprii dreptului Uniunii, de dificultățile deosebite pe care le prezintă interpretarea sa și de riscul unor divergențe de jurisprudență în cadrul Uniunii. Înainte de a concluziona în sensul lipsei unei îndoieli rezonabile, instanța națională de ultim grad trebuie să fie convinsă că acest aspect se impune într-un mod la fel de evident și celorlalte instanțe naționale de ultim grad ale statelor membre și Curții de Justiție. Instanțele naționale de ultim grad trebuie să aprecieze pe propria răspundere, în mod independent și cu toată atenția necesară dacă se află în această situație. Prin urmare, ele au o responsabilitate crescută în acest domeniu (punctul 50, printre altele).

În ceea ce privește în mod specific compararea versiunilor lingvistice divergente, Curtea a statuat la punctul 44 că, deși o instanță națională de ultim grad nu este obligată să efectueze o examinare a fiecăreia dintre versiunile lingvistice ale dispoziției Uniunii în cauză, nu este mai puțin adevărat că trebuie să țină seama de divergențele dintre versiunile lingvistice ale acestei dispoziții despre care are cunoștință, în special atunci când aceste divergențe sunt prezentate de părți și sunt dovedite.

60| Hotărârea din 6 octombrie 2021, Consorzio Italian Management și Catania Multiservizi, C-561/19, [EU:C:2021:799](#) (a se vedea de asemenea Comunicatul de presă nr. 175/21).

2.5.2 Contenciosul referitor la regimul lingvistic al concursurilor de recrutare și al anunțurilor pentru ocuparea unui post vacant

Chestiunea multilingvismului anunțurilor de concurs, al anunțurilor pentru ocuparea unui post vacant și al cererilor de exprimare a interesului a făcut obiectul unei jurisprudențe bogate a Curții de Justiție și a Tribunalului, asupra căreia este util să revenim. Această jurisprudență ilustrează importanța acordată multilingvismului ca principiu cvasiconstituțional care se impune acțiunii instituțiilor Uniunii.

Regimul lingvistic al concursurilor de recrutare organizate de Oficiul European pentru Selecția Personalului (EPSO) a fost atacat în mai multe rânduri în fața instituțiilor Uniunii, în special de către Spania și Italia, care au contestat practica EPSO de a publica anunțuri de concurs numai în limbile germană, engleză și franceză, încălcând astfel principiile enunțate în Regulamentul nr. 1/58, potrivit căruia toate limbile statelor membre sunt limbi oficiale și limbi de lucru ale instituțiilor.

Cu titlu ilustrativ, în Hotărârea Italia/Comisia⁶¹, Curtea de Justiție a amintit că regimul lingvistic al Uniunii definește ca limbi oficiale și de lucru ale instituțiilor cele 23 de limbi enumerate la acel moment în Regulamentul nr. 1/58. Anunțurile de concurs atacate au fost, așadar, anulate. Curtea de Justiție a invitat instituțiile să stabilească modalități de aplicare a regimului lingvistic astfel încât să justifice orice excepție de la Regulamentul nr. 1/58. Alegerea limbilor în anunțurile de concurs trebuie, prin urmare, să fie motivată. În consecință, aceasta a arătat, la punctul 71, că, „fără a fi necesar să se stabilească dacă un anunț de concurs este un text cu aplicabilitate generală în sensul articolului 4 din Regulamentul nr. 1, este suficient să se constate că, potrivit articolului 1 alineatul (2) din anexa III la Statutul funcționarilor coroborat cu articolul 5 din Regulamentul nr. 1, care prevede că *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* se publică în toate limbile oficiale, anunțurile de concurs în litigiu ar fi trebuit să fie publicate integral în toate limbile oficiale”.

„În orice caz, [...] pornind de la presupunerea că cetățenii Uniunii Europene citească *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* în limba lor maternă și că această limbă este una dintre limbile oficiale ale Uniunii, un candidat potențial a cărui limbă maternă nu era una dintre limbile în care s-au publicat integral anunțurile de concurs în litigiu trebuia să își procure *Jurnalul* în una dintre aceste limbi și să citească anunțul în această limbă înainte de a decide

61 | Hotărârea din 27 noiembrie 2012, C-566/10 P, [EU:C:2012:752](#) (a se vedea de asemenea Comunicatul de presă nr. 153/12).

dacă intenționează să își depună candidatura la unul dintre concursuri” (punctul 73). Prin urmare, „[u]n astfel de candidat era dezavantajat față de un candidat a cărui limbă maternă era una dintre cele trei limbi în care au fost publicate integral anunțurile de concurs în litigiu, atât în ceea ce privește înțelegerea corectă a acestor anunțuri, cât și în ceea ce privește termenul pentru pregătirea și pentru trimiterea candidaturii la aceste concursuri” (punctul 74). „În consecință, practica publicării limitate [în discuție în această cauză] nu respectă principiul proporționalității și constituie, așadar, o discriminare pe motive de limbă, interzisă de articolul 1d din Statutul funcționarilor” (punctul 77).

În hotărârea citată anterior Italia/Comisia (punctele 86-88), Curtea de Justiție a admis totuși unele atenuări ale acestor principii:

„Trebuie adăugat că instituțiile vizate de anunțurile de concurs în litigiu nu sunt supuse unui regim lingvistic specific (a se vedea, în ceea ce privește regimul lingvistic al OAPI, Hotărârea din 9 septembrie 2003, Kik/OAPI, C-361/01 P, [EU:C:2003:434](#), punctele 81-97). Trebuie să se verifice totuși dacă cerința cunoașterii uneia dintre cele trei limbi în discuție ar putea fi justificată, după cum susține Comisia, de interesul serviciului. În această privință, [...] interesul serviciului poate constitui un obiectiv legitim care să poată fi luat în considerare. În special, după cum s-a menționat la punctul 82 din prezenta hotărâre, articolul 1d din Statutul funcționarilor permite limitări ale principiilor nediscriminării și proporționalității. Trebuie însă ca acest interes al serviciului să fie justificat în mod obiectiv și ca nivelul cunoștințelor lingvistice cerut să se dovedească proporțional cu nevoile reale ale serviciului (a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 iunie 1975, Küster/Parlamentul, 79/74, [EU:C:1975:85](#), punctele 16 și 20, precum și Hotărârea din 29 octombrie 1975, Küster/Parlamentul, 22/75, [EU:C:1975:140](#), punctele 13 și 17)” (punctele 86-88).

Și Tribunalul s-a pronunțat în acest sens în Hotărârile Italia/Comisia din 24 septembrie 2015, T-124/13 și T-191/13, din 17 decembrie 2015, T-275/13, T-295/13 și T-510/13, și din 15 septembrie 2016, T-353/14 și T-17/15.

Această din urmă hotărâre a făcut obiectul unui recurs soluționat de Marea Cameră a Curții de Justiție. În Hotărârea din 26 martie 2019, Comisia/Italia, C-621/16 P, Marea Cameră a Curții de Justiție a declarat: „trebuie să se sublinieze că revine instituției care a creat o diferență de tratament bazată pe limbă sarcina de a face dovada faptului că aceasta este de natură să răspundă unor nevoi reale privind atribuțiile pe care persoanele recrutate vor trebui să le îndeplinească. În plus, orice condiție referitoare la cunoștințe lingvistice specifice trebuie să fie proporțională cu acest interes și să fie întemeiată pe

criterii clare, obiective și previzibile care permit candidaților să înțeleagă motivele acestei condiții și instanțelor Uniunii să controleze legalitatea acesteia (a se vedea Hotărârea [din 26 martie 2019], Spania/Parlamentul, C-377/16, punctul 69)” (punctul 93); „pot fi autorizate diferențe de tratament în ceea ce privește regimul lingvistic al concursurilor, în temeiul articolului 1d alineatul (6) din Statutul funcționarilor, în cazul în care ele sunt justificate în mod obiectiv și rezonabil de un obiectiv legitim de interes general în cadrul politicii privind personalul” (punctul 120); „deși nu este exclus ca interesul serviciului să poată justifica limitarea alegerii limbii 2 a concursului la un număr restrâns de limbi oficiale a căror cunoaștere este cea mai răspândită în Uniune (a se vedea prin analogie Hotărârea din 9 septembrie 2003, Kik/OAPI, C-361/01 P, [EU:C:2003:434](#), punctul 94), chiar și în cadrul concursurilor de natură generală, precum cel vizat prin «Anunțul de concurs general – EPSO/AD/276/14 – Administratori (AD 5)», totuși o asemenea limitare trebuie, având în vedere cerințele amintite la punctele 92 și 93 din prezenta hotărâre, să fie întemeiată în mod imperativ pe elemente verificabile în mod obiectiv, atât de candidații la concurs, cât și de instanțele Uniunii, de natură să justifice cunoștințele lingvistice pretinse, care trebuie să fie proporționale cu nevoile reale ale serviciului” (punctul 124).

Regimul lingvistic al anunțurilor pentru ocuparea unui post vacant și al cererilor de exprimare a interesului face de asemenea obiectul unui contencios notabil.

În Hotărârea Tribunalului din 20 noiembrie 2008, Italia/Comisia, T-185/05, era vorba despre o acțiune introdusă de un stat membru (Italia), îndreptată, pe de o parte, împotriva unei decizii a Comisiei de a publica anunțurile privind posturile vacante pentru funcții superioare de conducere în limbile germană, engleză și franceză și, pe de altă parte, împotriva unui anunț al Comisiei privind un post vacant publicat în aceste trei limbi în vederea ocupării postului de director general al Oficiului European de Luptă Antifraudă (OLAF). Italia a invocat principiul nediscriminării pe motiv de cetățenie și al respectării diversității lingvistice în scopul anulării anunțurilor în cauză privind un post vacant.

Comisia a invocat, la rândul său, motive, pe care le considera legitime, legate de buna funcționare a serviciului.

Tribunalul a admis concluziile Italiei pentru motivul că, „în cazul în care Comisia decide să publice în Jurnalul Oficial textul integral al unui anunț privind un post vacant pentru o funcție superioară de conducere numai în anumite limbi, aceasta trebuie, pentru a evita o discriminare pe criterii de limbă între candidații potențial interesați de anunțul respectiv, să adopte măsuri corespunzătoare în scopul informării tuturor candidaților în

cauză cu privire la existența respectivului anunț privind postul vacant și la edițiile în care acesta a fost publicat integral” (punctul 130) și că, „[ț]inând seama și de împrejurarea că însăși decizia nu a fost publicată în Jurnalul Oficial, în vederea informării cititorilor altor ediții decât cea germană, engleză și franceză cu privire la importanta modificare a practicii astfel introduse, există un risc important ca potențialii candidați a căror limbă maternă este diferită de cele trei limbi menționate în decizie să nu fie informați nici măcar cu privire la existența unui anunț privind un post vacant care i-ar putea interesa. Chiar dacă acești candidați ar stăpâni cel puțin una dintre limbile germană, engleză sau franceză, nu s-ar putea prezuma că aceștia vor consulta o ediție a Jurnalului Oficial diferită de cea publicată în limba lor maternă” (punctul 138).

În cauza C-377/16, care a opus Spania Parlamentului și a fost soluționată prin Hotărârea Marii Camere a Curții de Justiție din 26 martie 2019, Spania a solicitat Curții de Justiție anularea unei cereri de exprimare a interesului din cadrul unei proceduri de selecție de agenți contractuali (șoferi). Ea a invocat principiul nediscriminării pe motiv de limbă și al respectării diversității lingvistice, întrucât anunțul atacat limita alegerea limbii 2 a procedurii de selecție, precum și limba de comunicare la limbile germană, engleză și franceză. Parlamentul a invocat, la rândul său, interesul serviciului, care impunea ca personalul nou-recrutat să fie imediat operațional, cele trei limbi în discuție fiind cel mai frecvent utilizate în instituție. În plus, potrivit Parlamentului, faptul că respectivul formular de înscriere nu a fost disponibil, din motive tehnice, decât în limbile engleză, franceză și germană nu implica totuși obligația candidaților de a-l completa în una dintre aceste trei limbi.

Curtea de Justiție a apreciat că, „[î]n aceste condiții, nu este exclus să fi existat candidați care să fi fost de fapt privați de posibilitatea de a folosi limba oficială a Uniunii aleasă de ei pentru a-și depune candidaturile” (punctul 44). În plus, a amintit că „rezultă din articolul 1d alineatul (6) din Statutul funcționarilor că o diferență de tratament pe motiv de limbă nu poate fi admisă, în aplicarea acestui statut, cu excepția cazului în care este justificată în mod obiectiv și rezonabil și răspunde unor obiective legitime de interes general în cadrul politicii privind personalul” (punctul 49). Or, Parlamentul, căruia îi revenea sarcina de a demonstra acest lucru, nu și-a îndeplinit-o. Prin urmare, Curtea de Justiție a anulat actul atacat.

2.5.3 Cazul particular al regimului lingvistic al brevetului european cu efect unitar

Oficiul European de Brevete (OEB) administrează brevetul european cu efect unitar (BEEU), instituit prin Regulamentul (UE) nr. 1257/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 decembrie 2012 de punere în aplicare a unei cooperări consolidate în domeniul creării unei protecții unitare prin brevet. În materie de traducere, Oficiul aplică modalitățile fixate prin Regulamentul (UE) nr. 1260/2012 al Consiliului din 17 decembrie 2012. OEB are ca limbi oficiale limbile germană, engleză și franceză. Traducerea brevetelor se face deci numai în limbile menționate, ceea ce constituie o excepție de la Regulamentul nr. 1/58. Acest regim lingvistic specific a făcut obiectul protestelor din partea a numeroase state membre, care au invocat principiul nediscriminării pe motiv de limbă.

Hotărârea Curții de Justiție (Marea cameră) din 5 mai 2015, Spania/Consiliul, C-147/13, se înscrie în acest cadru. În această cauză, Spania a solicitat anularea Regulamentului nr. 1260/2012. Belgia, Republica Cehă, Danemarca, Germania, Franța, Marele Ducat al Luxemburgului, Ungaria, Țările de Jos, Suedia, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, precum și Parlamentul și Comisia au intervenit în susținerea concluziilor Consiliului.

Curtea de Justiție a admis în final un tratament diferențiat al limbilor oficiale ale Uniunii în măsura în care era adecvat și proporțional cu scopul legitim urmărit prin regulament (și anume crearea unui regim de traducere uniform și simplificat pentru BEEU în scopul eficienței costurilor pentru inventatori). Acesta trebuia să asigure totodată securitatea juridică, să stimuleze inovarea și să fie în special în beneficiul întreprinderilor mici și mijlocii (IMM) și să facă accesul la BEEU și la sistemul de brevetare în general mai simplu, mai puțin costisitor și sigur din punct de vedere juridic (punctele 31-48).

Comunicarea Curții cu cetățenii în limba lor

Pe lângă activitatea sa judiciară, Curtea primește de asemenea cereri de orice natură provenind de la societatea civilă. Poate fi vorba, de exemplu, despre cereri de acces la documente administrative sau la arhivele istorice ale instituției. Poate fi vorba și despre cele mai diverse chestiuni sau despre solicitări de informații, uneori chiar adresate în mod eronat Curții (de pildă atunci când privesc o altă instanță internațională, precum Curtea Europeană a Drepturilor Omului). Curtea primește totodată cereri de stagii, candidaturi, oferte în cadrul anunțurilor de participare, cereri de vizite sau de seminare de studiu etc.

Întrucât aceste cereri îi pot parveni în orice limbă oficială a Uniunii, Curtea trebuie să dispună în mod necesar, în cadrul său, de competențele lingvistice care să îi permită să înțeleagă aceste cereri, să le prelucreze și să răspundă la ele în aceeași limbă⁶², adaptându-și în funcție de necesități registrul și stilul (juridic, administrativ, tehnic sau pedagogic) la interlocutorul său.

În plus, Curtea trebuie să fie în măsură să comunice către exterior, să informeze publicul, să își deschidă porțile către toți cetățenii europeni doritori să o viziteze, pe care trebuie să îi poată primi în limba lor. În acest scop, site-ul său internet, Curia, este multilingv. În egală măsură, vizitele, evenimentele protocolare sau comunicările cu magistrații naționali sunt organizate în limbile participanților, adesea cu sprijinul interpreților DGM.

De asemenea, se redactează comunicate de presă, care sunt apoi traduse în toate limbile oficiale impuse de interesul cauzei sau de subiectul tratat.

62 | A se vedea în această privință articolul 13 din Codul european al bunei conduite administrative (ce poate fi consultat pe site-ul Ombudsmanului European (<https://www.ombudsman.europa.eu/ro/publication/ro/3510>)).

3. Gestionarea multilingvismului la Curte

„Corolar al multilingvismului, traducerea este adesea și singura față vizibilă a acestuia [...]. Totuși, ea este [...] ceea ce leagă și țese, triumf al gândirii asupra utilizării forței. Ea presupune, pentru a avea un efect deplin, un neîncetat efort de reflecție, atât cu privire la cercetare, cât și cu privire la formare”⁶³.

Răspunderea pentru multilingvism în cadrul procedurilor revine grefierului. În acest scop, el se bazează, printre altele, pe Direcția generală multilingvism (DGM), care reunește serviciile de interpretare și de traducere juridică aflate sub autoritatea directorului său general.

3.1 Organizarea Direcției generale multilingvisme

DGM a fost creată la 1 ianuarie 2018. Aceasta reunește două servicii care anterior erau separate, și anume serviciul de traducere juridică și serviciul de interpretare. Direcția generală este compusă din 30 de unități, dintre care două se află sub autoritatea directă a directorului general, iar celelalte 28 sunt în principiu repartizate în trei direcții. Atunci însă când o unitate lingvistică are un nou șef de unitate, ea se află adesea în subordinea directă a directorului general pentru o anumită perioadă.

Serviciile transversale sunt compuse din două unități direct subordonate directorului general, precum și dintr-o a treia unitate, autonomă:

- Unitatea instrumente de asistență pentru multilingvism, compusă dintr-un șef de unitate, trei administratori și 23 de asistenți, asigură monitorizarea și dezvoltarea instrumentelor informatice specifice serviciului de traducere, fie că este vorba despre instrumente de gestionare, fie despre instrumente de traducere asistată. Aceasta implementează, în colaborare cu celelalte servicii, fluxurile de lucru necesare prelucrării documentelor, de la sosirea lor la serviciul de traducere până la ieșirea lor (trimitere la serviciul care a solicitat traducerea sau trimitere spre publicare). Ea colaborează de asemenea cu Direcția de interpretare pentru a coordona și a supraveghea cererile și necesitățile informatice proprii serviciului de interpretare, adresate Direcției tehnologia informației (DTI).

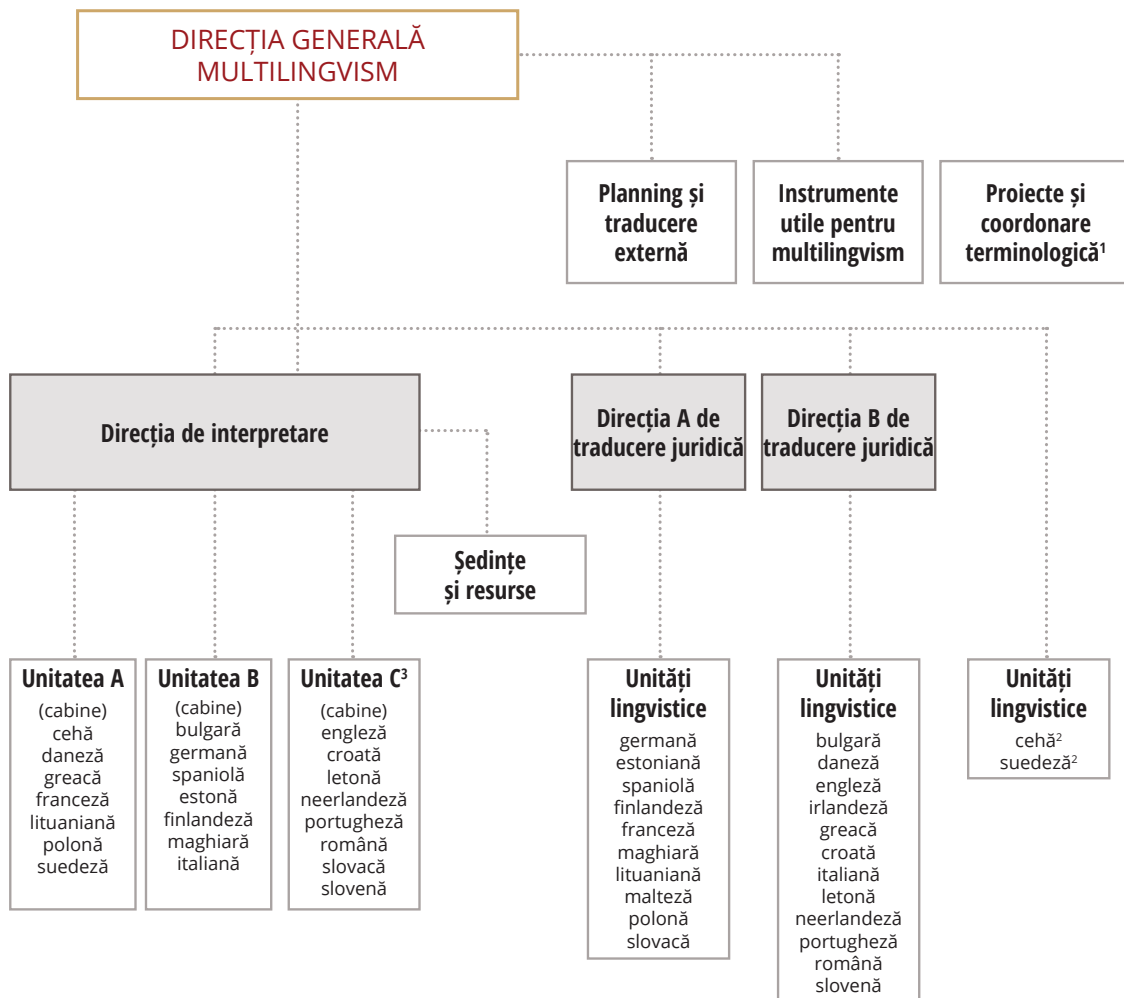
63| Isabelle Pingel, „Le régime linguistique des institutions de l’Union européenne”, *Revue des affaires européennes*, nr. 3, 2016, p. 360 și 361.

Colaborarea sa cu această direcție este deosebit de importantă. Unitatea instrumente de asistență pentru multilingvism participă totodată la lucrările interinstituționale privind instrumentele de asistență pentru multilingvism și monitorizarea informatică. Unitatea este compusă din trei secțiuni, și anume Secțiunea dezvoltarea și gestionarea instrumentelor informatice multilingve, Secțiunea pretratare electronică a documentelor și monitorizarea publicațiilor, precum și Secțiunea gestionare și asistență pentru instrumente. Ea include și o celulă responsabilă cu realizarea tablourilor de bord și a diverselor statistici. Unitatea asigură, pe de altă parte, diferite sarcini de natură transversală la nivel instituțional și interinstituțional, de pildă monitorizarea tehnologică.

- Unitatea planning și traducere externă, compusă dintr-un șef de unitate, trei administratori și 20 de asistenți, gestionează fluxul cererilor de traducere, precum și procedurile administrative, contractuale și financiare referitoare la externalizarea traducerilor și la finanțarea instrumentelor interinstituționale. Ea este organizată în două secțiuni: planningul central și secțiunea freelance. Planningul central asigură legătura dintre serviciile care solicită traduceri (cabinete, grefe, serviciile Curții) și unitățile de traducere. Acesta propune termene solicitanților de traduceri și planifică fluxul lucrărilor până la realizarea finală a traducerilor. El se asigură că cererile sunt însoțite de informații utile traducerii și gestionează fluxurile asociate, inclusiv cererile de modificări ale textului de tradus. Secțiunea freelance asigură, la rândul său, în cooperare cu unitățile lingvistice, planificarea, executarea și contabilizarea activităților freelance și respectarea bunelor practici administrative și financiare. Externalizarea poate privi lucrări de traducere sau de corectură tipografică.

Această unitate nu acoperă în mod direct activitățile de planificare și de externalizare ale Direcției de interpretare, care dispune în acest scop de o altă unitate transversală în cadrul său, dar asigură o gestionare centralizată a aspectelor bugetare și financiare pentru întreaga DGM și participă la diverse grupuri de lucru interinstituționale.

- În această etapă merită menționată o altă unitate de a cărei acțiune beneficiază în mod transversal întreaga DGM, chiar dacă ea nu se află în mod formal sub autoritatea sa. Este vorba despre Unitatea proiecte și coordonare terminologică, ce realizează lucrările terminologice (pretratare terminologică; dezvoltarea colecțiilor terminologice, cum este Vocabularul juridic multilingv, terminologia regulamentelor de procedură, denumirile instanțelor naționale).

¹ Unitatea proiecte și coordonare terminologică se află direct în subordinea grefierului Curții.

² O unitate de traducere al cărei șef a fost numit recent este plasată, cu titlu provizoriu, sub responsabilitatea directă a directorului general, înainte de a se alătura uneia dintre cele două direcții de traducere juridică.

³ Unitatea C este în plus responsabilă de acoperirea limbilor malteză și irlandeză, în lipsa actuală de cabine pentru aceste două limbi.

Această unitate conduce de asemenea lucrările documentare (cercetări, ghiduri și corpus documentar pentru alimentarea memoriilor de traducere specifice), sprijină și orientează unitățile lingvistice în ceea ce privește punerea în aplicare a demersului privind calitatea, gestionează instrumentele și platformele de comunicare internă ale DGM, precum site-ul intranet, buletinul informativ și suporturile de prezentare.

Celelalte unități sunt repartizate în cadrul celor trei direcții.

În rest, serviciul de traducere juridică este compus din două direcții care reunesc exclusiv unități lingvistice, și anume o unitate pentru fiecare limbă oficială. Unitățile lingvistice, aflate în subordinea unui șef de unitate, numără între 20 și 57 de juriști-lingviști, în funcție de volumul de activitate de traducere către fiecare limbă, asistați de corectori tipografici/verificatori lingvistici și de secretariatul fiecărei unități.

Direcția de interpretare cuprinde patru unități. Trei dintre aceste unități sunt compuse din 7 sau 8 cabine permanente, care reprezintă un total de 22 de cabine (nu există în prezent o cabină permanentă malteză sau irlandeză). Fiecare cabină este compusă din 2-10 funcționari interpreți, tot în funcție de volumul de activitate de interpretare către limba respectivă. Cea de a patra unitate, Unitatea ședințe și resurse, are un rol transversal de planificare a interpretării și de gestionare a interpreților freelance. Unitatea ședințe și resurse asigură nu numai programarea repartizării la ședințe a tuturor interpreților permanenți și freelance, ci și recrutarea săptămânală a unor interpreți selecționați pornind de la o listă interinstituțională de peste 3 000 de interpreți freelance. Ea se află în contact permanent cu grefele și cu celelalte servicii ale instituției. Responsabilitatea specifică a programării orizontale a Direcției de interpretare și a recrutării interpreților freelance revine șefului de unitate, care este asistat de un administrator cu normă întreagă și de cinci interpreți, denumiți rotatori, cu fracțiune de normă pentru a consolida echipa de programare. Unitatea funcționează cu susținerea administrativă a cinci asistenți polivalenți, responsabili printre altele cu angajarea și primirea interpreților și cu pregătirea dosarelor de ședință pentru interpreții freelance.

3.2 Meseriile Direcției generale multilingvism

În conformitate cu articolul 42 din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție, „Curtea înființează un serviciu lingvistic compus din experți cu o cultură juridică adecvată și o cunoaștere aprofundată a mai multor limbi oficiale ale Uniunii”. Aceasta recrutează, așadar, în principal prin concursuri funcționarii care dețin capacitățile adecvate pentru a îndeplini funcțiile necesare proceselor de interpretare și de traducere juridică.

3.2.1 Juriștii-lingviști

Pentru necesitățile traducerii juridice, Curtea a recurs dintotdeauna la juriști-lingviști, adică juriști care au efectuat studii complete de drept național și care au o bună cunoaștere a cel puțin alte două limbi și sisteme juridice la momentul recrutării lor. O cunoaștere perfectă a limbii țintă (generală și juridică), care este în principiu limba lor maternă, este indispensabilă în traducere. În plus, juristul-lingvist poate fi solicitat pentru a redacta un document care va fi ulterior tradus (de exemplu rezumatul unei cereri de decizie preliminară) sau, la cererea unei grefe, o comunicare în Jurnalul Oficial sau chiar, la cererea Direcției cercetare și documentare (DCD), un document care va servi administrării cauzei (fișă de examinare prealabilă).

În timp ce o traducere literară implică o „re-creație”, iar o traducere tehnică, rămânând în esență lingvistică, este marcată de constrângerile unui limbaj tehnic relativ fix și universal, traducerea juridică este un „hibrid” în raport cu cele două: transpunerea trebuie să aibă loc la un nivel dublu, lingvistic și tehnico-juridic. Gradul de standardizare lingvistică variază în funcție de tipul de text (cereri de decizie preliminară, hotărâri, concluzii). Este necesară o abordare comparativă: este vorba despre a găsi în sistemul juridic al limbii țintă echivalentul natural sau, dacă acest lucru nu este posibil, echivalentul funcțional al noțiunii juridice invocate în textul sursă. Aceasta implică o cercetare juridică adesea semnificativă, o analiză și o evaluare a fiabilității surselor. Nu există un cititor mai atent al unui text decât traducătorul său.

O caracteristică fundamentală a traducerii juridice în cazul Curții este că ea generează drepturi și obligații pentru toți cetățenii, trebuind să fie, așadar, ireproșabilă pe fond.

Textul nu aparține fiecăruia dintre intervenienți: ceea ce spune Curtea spune în același mod în toate limbile. Prin urmare, juristul-lingvist nu are aceeași libertate ca un autor considerat izolat, ci, dimpotrivă, poartă răspunderea garantării fiabilității unei activități colective.

A traduce înseamnă pentru el a găsi corespondențele lingvistice și juridice (drept comparat), a vehicula dreptul Uniunii (eventual cu conceptele sale specifice) în diferitele limbi, urmărind să găsească justul echilibru între formulările întemeiate pe dreptul Uniunii și formulările întemeiate pe dreptul național. Traducerea juridică la Curte este o „reconstruire” a textului original bazată pe elemente de formă și de fond obligatorii (drept primar, drept derivat, referințe, citate, terminologie consacrată și referințe la diferitele legislații naționale)⁶⁴.

Compararea implică potențial intervenția a trei sisteme juridice distincte: dreptul național „sursă”, dreptul național „țintă”, dreptul Uniunii. Or, un sistem se poate exprima în mai multe limbi, la fel cum o limbă poate fi utilizată de mai multe sisteme.

Juriștii-lingviști trebuie să traducă în principal:

- texte normative (Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, Regulamentele de procedură ale Curții de Justiție și Tribunalului);
- decizii (hotărâri, ordonanțe și avize);
- rezumate ale deciziilor (fostele sumare) și informări privind deciziile nepublicate;
- cererile de decizie preliminară, care emană de la autori diferiți și care reflectă sisteme juridice diferite;
- celelalte acte de procedură, de origine externă, cu o limbă, o formă și un stil foarte variabile;
- concluziile avocaților generali;
- comunicările în JO;
- comunicatele de presă, respectiv textele de informare, redactate într-un registru mai simplu, respectând însă rigoarea juridică a originalului;
- documente diverse: scrisori, pagini de internet etc.

64| În această privință, potrivit lui Gwénaél Glâtre, „Curtea de Justiție actuală (CJUE) se prezintă, așadar, ca un formidabil operator de traducere între legislațiile naționale. Competențele sale de traductologie se află la baza interpretării dreptului european”, *L'anti-Babel: la forme „Europe” au défi de ses frontières linguistiques*, Blog du Club de Mediapart, 16 noiembrie 2017 (<https://blogs.mediapart.fr/gwenael-glatre/blog/161117/l-anti-babel-la-forme-europe-au-defi-de-ses-frontieres-linguistiques>).

Juristul-lingvist îndeplinește și alte sarcini pe lângă traducerea juridică. Prima dintre aceste sarcini este revizia. Este vorba despre verificarea corespondenței dintre un text original și traducerea acestuia efectuată de un terț, de asemenea jurist-lingvist sau freelance (integralitate, lipsa contrasensurilor juridice, respectarea normelor și o bună utilizare a limbii țintă), respectând trei cuvinte-cheie: loialitate (respectarea muncii furnizate), subsidiaritate (a nu interveni fără o justificare obiectivă) și solidaritate (a nu se îndepărta de bunele practici ale unității). Juristul-lingvist responsabil cu revizia propune ameliorări, adăugând, dacă este cazul, comentarii care permit să se distingă în mod clar corectarea unor erori, intervențiile din motive de precizie și ameliorările stilistice. Este important ca revizia să urmeze în fiecare unitate o abordare armonizată, ceea ce impune o reglementare a practicilor și întruniri periodice, dar și ca bunele practici să fie partajate între unități. Este în egală măsură necesar ca procesul să nu fie inutil și uneori contraproductiv îngreunat: controlul calității, deci revizia, trebuie să se concentreze pe documentele delicate sau importante, precum și pe traducerile juriștilor-lingviști mai puțin autonomi, de exemplu pentru că sunt încă în etapa de formare. Juristul-lingvist revizor poate fi invitat și să comunice superiorilor ierarhici performanțele colegilor (sau ale colaboratorilor freelance) în vederea evaluării și, mai ales, a menținerii unui nivel omogen de calitate.

Celelalte sarcini ale juristului-lingvist sunt în principal următoarele:

- de a contribui la calitatea globală a documentelor interacționând cu autorii, precum și cu colegii de la alte unități lingvistice (asistență reciprocă, relecturi încrucișate, răspunsuri la întrebări referitoare la dreptul național etc.);
- de a întocmi rezumate ale cererilor de decizie preliminară deosebit de lungi⁶⁵, urmând principii de redactare comune care conferă în general mai multă structură. Aceste rezumate sunt destinate să fie traduse și notificate în toate limbile în locul cererii originale, cu excepția traducerii în limba franceză, care va privi, pentru necesitățile instanței și ale părților abilitate să prezinte observații scrise, cererea de decizie preliminară originală și integrală;
- de a contribui la analiza juridică a cauzelor oferind sprijin celorlalte servicii ale Curții (greffe și DCD) prin întocmirea unor note care vor permite facilitarea înțelegerii și a traducerii;
- de a acționa în calitate de persoană de referință pentru a furniza colegilor de la celelalte unități lingvistice orice explicație utilă privind o cauză care emană de la statul său membru;
- de a acționa în calitate de „centralizator al întrebărilor”, primind întrebările de la alte unități lingvistice în cadrul traducerii concluziilor sau a hotărârilor, răspunzând la ele dacă este posibil și contactând cabinetul autor în mod structurat în cazul în care sunt necesare precizări (*a se vedea punctul 2.3.2*);
- de a contribui la cercetările și la proiectele juridice sau documentare, la dezvoltarea terminologiei, în special juridică, precum și la armonizarea acesteia;
- de a contribui la formarea colegilor sau a colaboratorilor freelance;

65| Articolul 98 din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție.

- de a contribui la imaginea serviciului, asigurând prezentări privind regimul lingvistic, organizarea și natura activității de jurist-lingvist în cadrul instituției, la nivel interinstituțional și destinate auditoriului național, inclusiv prin acțiuni de promovare în afara Curții;
- de a servi drept corespondent între unitatea sa lingvistică și serviciile transversale, de exemplu în domeniul informatic, terminologic, de formare sau de gestionare a externalizării;
- de a participa la recrutări (comisii de evaluare în cadrul concursurilor, grupuri de selecție a agenților și colaboratorilor freelance, corectarea testelor).

Meseria de jurist-lingvist cunoaște o evoluție rapidă, asociată aportului crescând și din ce în ce mai exigent al noilor instrumente informatice, în special instrumentele de traducere neuronală (*a se vedea punctul 4.3.3*).

3.2.2 Interpreții

Toți interpreții Curții sunt interpreți de conferință cu studii superioare, capabili să asigure interpretarea dintr-un anumit număr de limbi oficiale ale Uniunii, cel puțin două, însă cel mai adesea între trei și șase. Pe întreg parcursul carierei lor, interpreții învață limbi noi pentru a le adăuga la portofoliul lor lingvistic la finalul unui test denumit „test de adăugare”. Cea mai mare parte dintre ei nu sunt juriști, întrucât ar fi iluzoriu să se impună fiecărui interpret această dublă formare, însă serviciul de interpretare în ansamblu și fiecare interpret în mod individual sunt puternic marcați de specificitățile mediului de lucru. Fiecare ajunge să se specializeze și să dezvolte o afinitate și o aptitudine specială pentru domeniul juridic. Deși interpreții trebuie să citească dispozitivele hotărârilor și părțile finale ale concluziilor avocaților generali în cadrul ședințelor de pronunțări, arta lor, în toate dimensiunile sale, este cel mai solicitată în cadrul ședințelor de audiere a pledoariilor. Astfel, interpreții care asigură interpretarea în cabină în timpul ședințelor trebuie să transpună în timp real, în general în limba lor maternă, pledoariile reprezentanților părților și întrebările membrilor completului de judecată. Aceste comunicări se caracterizează printr-un conținut juridic înalt, urmează ritmuri diferite și sunt rezultatul talentului oratoric și al unei clarități a exprimării tot atât de diverse. Foarte frecvent, reprezentanții părților ale căror argumente vor fi interpretate sunt avocați înscrși în barourile naționale, care se exprimă potrivit tradiției juridice și lingvistice a statului lor membru și care utilizează concepte juridice ale statului lor membru în cadrul unui raționament având drept scop interpretarea dreptului Uniunii.

Provocările pentru interpretarea simultană pot fi multiple: cum să te concentrezi în același timp asupra vocii oratorului, asupra pledoariei scrise, transmisă în cabină în ultimul minut, asupra firului Ariadnei din argumentație și asupra prezentării proiectate în sala de ședință dacă, în plus, oratorul vorbește în limba italiană, iar diapositivele sale sunt în limba engleză?

Interpreții asigură interpretarea în cadrul ședințelor celor două instanțe pentru cele 24 de limbi oficiale ale Curții, precum și cu ocazia altor evenimente în cadrul instituției, cum ar fi vizitele protocolare, reuniunile agenților statelor membre, forumurile magistraților naționali și ședințele solemne. Pe lângă interpretarea în cabină, pregătirea este solicitantă; interpretul se bazează în ședință pe o pregătire minuțioasă, începută adesea cu mai multe zile înainte și care reprezintă o parte considerabilă din timpul său de lucru. Pentru a fi performant, interpretul trebuie să dispună de același dosar ca participanții la ședință, un dosar adesea voluminos, însoțit de anexe de mai multe sute de pagini și înțesat de noțiuni, expresii și argumente juridice care trebuie asimilate. Formarea continuă și menținerea la nivelul de performanță stabilit a cunoștințelor lingvistice reprezintă de asemenea aspecte esențiale ale muncii interpreților. Ei sunt obligați să respecte secretul profesional în cel mai strict mod. De la crearea Curții, în 1952, serviciul de interpretare a evoluat mult ca urmare a necesităților în creștere ale instituției. Direcția de interpretare numără în prezent aproximativ de 70 de interpreți permanenți.

Rolul interpreților într-un context multilingv precum cel al Curții este de a-l ajuta pe fiecare orator să își transmită mesajul celorlalți participanți la ședință în mod clar, natural și fluid.

Regimul lingvistic multilingv integral de 24 de limbi, consacrat de Regulamentele de procedură ale Curții de Justiție și Tribunalului, este practicat numai în mod excepțional. Unitatea ședințe și resurse formează echipe adaptate pentru fiecare ședință. Compunerea echipelor variază în funcție de limba de procedură, de limbile statelor membre care intervin și de necesitățile lingvistice ale membrilor completului de judecată. Regimul lingvistic este propriu fiecărei ședințe și implică cel mai adesea un număr limitat de cabine active, în funcție de numărul de limbi vorbite de participanți.

Serviciul face apel în mod regulat la interpreți freelance. Ei sunt recrutați pornind de la o listă comună de interpreți acreditați pe lângă instituțiile Uniunii. Angajarea lor este reglementată prin convenția încheiată între instituțiile Uniunii și Asociația Internațională a Interpreților de Conferință (AIIC). La Curte, contractul include o zi de pregătire care se desfășoară obligatoriu la sediul acesteia. Interpreții freelance sunt coordonați de colegii permanenți repartizați la aceeași ședință, sunt integrați în echipă și respectă aceleași norme deontologice: secretul, rezerva și colegialitatea.

Meseria de interpret cunoaște și ea o evoluție tehnologică rapidă, ultimele evoluții până la această dată fiind, pe de o parte, participarea de la distanță a pledanților în cadrul ședinței, modalitate care a devenit necesară ca urmare a restricțiilor de deplasare din cursul crizei generate de pandemia de Covid-19, dar care tinde să devină într-o anumită măsură permanentă⁶⁶, și, pe de altă parte, retransmisia anumitor ședințe prin *webstreaming*.

3.2.3 Corectorii tipografici/verificatorii lingvistici

A menține multilingvismul înseamnă și a menține calitatea limbii. Diferite meserii din cadrul instituției, precum corectorii tipografici, denumiți și verificatori lingvistici, sunt dedicate acestui scop. Misiunea lor constă, printre altele, în a asigura respectarea convențiilor lingvistice și tipografice, în a urma evoluția limbii, în a monitoriza respectarea bunelor practici și, în general, în a conserva limba lor maternă.

Înainte de a fi difuzate sau publicate, textele în discuție, și anume în principal hotărârile, ordonanțele, concluziile avocaților generali și rezumatele deciziilor, trebuie retușate pentru a răspunde sub toate aspectele normelor de tipografie și de formatare prestabilite. Aceasta este sarcina corectorilor tipografici.

Meseria a evoluat însă în timp. Într-adevăr, informatizarea completă a fluxurilor a implicat într-o primă etapă sarcini de formatare din ce în ce mai complexe. Totuși, în urma eforturilor de structurare a documentelor realizate în cadrul instituției și a

66| Marc-André Gaudissart, „La Cour de justice de l'Union européenne face à la crise sanitaire”, *Revue des affaires européennes*, nr. 1, 2020, p. 97-107. Articol actualizat în 2021 și publicat în cadrul lucrării lui Edouard Dubout și Fabrice Picod, *Le Coronavirus et le droit de l'Union européenne*, Editura Bruylant, 2021, p. 573-593. Acest articol a fost de asemenea actualizat și publicat în limba română: „Funcționarea Curții de Justiție a Uniunii Europene în timpul pandemiei Covid-19”, *EuRoQuod Revista Rețelei naționale de judecători-coordonatori în materia dreptului Uniunii Europene*, 2020.

instituirii unui mediu de traducere (bazat în prezent pe editorul Trados Studio) care restituie această structurare la finalul lucrărilor de traducere, această sarcină s-a redus și nu mai privește decât anumite documente care nu conțin o asemenea structurare.

În plus, sarcinile corectorului tipografic s-au extins progresiv. Astfel, în același timp în care parcurge un text pentru a îmbunătăți tipografia, respectiv formatul, el trebuie să identifice celelalte aspecte care necesită ameliorare. Va fi vorba, de exemplu, despre a identifica fragmente care ar fi putut fi omise din eroare în cursul procesului de traducere, a propune o formulare mai elegantă sau mai clară, a corecta anumite aspecte privind ortografia sau gramatica într-un context în care limbile evoluează și în care ei au responsabilitatea de a monitoriza aceste evoluții. Acestea sunt noile sarcini care explică motivul pentru care se vorbește mai mult în prezent de verificatori lingvistici decât de corectori tipografici.

În sfârșit, ei oferă consultanță și formare colegilor, participă la reflecția strategică globală și propun modalități de ameliorare în ceea ce privește calitatea lingvistică a documentelor traduse. Ei contribuie de asemenea la dezvoltarea normelor interne și interinstituționale de redactare în limba unității lor.

3.2.4 Asistenții de gestiune și secretariatele

Asistentul de gestiune pune în aplicare deciziile administrative ale șefului unității lingvistice. Astfel, poate fi necesar ca el să coordoneze sarcinile secretariatului, să organizeze procesul de externalizare în cooperare cu Unitatea planning și traducere externă (solicitări de bonuri de comandă și monitorizarea facturilor), să întocmească tabele de monitorizare și de gestionare, precum și, în anumite cazuri, să distribuie sarcinile de traducere și de revizie juriștilor-lingviști, aplicând criteriile stabilite de șeful de unitate.

Odată cu dispariția progresivă a dactilografiei, care constituia în mod tradițional sarcina principală a unui secretariat, membrii secretariatului se ocupă în prezent cu introducerea textelor, cu pretratarea lor înainte de atribuirea către juriști-lingviști și cu transmiterea lor către utilizatori în avalul fluxului informatic.

Membrii secretariatului primesc cererile de traducere și alte informații care le parvin prin intermediul programului informatic de monitorizare a fluxurilor. Ei trebuie de asemenea să pretrateze un mare număr de documente, și anume să recupereze orice element care poate fi deja introdus în mod util în proiectul de traducere fără a fi necesară intervenția

unui jurist-lingvist; poate fi vorba despre copierea și lipirea anumitor extrase sau, din ce în ce mai des, despre finalizarea suporturilor de traducere în mediul informatic de traducere (în prezent, editorul specializat Trados Studio), adăugând documente de referință sau baze terminologice, în funcție de caracteristicile documentului care trebuie tradus.

Membrii secretariatului participă totodată la sarcini de gestionare a colaboratorilor freelance, în sprijinul asistentului de gestiune, ca urmare a creșterii numărului de colaboratori externi și a numărului de pagini externalizate. Ei asigură întocmirea și codificarea fișelor de control al calității traducerilor externe, asigură contactul cu colaboratorii freelance și pregătesc corespondența cu aceștia. Unii membri ai secretariatului trebuie să fie în măsură să asigure și monitorizarea administrativă a prestațiilor colaboratorilor freelance, aplicând procedurile, contractul-cadru și Regulamentul financiar.

Pretratarea textelor anterior atribuirii lor către juriști-lingviști este elementul marcant al transformării progresive a rolului secretariatelor. Această pretratare informatică, disponibilă în prezent prin intermediul *kitului funcțional* de traducere furnizat în cadrul editorului de traducere Trados Studio, privește hotărârile, ordonanțele, concluziile, rezumatele deciziilor, informările privind deciziile nepublicate și cererile de decizie preliminară. Alte documente necesită încă o prelucrare tradițională.

Prin urmare, asistenții responsabili cu dosarele de traducere juridică îi însoțesc în prezent în mod diferit pe juriștii-lingviști în procesul de traducere: furnizarea de informații cu privire, printre altele, la modificări, organizarea planningului și fluxul documentelor.

În plus, o importanță deosebită este acordată cererilor de traducere. Secretariatele sunt responsabile să verifice că toate elementele indicate de solicitant au fost incluse în document și că acesta răspunde tuturor cerințelor de formă și de calitate.

Secretariatul DGM și secretariatele unităților transversale sunt, la rândul lor, responsabile să sprijine toate aceste activități, asigurând diferite sarcini operaționale și administrative, aplicând procedurile, normele și tehnicile definite în cadrul direcției generale și contribuind astfel la buna funcționare globală a acesteia. Ele asigură distribuirea informației, o monitorizare permanentă a progresului lucrărilor și comunicarea cu utilizatorii serviciilor sale și cu prestatorii interni și externi ai direcției generale.

3.2.5 Meseriile specifice

Pentru a sprijini personalul serviciilor de traducere și de interpretare în activitatea sa, DGM se poate baza pe diverse meserii specifice prezente în cadrul echipelor sau al unităților transversale (*a se vedea punctul 3.1*). Acești asistenți și administratori sunt responsabili printre altele cu monitorizarea efectivelor, cu primirea și cu formarea personalului, cu anumite sarcini de analiză statistică, precum și cu gestionarea dosarelor administrative. În domeniile mai tehnice, serviciul se bazează pe experți cum sunt informaticieni specializați în dezvoltarea instrumentelor de gestionare sau de traducere asistată, gestionari responsabili cu pretratarea electronică a documentelor sau gestionari care își desfășoară activitatea în cadrul fluxului cererilor de traducere și al procedurilor administrative, contractuale și financiare referitoare la externalizare.

DGM beneficiază de altfel de serviciile oferite de meseriile specifice din cadrul Unității proiecte și coordonare terminologică. Terminologii și documentariștii, în majoritate juriști, care compun această unitate contribuie în principal la definirea și la coordonarea proiectelor terminologice, în colaborare cu juriștii-lingviști. Ei participă la realizarea și la îmbogățirea fișelor terminologice și la controlul calității acestora în vederea transferului către baza de date terminologică a Uniunii, denumită *IATE*⁶⁷. Îi susțin pe juriștii-lingviști în activitatea lor realizând, la cerere, cercetări terminologice și documentare, de care instituția beneficiază în principal în cadrul prelucrării cererilor de decizie preliminară. Aceleași persoane propun, în plus, o panoplie de formări referitoare la terminologie, precum și la resursele lingvistice și terminologice, la tehnicile de cercetare documentară și la instrumente și coordonează cererile care provin de la cabinete în cadrul examinării lingvistice comparate. Unele persoane cu profil mai tehnic realizează, sub autoritatea șefului de unitate și în strânsă colaborare cu DGM, suporturile de comunicare internă ale acesteia din urmă.

67 | <https://iate.europa.eu/home>

3.3 Colaboratorii externi

Pentru a răspunde tuturor necesităților sale de traducere și de interpretare, DGM este puternic sprijinită de personalul extern, care colaborează din ce în ce mai mult cu personalul intern, desigur, în limitele a ceea ce permit contractele și reglementarea aplicabilă achizițiilor publice și în funcție de nivelul de confidențialitate a documentelor.

3.3.1 Juriștii-lingviști și traducătorii freelance

În mod special în cadrul serviciului de traducere juridică, externalizarea face parte din buna gestionare, în măsura în care disponibilitatea în orice moment a unor funcționari în număr suficient pentru a răspunde tuturor momentelor de vârf în volumul de activitate ar lăsa neocupată o mare parte a acestei forțe de muncă în afara perioadelor încărcate. Trebuie să recunoaștem însă că acest din urmă risc a devenit în prezent teoretic, în măsura în care volumul de activitate al direcției este atât de mare încât aportul traducătorilor freelance este astăzi indispensabil pentru a permite acestora să asigure misiunile sale esențiale.

Pentru a-și recruta traducătorii freelance, serviciul de traducere juridică recurge la anunțuri de participare. Există astfel un anunț de participare pentru fiecare limbă țintă. În schimb, nu toate anunțurile de participare acoperă toate limbile sursă posibile. Singurul anunț de participare care le acoperă pe toate este anunțul pentru traducere juridică în limba franceză, dat fiind că unitatea de limbă franceză trebuie să traducă documente de procedură în mod direct din fiecare dintre limbile oficiale, fără a trece niciodată printr-o *limbă pivot* (a se vedea punctul 3.6.2). Celelalte unități lingvistice recurg la achiziții publice pentru o externalizare a traducerii către limba lor cel puțin din limba franceză și din cele cinci limbi pivot⁶⁸ și, dacă este cazul, din alte limbi pentru care există o necesitate dovedită. Mai precis, unitățile denumite pivot, și anume cele care realizează traduceri pornind de la care alte unități vor realiza propriile versiuni lingvistice, urmăresc să acopere și limbile al căror pivot îl constituie. Celelalte unități în afara celei de limbă franceză vor dori mai ales să dispună de o lungă listă de contractanți în măsură să traducă din limba franceză, dat fiind că majoritatea documentelor care trebuie traduse sunt redactate în această limbă.

68| Reamintim că aceste limbi pivot sunt limbile germană, engleză, spaniolă, italiană și polonă.

În cadrul acestor anunțuri de participare, după intervenția comisiei de deschidere a ofertelor și a grupurilor de evaluare a cererilor de participare și a ofertelor, ordonatorul subdelegat, în speță șeful de unitate sau înlocuitorul său, stabilește pentru fiecare lot (un lot corespunzând unei combinații lingvistice) o listă de ofertanți cărora trebuie să li se propună un contract-cadru în vederea atribuirii de sarcini de traducere în funcție de ordinea pe care o ocupă în lista dinamică a contractanților. Această ordine este stabilită pe baza unui raport preț (30 %)/calitate (70 %).

În principiu, traducătorii freelance pot candida la anunțurile la participare numai dacă dispun de o formare completă în dreptul național. Având însă în vedere realitatea unei piețe care nu poate furniza un număr suficient de juriști capabili să traducă din limbile dorite, mai multe unități lingvistice au redus această cerință pentru loturile deficitare și acceptă în prezent și alte formări decât cea juridică, sub rezerva unei experiențe în domeniul traducerii juridice, privilegiind însă ofertanții juriști.

Pentru fiecare cerere de traducere va fi întocmit un bon de comandă pe baza unui decont al paginilor, excluzând cantitatea extrasă de instrumentele informatice de căutare a unor texte similare în memoriile de traducere interinstituționale (*Euramis*). Calitatea oricărei traduceri furnizate va face obiectul unui control înainte ca factura emisă de traducătorul freelance să poată fi plătită. Traducerea trebuie să fie de o calitate perfectă, în caz contrar fiind aplicabile sancțiuni contractuale sub forma reducerii sumei de plată sau chiar a rezilierii contractului-cadru.

Aportul colaboratorilor freelance a devenit indispensabil. Preocupată să își utilizeze resursele în modul cel mai eficient într-un context marcat de un volum de activitate în creștere, de restricții bugetare și de un imperativ al respectării termenelor, DGM pune în aplicare începând de la sfârșitul anului 2015 un proiect ambițios de optimizare a aportului traducerii externe, care urmărește cinci obiective principale:

- de a dispune pentru fiecare limbă țintă de un număr suficient de colaboratori externi pentru a acoperi toate limbile sursă necesare;
- de a atrage traducători externi care dispun de o formare juridică completă pentru a reduce recurgerea la traducători care nu sunt juriști;
- de a obține traduceri de calitate utilizabile imediat;

- de a profita de proximitatea colaboratorilor externi juriști față de sistemele lor juridice naționale pentru a garanta un nivel foarte ridicat de pertinență a terminologiei juridice;
- de a apropia contractanții de metodele de lucru ale unităților lingvistice, inclusiv prin întâlniri regulate și prin punerea la dispoziție de resurse informatice, terminologice și documentare.

Pentru a atrage mai mulți colaboratori freelance, membri ai tuturor unităților lingvistice se deplasează regulat în statele membre în cadrul unor misiuni combinate, care urmăresc să propună colaboratorilor freelance actuali formări, prezentări și ședințe de întrebări și răspunsuri și în același timp să viziteze universități și asociații profesionale pentru a sensibiliza publicul țintă cu privire la posibilitățile de carieră în calitate de colaborator freelance al Curții, cu titlu principal sau complementar. Astfel, în anul 2019 au fost organizate, printre multe altele, misiuni ale unității de limbă malteză, care au permis întâlnirea cu peste 500 de școlari și încurajarea lor în studiul limbilor, sau ale unității de limbă neerlandeză, în urma cărora au fost instituite cursuri de traducere juridică la Universitățile din Nijmegen (Țările de Jos) și din Gand (Belgia). Acțiuni de promovare și de comunicare au de asemenea loc în cadrul anunțurilor de participare prin intermediul afișelor, al broșurilor sau al anunțurilor publicitare în presa specializată și pe internet, iar informațiile cuprinse pe site-ul Curții sunt actualizate în mod regulat.

Dacă este luată în considerare creșterea progresivă a numărului de cereri de participare primite în cadrul anunțurilor de participare pentru colaboratorii freelance, această investiție își arată roadele.

Urmărind în mod proactiv calitatea traducerilor externe, unitățile lingvistice organizează numeroase întâlniri cu colaboratorii externi pentru a-i sensibiliza la imperativele DGM și pentru a le prezenta metodele de lucru, instrumentele puse la dispoziția lor, precum și resursele disponibile prin intermediul unei platforme interinstituționale de schimburi securizate. Aceste întâlniri reprezintă de asemenea ocazia unor schimburi fructuoase, în cursul cărora traducătorii freelance pot să comunice dificultățile cu care se confruntă în activitatea lor și să primească răspunsuri concrete de la unitățile lingvistice.

La sfârșitul anului 2022 erau în vigoare 1 425 de contracte-cadru de traducere juridică, acoperind 195 de combinații lingvistice. Necesitatea de prospectare activă se menține totuși. Într-adevăr, anumite combinații lingvistice a căror acoperire este dorită nu au putut fi găsite pe piață; pentru alte combinații lingvistice, acoperirea obținută rămâne insuficientă. Publicitatea în presă și în celelalte mijloace de comunicare în masă nu este suficientă, întrucât nu este vorba doar despre a mobiliza resursele existente pe piață, este necesar să fie incitate și vocațiile.

Proiectul de optimizare a aportului traducerii externe a permis aducerea progresivă a ratei de externalizare la 42 % în 2021, ceea ce înseamnă că majoritatea covârșitoare a documentelor mai puțin confidențiale sunt în prezent externalizate (cererile de decizie preliminară, actele de procedură, concluziile avocaților generali și, dacă este cazul, hotărâri deja pronunțate), ceea ce degrevează considerabil resursele interne, în pofida necesității de a controla traducerile colaboratorilor freelance potrivit unei logici atât contractuale, cât și de asigurare a calității.

În ceea ce privește calitatea, serviciul de traducere depune toate eforturile pentru a o optimiza, în special prin partajarea resurselor documentare, terminologice și metodologice cu traducătorii freelance și printr-o politică de *feedback* atât didactic, cât și sistematic. În paralel cu aceasta a fost constituită în cadrul DGM o rețea pentru calitate, în scopul de a permite unor juriști-lingviști interni, desemnați drept consilieri de calitate ai unităților lingvistice, să împărtășească experiențe și idei în ceea ce privește calitatea traducerilor, inclusiv externe. Au fost abordate mai multe teme, printre care necesitatea de a omogeniza practicile și criteriile controlului calității sau de a structura mai bine aprecierile transmise traducătorilor freelance.

Un efort deloc neglijabil este întreprins și de unitățile transversale pentru a pune la dispoziția traducătorilor freelance materiale de referință și de suport pe platforma interinstituțională de schimburi securizate (baze terminologice, documentație și ghiduri în domeniile terminologiei și cercetării documentare etc.). Această inițiativă este însoțită de suport metodologic și tehnic care vizează să faciliteze pregătirea dosarului de traducere și să includă în acesta toate documentele de referință pentru a permite traducătorilor freelance să efectueze o muncă de calitate.

Ținând seama de faptul că numărul de pagini externalizate a crescut cu aproape 35 % între 2015 și 2022, cel al bonurilor de comandă cu peste 61 % și cel al plăților cu 42 %, activitatea gestionarilor din unitățile lingvistice și transversale a crescut în consecință.

Posibilitățile de externalizare nu sunt însă nelimitate. Astfel, proiectele de decizii, care reprezintă esențialul volumului de activitate al serviciului de traducere juridică, sunt documente cu un înalt caracter de confidențiale, care nu pot fi externalizate înainte de pronunțarea lor. După semnarea lor sau pronunțare, aceste decizii devin documente publice. Amintim totuși că serviciul de traducere juridică are ca obiectiv să pună la dispoziție cât mai multe posibil versiuni lingvistice ale deciziilor pentru ziua pronunțării, excluzând astfel externalizarea lor, pentru a nu se renunța la acest obiectiv.

3.3.2 Interpreții freelance sau AIC

Direcția de interpretare apelează la interpreți acreditați pe lângă instituțiile Uniunii.

Interpreții freelance, denumiți de asemenea AIC pentru „agenți interpreți de conferință”, constituie resurse esențiale pentru buna funcționare a serviciului de interpretare și pentru capacitatea sa de a se adapta în permanență la cerințele lingvistice specifice ale ședințelor.

Angajarea AIC este reglementată de convenția încheiată de Parlamentul European, Comisia Europeană și Curte cu AIIC.

Repartizarea interpreților la ședințe și angajarea interpreților freelance au loc prin intermediul unei aplicații specifice conectate la o bază de date găzduită de Comisie (*Webcalendar*), utilizată de Parlament, Comisie și Curte pentru a gestiona o listă comună de AIC care au promovat *testul de acreditare* interinstituțional.

În 2022, Direcția de interpretare a apelat la 416 de interpreți freelance diferiți pentru un total de 3 396 de zile de contract, ceea ce reprezintă în medie 92 de zile de contract pe săptămâna de activitate judiciară. Angajarea de interpreți freelance permite totodată detectarea talentelor care pot asigura degrevarea interpreților permanenți, fidelizând în același timp un nucleu restrâns de AIC competenți.

Atunci când vin să lucreze pentru Curte, interpreții freelance sunt sistematic primiți și coordonați de un coleg. Ei primesc un dosar complet al cauzei pentru care sunt repartizați, care include notele de pledoarie deja disponibile în ziua anterioară ședinței sau în dimineața respectivă. Duminică și în zilele de sărbătoare, interpreții funcționari asigură o permanență pentru a-i primi. Indiferent dacă e zi lucrătoare sau de sărbătoare, interpreții freelance dispun întotdeauna de o zi de pregătire înainte de ședință, care le permite să studieze dosarul cauzei. Acest timp de pregătire, pe care Curtea este singura instituție care trebuie să îl prevadă, este absolut indispensabil pentru a garanta

calitatea interpretării ședințelor de audiere a pledoariilor, care privesc adesea aspecte cu un nivel ridicat de complexitate, juridică și tehnică.

Acest angajament privind monitorizarea îndeaproape a interpreților freelance amintește, desigur, de proiectul de optimizare a traducerii externe, cu care are în comun numeroase caracteristici. Serviciile de interpretare și de traducere găsesc aici mai multe modalități concrete de sinergie, în special prin intermediul vizitelor, al misiunilor și al acțiunilor de prospectare și de susținere a competențelor freelance.

3.4 Importanța calității traducerilor juridice și a interpretării la Curte

3.4.1 Calitatea traducerilor juridice

Este esențial ca traducerea în limba de procedură să fie de cea mai bună calitate, întrucât conținutul deciziei judecătorilor trebuie să fie perfect clar pentru părți și, într-un context preliminar, pentru instanța de trimitere. Calitatea traducerii trebuie să permită adoptarea unei decizii tot atât de clare precum cea care ar fi adoptată de o instanță supremă a unui stat membru într-un context pur național. Într-adevăr, deși din punct de vedere tehnic decizia rezultă dintr-o traducere din limba de deliberare, și anume limba franceză, din punct de vedere juridic este vorba despre limba de procedură, așa încât decizia trebuie să fie tot atât de clară și de precisă ca și când ar fi fost redactată în această limbă.

Importanța calității traducerilor nu se oprește însă aici. Începând cu Hotărârile van Gend & Loos (*a se vedea nota 18*) și Costa⁶⁹, dreptul Uniunii beneficiază de efect direct și de supremație în raport cu dreptul național. El nu depinde de măsuri naționale de transpunere pentru a fi aplicabil, cu excepția cazului directivelor. Jurisprudența instanțelor Uniunii aplică sau interpretează acest drept al Uniunii. Rezultă că nivelul cel mai ridicat de calitate nu este impus doar pentru versiunea în limba de procedură, în care Curtea s-a pronunțat în mod formal cu privire la litigiu, ci și pentru toate celelalte limbi în care este tradusă decizia, în mod special în materie preliminară (efectul *erga omnes*). Astfel, decizia sau interpretarea instanței Uniunii se va impune tuturor statelor membre, la nivel legislativ, executiv sau judiciar. Instanțele naționale îi repercutează

69 | Hotărârea din 15 iulie 1964, 6/64, [EU:C:1964:66](#).

consecințele în propriile decizii. Diferențele juridice, chiar și mici, pot să genereze o jurisprudență divergentă în statele membre și să aducă în acest fel atingere aplicării uniforme a dreptului Uniunii. Consecințele acestui fapt pot fi foarte grave, fie pentru funcționarea armonioasă a pieței interne, pentru comerțul internațional, pentru buna funcționare a spațiului comun de libertate, securitate și justiție, fie chiar pentru drepturile fundamentale. La aceasta s-ar adăuga un important deficit de imagine pentru Curte și pentru Uniunea Europeană în ansamblu. În sfârșit, aceasta ar deschide porțile insecurității juridice, care, pe de o parte, ar crea efectele nefaste menționate mai sus și, pe de altă parte, ar genera un număr potențial ridicat de cereri preliminare având ca obiect clarificarea a ceea ce ar fi trebuit să fie deja clar de la început.

Calitatea condiționează însăși utilitatea serviciilor lingvistice. Dacă traducerile juridice nu ar fi de cea mai ridicată calitate, utilizatorii versiunilor lingvistice respective și-ar da seama de acest lucru destul de repede, în măsura în care accesul la esența transmisă ar fi mai dificil și uneori ar fi chiar induși în eroare. Ei ar ajunge în mod natural să se bazeze, în paralel sau exclusiv, pe versiunea lingvistică în care a fost redactat actul, cu condiția să aibă o cunoaștere minimă a acestei limbi, chiar dacă pierderea înțelegerii fine în raport cu o versiune de calitate în propria limbă ar fi enormă. Mai grav, în anumite cazuri, cititorul nici măcar nu și-ar da seama de această pierdere, tocmai fiindcă nu ar avea un termen de comparație.

Traducerile și-ar pierde atunci tot sensul, iar o singură limbă ar ajunge să le înlocuiască pe toate celelalte: limba de redactare. Or, indiferent care ar fi această limbă de redactare (la Curte, limba franceză are acest rol, însă în cea mai mare parte a instituțiilor europene și internaționale, este folosită limba engleză), ea nu ar permite vorbitorilor celorlalte limbi o cunoaștere la același nivel de fluentă și de precizie ca în limba lor maternă. Egalitatea ar fi deci afectată, iar multilingvismul va fi fost uitat.

Dar ce este deci calitatea? Cum poate fi definită?

Se poate spune că elementele esențiale care dau calitatea unei traduceri sunt fidelitatea față de original, caracterul complet, coerența, claritatea, precizia, fluiditatea și exactitatea lingvistică (ortografie, punctuație, sintaxă), registrul lingvistic adaptat tipului de document și respectarea termenelor.

Asigurarea coerenței poate părea ceva evident, însă coerența în contextul traducerii juridice este multidimensională. Ea trebuie să includă coerența juridică (coerența raționamentului), coerența internă (terminologie, repetiții, referințe etc.), coerența

externă [diacronică (coerența în timp) și sincronică (coerența în raport cu celelalte versiuni lingvistice)], coerența terminologică (a nu „reinventa roata”), coerența frazeologică (frazeologia juridică este un complement al terminologiei) și coerența formală (respectarea standardelor adoptate de unitate)⁷⁰.

Deși poate fi privită ca un element extern calității intrinseci a unei traduceri, respectarea termenelor constituie de asemenea un aspect esențial al calității serviciului. Astfel, cu greu se poate imagina o traducere mai puțin utilă decât cea care nu există într-un moment-cheie. O traducere tardivă a unui document de procedură poate întârzia o procedură jurisdicțională în întregime; traducerea tardivă a unei decizii în limba de procedură împiedică pur și simplu adoptarea ei; traducerea tardivă a unei decizii în scopul exclusiv al publicării întârzie posibilitatea anumitor categorii de cetățeni de a lua cunoștință de noua jurisprudență în același ritm cu celelalte grupuri lingvistice, afectând în acest mod egalitatea între aceste grupuri.

Acesta este motivul pentru care serviciul de traducere a dezvoltat de mult timp ceea ce este denumit „demersul privind calitatea”, pe care îl pune în aplicare în mod activ și îl îmbunătățește constant, în funcție de imperative și de diferitele evenimente care pot afecta traducerile (volumul de activitate și constrângerile bugetare, dar și evoluția contenciosului și a competențelor Curții, evoluția instanțelor etc.). Demersul privind calitatea se întemeiază pe ideea că trebuie pregătită cât mai devreme posibil calitatea finală a textelor, în etapele care precedă și însoțesc activitatea de traducere, dacă este nevoie, în colaborare cu autorii.

Serviciul de traducere a instituit o serie de măsuri pentru a asista juriștii lingviști să mențină calitatea traducerilor efectuate în cadrul trimiterilor preliminare, în special traducerile efectuate pornind de la o limbă pivot.

Tratamentul cererilor de decizie preliminară se întemeiază înainte de toate pe persoana de referință. Este vorba despre un jurist-lingvist desemnat în cadrul unității limbii de procedură care are toate competențele (lingvistice și juridice) necesare pentru a-și asista colegii (juriști-lingviști responsabili cu traducerea și alții) pe tot parcursul prelucrării documentului. De exemplu, această persoană este cea care efectuează intervențiile destinate să reducă volumul și să faciliteze traducerea (inserarea de comentarii care

70| Thierry Lefèvre, Pierre Bové, „La Langue de la traduction dans le droit des traités internationaux et dans les juridictions internationales”, *Journal des Tribunaux*, nr. 6540, 22 noiembrie 2013, p. 755-757.

explică, printre altele, termeni ce desemnează noțiuni de drept național, eliminări însoțite de explicații, indicații și adăugiri diverse etc.), fără a denatura însă sensul sau spiritul documentului. Întrebările preliminare nu fac obiectul niciunei intervenții. Adesea este necesar și ca persoana de referință să redacteze un rezumat care reia esențialul conținutului cererii preliminare. Acest rezumat este apoi cel tradus în toate limbile, cu excepția limbii franceze, cererea de decizie preliminară fiind întotdeauna tradusă integral în limba de deliberare. În sfârșit, persoana de referință efectuează și alte sarcini cu scopul de facilita prelucrarea și traducerea: analiza prealabilă a textului și a contextului juridic, identificarea pasajelor identice sau similare deja traduse în alte cauze.

În cursul traducerii, această persoană de referință îi asistă pe ceilalți juriști-lingviști, răspunzând la întrebările lor într-un spațiu wiki deschis în acest scop sau furnizându-le orice ajutor util pentru înțelegerea terminologiei sau a dreptului național. Ea citește apoi traducerea respectivă în limba de deliberare și, dacă este cazul, în limba pivot pentru a preveni riscurile legate de eventuale erori sau imprecizii, care au implicații deosebite în aceste două limbi.

Atât unitatea limbii de deliberare, cât și unitățile de limbi pivot își asumă o responsabilitate deosebită, calitatea traducerii lor fiind decisivă pentru cea a traducerilor efectuate în aval. Unitatea limbii de deliberare asigură coerența terminologică a dosarului cauzei pe tot parcursul procedurii și la finalul fazei scrise.

Lucrările terminologice fac parte pe deplin din demersul privind calitatea. Ele contribuie, pe de altă parte, la eforturile de raționalizare și, în acest temei, completează și prelungesc măsurile de economie adoptate de instanțe. Terminologia va fi abordată ulterior, în contextul strategiilor de traducere (*a se vedea punctul 4.1.3*).

3.4.2 Calitatea interpretării

Aceeași cerință de calitate se aplică, *mutatis mutandis*, interpretării, sub rezerva faptului că interpretarea are loc în timp real și nu permite, așadar, nicio verificare sau corectură *a posteriori*. Acolo unde juristul-lingvist poate alocă timp pentru a face un serviciu unui autor îmbunătățind calitatea lucrării în cadrul traducerii, respectând totodată scrupulos și frază cu frază argumentarea acestuia, interpretul acționează imediat.

Anticiparea este deci un element-cheie în calitatea interpretării. În pofida a ceea ce s-ar putea crede, munca interpretului nu începe în momentul în care se așază în spatele microfonului și își pune căștile; ea se bazează pe o pregătire minuțioasă, începută adesea cu câteva zile înainte și care reprezintă o parte considerabilă din timpul său de lucru. Formarea continuă este de asemenea esențială: interpretul trebuie să dispună de cunoștințe lingvistice și tematice solide, care îi vor permite să analizeze în timp real afirmațiile unui orator și să le redea fidel sensul. El depinde, desigur, de vorbitor, de viteza sa de exprimare, de claritatea raționamentului său, dar o bună cunoaștere a dosarului, a subiectului și a limbii interpretate sunt adesea suficiente pentru a face față acestor dificultăți.

În acest context, înlocuirea unui interpret în ultimul moment se dovedește extrem de dificilă. Ședința trebuie să aibă loc indiferent de împrejurări, iar interpretul repartizat trebuie să fie prezent la timp. Este, într-un fel, ceea ce trebuie să se înțeleagă prin „respectarea termenelor” într-un context al caracterului imediat.

Atât pentru traducere, cât și pentru interpretare, recrutarea persoanelor potrivite reprezintă prima condiție a calității.

3.5 Recrutarea și formarea continuă

3.5.1 Concursurile de recrutare a funcționarilor

Recrutarea în cadrul DGM are loc întotdeauna esențialmente prin intermediul concursurilor generale organizate de Oficiul European pentru Selecția Personalului (EPSO) pentru toate meseriile. Trebuie remarcată o inovație în ceea ce privește concursurile pentru recrutarea juriștilor-lingviști. Formate anterior din probe de traducere și dintr-un examen oral, aceste concursuri includ din anul 2020, la cererea DGM, o nouă probă care constă în realizarea unui control de calitate al rezultatului unei traduceri neuronale a unui text.

Este vorba despre integrarea evoluțiilor tehnologice recente, care marchează puternic meseriile din domeniul traducerii.

În subsidiar, se pot desfășura concursuri interne atunci când nu poate avea loc un concurs general.

3.5.2 Procedurile de selecție a agenților temporari

Procedurile de selecție a personalului temporar constituie un complement indispensabil al concursurilor, în special pentru a răspunde necesităților de înlocuire previzibile (concedii de maternitate, parentale și familiale etc.) și limitate în timp. Anumite instrumente interinstituționale reprezintă un ajutor prețios pentru selecția personalului temporar, precum *listele CAST*: aceste liste, gestionate de EPSO, permit găsirea unor candidați care pot fi angajați rapid ca agenți contractuali sau temporari în domeniile traducerii juridice, corecturii tipografice, verificării lingvistice și secretariatului. Baza de date interinstituțională „EU CV online” centralizează, la rândul său, candidaturile primite ca răspuns la o invitație permanentă de depunere a candidaturilor sau la o cerere specifică de exprimare a interesului, ca și candidaturile spontane. Curtea a publicat aici două invitații permanente de depunere a candidaturilor pentru administratori și asistenți.

În ceea ce privește mai specific interpretarea, numărul de candidați care au reușit la concursurile generale pentru interpreți de conferință rămâne foarte redus în general, având în vedere specificitățile meseriei și rărirea unor asemenea concursuri comune serviciilor de interpretare. Pot fi de asemenea recrutați interpreți ca agenți temporari pe posturi vacante. Candidații sunt selecționați dintre interpreții acreditați din lista comună partajată de Comisie, de Parlament și de Curte.

3.5.3 Formarea continuă a profesioniștilor multilingvismului

Formarea profesională continuă reprezintă un element-cheie al menținerii, pe de o parte, și al extinderii, pe de altă parte, a competențelor profesionale indispensabile exercitării funcțiilor proprii fiecărei meserii a multilingvismului, indiferent dacă sunt de natură tehnică, lingvistică ori juridică. DGM desfășoară, prin urmare, un demers voluntarist, făcând din formarea profesională un principiu fundamental al politicii sale care urmărește să garanteze un nivel foarte ridicat al prestațiilor sale de traducere și de interpretare, determinând astfel, în fiecare an, cea mai mare parte a efectivelor serviciului să participe la una sau mai multe formări. În 2022, această cifră a reprezentat peste 900 de persoane, care au petrecut în medie 6,5 zile în formare.

Formarea în cadrul serviciului se întemeiază în mare parte pe un principiu al partajării exemplare de cunoștințe, așa cum demonstrează implicarea colegilor, formatori sau cursanți, în diferitele acțiuni de formare descrise în continuare.

Încă de la intrarea sa în funcție, personalul serviciului de traducere este invitat să urmeze un parcurs de formare al cărui prim obiectiv este de a-l familiariza cu instrumentele și cu mediul de lucru al serviciului. De-a lungul formărilor care compun acest program, care poate cuprinde până la 35 de ore de formare, în funcție de meserie, noii colegi își dezvoltă în principal cunoștințele tehnice, nu numai prin învățarea utilizării programelor și a aplicațiilor specifice, dezvoltate în parte chiar de Curte, ci și prin deprinderea unor tehnici de cercetare documentară, textuală și terminologică printre numeroasele resurse disponibile. Noii interpreți beneficiază, la rândul lor, de asistență individuală și personalizată din partea colegilor experimentați, însărcinați să îi asiste în asimilarea și stăpânirea metodelor și instrumentelor de lucru. Integrarea noilor interpreți este adesea facilitată de faptul că unii dintre ei au dobândit deja o experiență de muncă în calitate de stagiați în cadrul serviciului.

Prin acest dispozitiv, DGM urmărește totodată să furnizeze noului personal o cunoaștere de ansamblu a funcționării Curții, invitându-l, de exemplu, să descopere rolul celorlalte servicii ale instituției în istoricul unei cauze, de la introducerea cererii până la decizie, sau, și mai specific, pentru asistenții care nu sunt juriști, să urmeze o formare privind contenciosul Uniunii.

În afara acestui program, pentru a ține pasul cu evoluțiile mediului tehnic al serviciului, sunt puse în aplicare importante dispozitive de formare, ca în cazul migrărilor informatice sau al dezvoltării de noi instrumente specifice diferitelor meserii.

Trebuie subliniat că toate aceste formări sunt asigurate exclusiv de formatori interni, din instituție, ceea ce permite garantarea celei mai bune adecvări posibile la mediu și la modalitățile de lucru ale Curții.

Componenta lingvistică a meseriilor multilingvismului trebuie să fie întreținută și dezvoltată de-a lungul întregii cariere, iar cursurile de limbă interinstituționale constituie principalul instrument aflat la dispoziția interpreților și a unităților de traducere juridică pentru a-și menține și a-și extinde acoperirea lingvistică. Ele reprezintă, așadar, o parte foarte importantă a eforturilor de formare susținute de DGM. Concret, investiția în acest domeniu se apropie de 75 % din totalul orelor de formare urmate de personalul serviciului.

Cursurile de limbă sunt încredințate unor școli private, selecționate periodic la finalul unei cereri de ofertă. Acestea pot fi organizate, în măsura posibilului și în funcție de necesitățile serviciului, în toate limbile oficiale ale Uniunii, chiar dacă în practică, în cadrul serviciului juridic, aproape trei sferturi din cursuri sunt consacrate învățării uneia dintre cele cinci limbi pivot (limbile germană, engleză, spaniolă, italiană și polonă) sau a limbii franceze (limba de deliberare).

Formatul cursurilor poate varia prin conținut, definit în funcție de meseria țintă (interpret, jurist-lingvist ori alta), prin ritm sau chiar prin locul de desfășurare, posibilitatea de a efectua, începând cu un anumit nivel, un curs în străinătate făcând parte din oferta de formare lingvistică.

Deși participarea la aceste cursuri de limbă apare ca o resursă necesară, ea nu poate fi și suficientă. Prin urmare, pentru a completa aceste cursuri în mod substanțial și concret, au fost dezvoltate chiar în cadrul serviciului alte tipuri de formare, care fac apel la competențele interpreților și ale juriștilor-lingviști pentru a asigura desfășurarea lor. Este vorba, printre altele, despre exerciții săptămânale de interpretare, veritabil instrument de perfecționare lingvistică, sau de ateliere de lectură juridică, bazate pe o lectură explicativă a unor texte juridice în una dintre cele 24 de limbi oficiale ale Uniunii, cel mai adesea la începutul unei cereri de decizie preliminară nou-depuse, așa încât să fie susținut cu aceeași ocazie procesul de traducere în curs, inclusiv în ceea ce privește calitatea.

Aceste ateliere constituie în mod incontestabil un dispozitiv de formare lingvistică, însă oferă de asemenea colegilor care participă oportunitatea de a-și îmbogăți bagajul juridic, cunoaștere pe care serviciul urmărește totodată să o consolideze prin organizarea regulată de conferințe și seminare referitoare la un domeniu precis al dreptului Uniunii sau al dreptului național în care este necesară o aprofundare a cunoștințelor colegilor pentru ca ei să poată face față evoluțiilor în materie de terminologie și să continue să asigure un nivel înalt de calitate a traducerii și a interpretării.

Animarea acestor seminare se bazează pe cât posibil pe competențele disponibile în cadrul instituției: intervenienții sunt juriști-lingviști, referenți juridici sau magistrați stagiați în cabinetul unui membru al Curții de Justiție sau al Tribunalului. În anumite cazuri poate fi totuși necesar să fie solicitat un intervenient extern, adesea din cadrul corpului profesoral universitar, în special atunci când seminarul are ca obiect o reformă importantă a dreptului național.

În plus, personalul poate lua parte ocazional la formările juridice propuse de alte instituții ale Uniunii sau de organisme externe, precum, de exemplu, seminarele pentru interpreți organizate în fiecare an în colaborare cu universități europene.

Dincolo de formările care se înscriu direct în domeniile menționate anterior, care constituie nucleul meseriilor multilingvismului, membrii serviciului depun eforturi pentru a-și perfecționa cunoștințele și în alte discipline care prezintă un interes pentru serviciu sau pentru instituție, cum ar fi dezvoltarea competențelor manageriale, formările în domeniul biroticii sau dobândirea de competențe transversale sau *soft skills*, precum realizarea de proiecte ori gestionarea stresului.

3.6 Raționalizarea multilingvismului

3.6.1 Limba de deliberare

Încă de la crearea Curții, în anul 1952, s-a pus problema comunicării între membrii săi. Ar fi fost posibil să fie asigurată interpretarea reuniunilor membrilor în cele patru limbi oficiale de la acel moment și traducerea tuturor actelor de procedură în aceleași limbi. Acest lucru ridică totuși o dublă problemă, și anume, pe de o parte, prezența unor interpreți cu ocazia deliberării, în condițiile în care, conform articolului 35 din Protocolul nr. 3 privind Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, acestea trebuie să rămână secrete, și, pe de altă parte, un volum de muncă de interpretare și de traducere foarte ridicat. Curtea a decis atunci ca deliberările sale să se desfășoare într-o singură limbă.

Această alegere marchează și astăzi puternic organizarea Curții.

Întrucât membrii Curții comunică oral și în scris în limba de deliberare (în prezent, limba franceză), în mod natural, serviciile Curții au generalizat în practică utilizarea acestei limbi în cadrul activității lor⁷¹.

Funcționarii recrutați de Curte trebuie, așadar, să cunoască limba de deliberare, iar, în rarele cazuri în care Curtea trebuie să recruteze o persoană care nu îndeplinește această condiție la început, persoana respectivă este invitată să participe la cursuri intensive pentru a-și aduce cunoștințele la nivelul necesar. Pentru serviciile lingvistice, preganța limbii de deliberare este și mai importantă, așa încât, în vederea recrutării interpreților și a juriștilor-lingviști, este cerut și verificat un nivel ridicat de cunoștințe⁷².

Astfel, toate proiectele de decizii ale Curții de Justiție și ale Tribunalului sunt redactate în limba de deliberare și traduse în celelalte limbi necesare. Aceste decizii reprezintă esențialul volumului de activitate care trebuie tradus de unitățile lingvistice. Unitatea limbii de deliberare nu traduce, în mod evident, proiectele de decizii, ci toate actele de procedură, printre altele observațiile sau memoriile depuse de părți în cadrul procedurilor jurisdicționale, așa încât membrii instanțelor să poată lua pe deplin cunoștință de acestea. Întrucât numărul și volumul acestor acte de procedură sunt superioare celor ale proiectelor de decizii, iar punerea la dispoziție a traducerii lor în limba de deliberare condiționează desfășurarea fluidă a procedurilor, unitatea corespunzătoare are un personal mai numeros decât celelalte unități lingvistice.

În mod similar, cu toate că Direcția de interpretare propune o mare diversitate de combinații lingvistice, fiecare interpret trebuie să fie în măsură să înțeleagă și să interpreteze spusele unui membru al completului de judecată care s-ar exprima, adesea din motive de economie a interpretării de altfel, nu în limba sa maternă, ci în limba de deliberare. Pe de altă parte, toate ședințele sunt interpretate către limba de deliberare,

71 | Valeriu M. Ciucă, „Limba de lucru a Tribunalului Uniunii Europene – de la *vernaculum*, de la «limba casei», la *vehiculum*, la un limbaj cu destinație universală. Alocuțiune de deschidere a Conferinței internaționale Traducerile juridice în cadrul Uniunii Europene”, *Analele științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași, Științe Juridice*, volumul 63, Supliment, 2017, p. 25.

72 | Există însă și excepții uneori, cu ocazia adăugării unei noi limbi, atunci când nu există în mod rezonabil așteptarea de a avea acces la o rezervă suficient de mare de candidați care să cunoască limba franceză. Acesta a fost cazul concursurilor generale desfășurate cu ocazia extinderilor din anul 2004 sau al ridicării derogării irlandeze.

acoperind astfel necesitățile membrilor care nu ar beneficia de o interpretare către limba lor maternă.

3.6.2 Limbile pivot (traducere)

Ultimele extinderi ale Uniunii (2004, 2007 și 2013) au reprezentat o provocare fără precedent pentru gestionarea multilingvismului: cu 24 de limbi oficiale, numărul de combinații lingvistice necesare pentru a asigura activitatea jurisdicțională a trecut de la 110 înainte de 2004⁷³ la 552 în 2013.

Deja, înainte chiar de anul 2004, serviciul de traducere al Curții nu mai era în măsură să acopere în mod direct toate combinațiile lingvistice. În pofida unor eforturi susținute și permanente de formare, o bună parte dintre unități nu mai erau echipate pentru a trata anumite cereri. Sarcina de lucru, capacitățile saturate ale multor juriști-lingviști care traduceau deja din cinci sau șase limbi, precum și volumul scăzut de cereri de traducere din anumite limbi complexe erau tot atâtea elemente care descurajau sau chiar nu recomandau investiția într-o formare de foarte lungă durată adresată tuturor. Iar după aderările din 2004 a devenit iluzorie ideea menținerii unui sistem de acoperire prin traducere directă a tuturor combinațiilor lingvistice.

În anul 2001, serviciul a anticipat instituirea unui sistem mixt de traducere directă sau prin limbi pivot, luându-și responsabilitatea de a alege, pe baza unor criterii tehnice, limbile care ar trebui utilizate ca limbi pivot.

Continuând să privilegieze traducerea directă de fiecare dată când competențele sunt disponibile în cadrul unităților lingvistice, acestea au acces la o traducere în limba pivot atunci când trebuie traduse texte redactate într-o limbă care nu este nici limbă pivot, nici limba franceză. Este important, în acest context, să se facă distincție între traducerea „prin punte” și traducerea „prin limbă pivot”: nici într-un sistem de punte traducerea nu se face pornind de la limba originală, ci de la prima traducere disponibilă într-o limbă cunoscută de persoana care traduce. În schimb, o limbă pivot este o limbă prestabilită în care este tradus un text pornind de la un grup de limbi de asemenea prestabilit pentru a fi tradus apoi în celelalte limbi. Fiecare limbă pivot va acoperi, așadar, un număr limitat de alte limbi. Această din urmă soluție prezintă avantaje importante.

73 | Limba irlandeză era recunoscută de Regulamentele de procedură ca limbă de procedură eligibilă înainte de a deveni limbă oficială a Uniunii în anul 2007.

În ceea ce privește calitatea traducerilor:

- juristul-lingvist al limbii pivot este conștient de răspunderea sa în legătură cu cea de a doua etapă a realizării traducerilor în celelalte unități, ceea ce îl încurajează să trateze cu deosebită grijă traducerea sa și mai ales să colaboreze cu un jurist-lingvist, persoana de referință, care aparține unității lingvistice a limbii pivotate;
- traducerea în limba pivot face obiectul unei lecturi critice din partea juriștilor-lingviști care intervin în cea de a doua etapă, ceea ce adaugă un control de coerență suplimentar și crește spiritul de echipă între juriștii-lingviști responsabili de același text;
- de îndată ce se impune o modificare în traducerea în limba pivot, este ușor să fie repercutată în toate celelalte traduceri;
- întrucât fiecare unitate de limbă care nu este pivot trebuie să garanteze traducerea pornind de la limba pivot dacă nu este în măsură să realizeze o traducere directă pornind de la original, traducerea prin punte de nivel secundar (pornind de la o traducere a traducerii în limba pivot) este exclusă.

Sistemul de traducere prin limbă pivot nu se aplică tuturor documentelor redactate într-o altă limbă decât o limbă pivot sau limba franceză, ci la trei categorii de documente: concluziile avocaților generali, în rarele cazuri în care un avocat general nu le-ar redacta deja într-o limbă pivot, cererile de decizie preliminară și actele de procedură depuse într-o altă limbă decât limba de procedură sau una dintre limbile pivot⁷⁴.

În ceea ce privește organizarea:

- sunt stabilite legături mai strânse între fiecare unitate de limbă pivot și unitățile pentru a căror limbă constituie pivotul. Aceasta a facilitat nu numai înființarea unor noi unități, care s-au putut baza pe sprijinul și pe experiența unităților de limbă pivot, ci și colaborarea juriștilor-lingviști din noile unități cu colegii care trebuie să înceapă să traducă pornind de la limba lor;

74| Această situație apare atunci când un stat membru prezintă observații scrise într-o cauză preliminară sau intervine într-o acțiune directă. Unitatea limbii de procedură trebuie să furnizeze în acest caz o traducere. Singura altă unitate care trebuie să traducă astfel de documente este cea de limbă franceză. Pentru a evita ca o traducere în limba pivot să trebuiască să fie efectuată cu singurul scop de a realiza o versiune în limba de procedură, versiunea în limba franceză este utilizată în acest caz drept pivot „natural”.

- pot fi calculate termene de traducere realiste în funcție de aspectul dacă este sau nu necesar să fie așteptată traducerea în limba pivot înainte de începerea altora.

Limba franceză fiind limba de deliberare, unitatea de traducere a acestei limbi trebuie să fie în măsură să furnizeze traduceri directe pornind de la toate limbile oficiale ale Uniunii.

Pentru a alege limbile pivot, serviciul de traducere juridică s-a întemeiat pe următoarele criterii:

- în ceea ce privește numărul limbilor pivot, s-a considerat la acel moment că patru limbi pivot (cu excepția limbii franceze, pivot „natural”) ar permite o împărțire mai bună a efortului de formare pentru învățarea noilor limbi și ar crește posibilitatea de a recruta juriști-lingviști din statele candidate, deoarece paleta de limbi care putea fi propusă pentru teste ar fi fost mai largă;
- în ceea ce privește stabilirea acestor limbi pivot, au fost luate în considerare următoarele elemente:
 - nivelul de cunoaștere a diferitelor limbi în unități, respectiv numărul de juriști-lingviști care ar asigura traducerile pornind de la diferite limbi;
 - frecvența cu care o limbă este utilizată ca limbă de procedură;
 - limba avocaților generali permanenți, întrucât era de așteptat ca numeroase concluzii să fie redactate în aceste limbi, spre deosebire de limbile utilizate de avocații generali care ocupau posturi aflate în rotație între statele membre;
 - stabilitatea diferitelor unități (dificultățile de recrutare, rata de rotație, nivelul de gestionare a volumului de activitate).

Aceste criterii au condus inițial la alegerea limbilor germană, engleză, spaniolă și italiană. S-a dovedit, într-adevăr, că aceste limbi erau în general cel mai bine cunoscute în unități și că paginile primite în aceste limbi și în limba franceză reprezentau peste 90 % din totalul paginilor de tradus.

Mai mulți factori au fost luați în considerare pentru a stabili repartizarea limbilor care urmau să fie „pivotate” de fiecare unitate pivot:

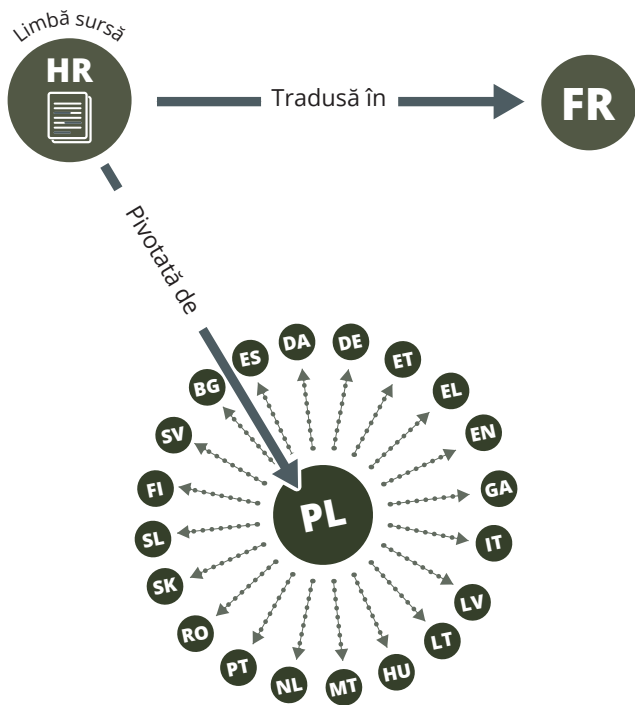
- o distribuție echitabilă a efortului solicitat fiecăreia dintre unitățile pivot;
- nivelul de cunoaștere în diferitele unități de limbă pivot a noilor limbi sau a unor limbi apropiate de acestea din urmă, dat fiind că, de exemplu, cunoașterea limbii finlandeze este un atu important pentru învățarea limbii estoniene sau cunoașterea limbii cehe este un atu pentru învățarea limbii slovace;
- relațiile culturale sau lingvistice între statele membre (vechi și noi). Astfel, existența unei minorități de limbă slovenă în Italia a permis să se aibă în vedere posibilități de a găsi colaboratori externi capabili să traducă în limba italiană.

Având în vedere, pe de o parte, adăugarea mai multor limbi oficiale după anul 2004 (limbile bulgară, irlandeză, croată și română) și, pe de altă parte, crearea prin Tratatul de la Lisabona a unui al șaselea post de avocat general permanent, rezervat Poloniei, s-a decis adăugarea limbii polone ca a cincea limbă pivot începând cu 1 octombrie 2019. De la această dată, unitatea de limbă polonă asigură pivotul pentru limbile cehă, croată și slovacă. Avantajul este dublu:

- avocatul general permanent polonez poate, dacă dorește, să își redacteze concluziile în limba sa maternă fără ca acest lucru să ocazioneze termene de traducere suplimentare;
- fiecare dintre celelalte unități de limbă pivot a fost descărcată de răspunderea unei limbi pivotate (unitatea de limbă germană a fost descărcată de limba polonă, unitatea de limbă engleză de limba cehă, unitatea de limbă italiană de limba slovacă și unitatea de limbă spaniolă de limba croată).

Această evoluție a necesitat, desigur, o investiție importantă în formare, întrucât unitatea de limbă polonă a trebuit să învețe pentru a acoperi limbile al căror pivot urma să îl constituie, iar toate celelalte unități trebuiau să cunoască limba polonă. Această evoluție a fost însoțită de formări lingvistice, inclusiv sejururi lingvistice în străinătate, precum și de organizarea a numeroase ateliere de lectură juridică și de seminare.

Traducere prin limbă pivot

Limbi pivotate

BG, ET, FI, NL	→	DE	} Limbă pivot
DA, LT, MT, SV, GA	→	EN	
EL, RO, SL	→	IT	
HU, LV, PT	→	ES	
CS, HR, SK	→	PL	

3.6.3 Limba „punte” și limba „retur” (interpretare)

În cadrul ședinței, partea finală a concluziilor redactate în limba aleasă de avocatul general este prezentată în limba franceză și în limba de procedură, iar dispozitivul hotărârilor este prezentat numai în limba franceză de către interpreți. Este vorba în practică mai mult despre „lectură” decât despre interpretare, dat fiind că, prin ipoteză, documentele există deja în versiunile lingvistice respective.

În schimb, atunci când este vorba despre pledoarii, așa cum s-a arătat mai sus, pentru toate ședințele este asigurată interpretarea în limba franceză, precum și în alte limbi, în funcție de necesități. În cadrul unei ședințe de audiere a pledoariilor se poate dovedi necesară interpretarea în oricare dintre cele 552 de combinații lingvistice. Cu 70 de interpreți și în pofida suplimentării cu o rezervă importantă de interpreți freelance, este iluzorie dorința de a acoperi în mod direct fiecare dintre aceste combinații lingvistice. La fel ca și în cazul traducerii, a fost necesară o organizare pentru a asigura totuși întotdeauna interpretarea, chiar și pentru combinațiile cele mai puțin obișnuite. Două strategii principale au fost puse în aplicare.

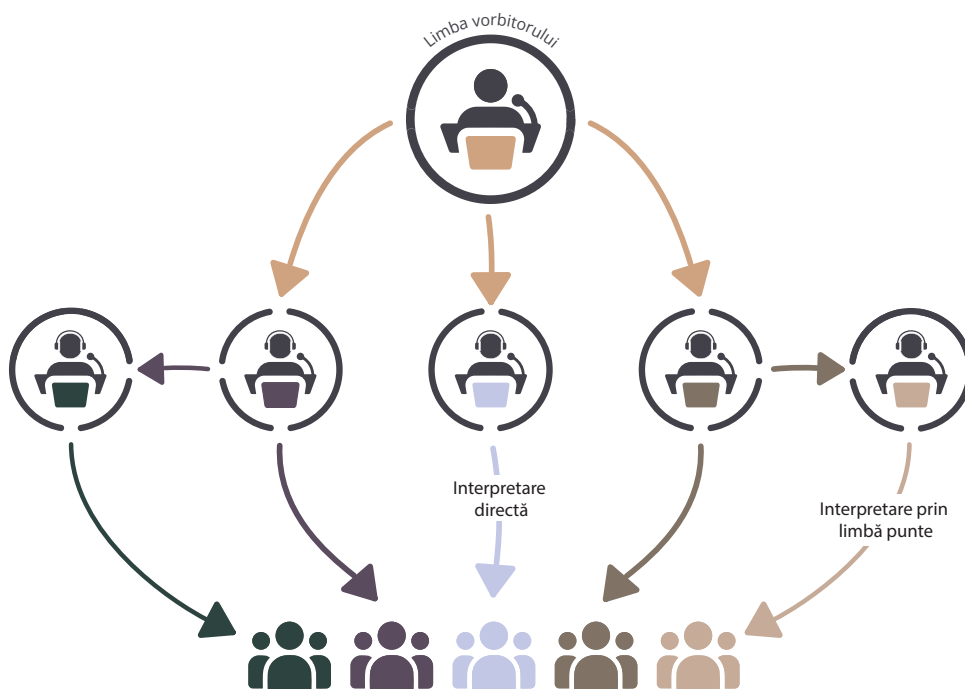
Prima constă în a încredința interpretarea către limba țintă unui interpret care este în realitate vorbitor al limbii sursă. În principiu, fiecare interpret interpretează numai către limba sa maternă. Anumiți interpreți cunosc însă și o altă limbă la nivelul de a putea interpreta către aceasta ca limbă activă, ca și cum ar fi vorba despre limba lor maternă: de exemplu un interpret ceh interpretând limba cehă către limba engleză. Aceasta este denumită interpretare „retur”.

Cea de a doua constă în a organiza cabinele în „punte”. În acest caz, interpreții din anumite cabine nu interpretează direct din limba oratorului, ci pornind de la interpretarea asigurată de un coleg dintr-o altă cabină lingvistică ce este în măsură să o asigure în mod direct către limba sa. De exemplu, un interpret italian ar fi în măsură să interpreteze în mod direct din limba cehă, alte cabine putând atunci asculta interpretarea în limba italiană pentru a interpreta la rândul lor către limba lor.

Aceste două strategii, interpretarea „retur” și interpretarea „punte”, pot fi de asemenea combinate. Pentru a relua exemplele care tocmai au fost date, poate fi imaginat un orator ceh interpretat, pe de o parte, de un compatriot în „retur” către limba engleză și, pe de altă parte, de un interpret italian, celelalte cabine lucrând în punte, în funcție de acoperirea lor lingvistică și de disponibilitatea lor, pornind fie de la interpretarea în limba italiană, fie de la interpretarea „retur” în limba engleză. În mod evident, aceste

lucruri nu se improvizează, fiind necesară o organizare riguroasă în prealabil, atât pentru a stabili în mod judicios repartizările în cabină, cât și pentru a asigura că fiecare interpret știe exact care va fi rolul său, inclusiv măsura în care alte cabine vor asigura o punte pornind de la interpretarea pe care o efectuează el.

Interpretare directă sau prin limbă punte

Suplețea interpretării pentru actorii din ședințele de audiere a pledoariilor

Într-un regim de interpretare multilingv integral pot fi vorbite toate limbile oficiale, iar interpretarea este asigurată către ansamblul acelorași limbi: vorbim în acest caz despre un regim simetric, care, în cazul celor 24 de limbi oficiale, reprezintă un total de 552 de combinații lingvistice. În practică se întâmplă rar să fie nevoie de această acoperire lingvistică completă, cu excepția anumitor proceduri precum avizele în sensul articolului 218 alineatul (11) TFUE, în care interpretarea este asigurată către toate limbile.

Ceea ce asigură practic serviciul de interpretare este un sistem „à la carte”. Fiecare membru al instanței și fiecare parte se exprimă într-o limbă la alegerea sa și sunt interpretați către limba fiecăruia dintre ceilalți participanți la ședință. Acest sistem poate fi modulat în funcție de nevoile reale: unii participanți la ședință doresc, în anumite cazuri, să se exprime în limba lor maternă, însă acceptă să asculte originalul sau interpretarea într-o altă limbă; alții acceptă să se exprime și să asculte într-o limbă străină. Vorbim atunci despre un regim asimetric. Această flexibilitate permite reducerea numărului de limbi care necesită interpretare.

Astfel, cu ocazia ședințelor de audiere a pledoariilor, membrii instanțelor nu solicită întotdeauna să poată urmări dezbaterile și să se exprime în limba lor maternă, deși au dreptul și posibilitatea materială. Judecătorii și avocații generali cunosc toți mai multe limbi, printre care limba franceză, și acceptă la nevoie să recurgă la limbi comune sau înțelese de ceilalți membri și participanți la ședință sau de o parte considerabilă a acestora. Serviciul de interpretare îl contactează pe fiecare membru nou de la intrarea sa în funcție pentru a stabili ce limbi ar putea fi utilizate de acesta, potrivit căror modalități și în ce împrejurări ar accepta să recurgă la ele. Ulterior, Unitatea ședințe și resurse a serviciului de interpretare planifică foarte detaliat orice repartizare a interpreților la ședințe.

Invers, se întâmplă ca unele părți sau reprezentanții lor să solicite și să obțină în mod excepțional autorizația de a pleda într-o altă limbă decât limba de procedură. Această posibilitate este admisă numai în procedurile preliminare⁷⁵.

75| A se vedea punctele 62-64 din Instrucțiunile practice pentru părți, referitoare la cauzele cu care este sesizată Curtea (JO 2020, L1 42, p. 1).

3.6.4 Economii de traducere

Activitățile de traducere și de interpretare reprezintă un cost important (*a se vedea capitolul 5*). Nu este însă necesară evaluarea cu precizie a acestui cost pentru a lua deja măsuri de adaptare rezonabilă a multilingvismului care permit limitarea poverii sale financiare asupra bugetului Uniunii.

Prima adaptare rezonabilă a constat pentru Curte, încă din 1952, în alegerea unei limbi de deliberare. Această alegere a permis să se evite traducerea în toate limbile oficiale a documentelor de procedură, care, cu excepția principală a cererilor de decizie preliminară, nu sunt nici notificate statelor membre, nici publicate și nici difuzate în alt mod. În temeiul aceleiași alegeri a fost evitată asigurarea interpretării în numeroasele reuniuni ale completelor de judecată, consolidând totodată secretul deliberării. În schimbul acestei economii foarte importante⁷⁶, fiecare membru al instanțelor trebuie să fie în măsură să își desfășoare activitatea, atât în scris, cât și oral, în limba comună reținută, denumită limbă de deliberare.

Pe măsură ce s-au adăugat noile limbi, în paralel cu creșterea numărului și a complexității cauzelor, a crescut și numărul de pagini de tradus. Instituția a simțit nevoia și a pus în practică posibilitatea de a reduce volumul de traducere fără a aduce atingere drepturilor justițiabililor și nici, în esență, disponibilității multilingve a jurisprudenței sale.

Unele dintre economiile sale s-au dezvoltat în mod pragmatic, de pildă practica serviciului de traducere de a nu traduce anumite părți ale deciziilor de trimitere, pe care le înlocuiesc cu mențiunea „*Omissis*” sau cu orice altă mențiune echivalentă, însoțită de o scurtă indicare a naturii textului omis, de exemplu anumite considerații incluse într-o decizie de trimitere, însă care se referă la aspecte privind admisibilitatea de drept național, fără legătură cu cererea preliminară în sine. Acesta este cazul și al alegerii de a nu traduce sistematic anexele voluminoase la memorii, ci numai și în măsura în care necesitatea unei traduceri persistă în pofida realizării unei traduceri neuronale și a consultării unui jurist-lingvist care cunoaște limba sursă. Alegerea de a traduce prin intermediul unui pivot (*a se vedea punctul 3.6.2*) în numeroase combinații lingvistice permite de asemenea realizarea de economii în ceea ce privește formarea și numărul funcționarilor. Celelalte economii sunt însă rezultatul unor decizii formale ale instituției, tot atât de judicios gândite.

76| Această economie reprezintă aproximativ 2 000 000 de pagini de traducere pe an.

De exemplu, începând din anul 1994 s-a decis să nu se mai publice rapoartele de ședință în *Repertoriu*, ceea ce a permis să nu mai fie traduse decât în limba de procedură în vederea notificării lor către părți. Într-adevăr, deciziile în sine descriau suficient contextul și argumentele părților, fără a fi realmente indispensabilă o publicare integrală a acestora prin intermediul rapoartelor de ședință.

Alte măsuri curajoase de economie au fost puse în aplicare progresiv începând cu anul 2004, cu susținerea instanțelor. Necesitățile de traducere ale instituției au putut fi limitate și stabilizate în decursul mai multor ani, datorită adoptării de către Curte a diferite măsuri organizaționale cu incidență directă asupra acestor necesități.

A fost vorba, mai întâi, despre introducerea, în 2004 pentru Curtea de Justiție și în 2005 pentru Tribunal, a publicării selective a jurisprudenței. De acum înainte, nu toate deciziile instanțelor, fără excepție, trebuiau să fie publicate în *Repertoriu* și, așadar, să fie traduse în toate limbile, ci numai cele al căror conținut juridic o justifica pe deplin. Această practică a fost extinsă și intensificată în anul 2011, în același timp cu introducerea posibilității de a publica în extras anumite decizii ale Tribunalului. În prezent, practica Curții de Justiție este de a nu publica deciziile camerelor de trei sau de cinci judecători care se pronunță în acțiuni directe sau în recursuri, cu excepția cazului în care aceste decizii sunt precedate de concluzii. La Tribunal, sub rezerva unei decizii contrare a completului de judecată, hotărârile Marii Camere și ale camerelor de cinci judecători fac obiectul publicării în *Repertoriu*. Publicarea hotărârilor camerelor de trei judecători este decisă de la caz la caz de completul de judecată. În ceea ce privește hotărârile Tribunalului pronunțate în complet de judecător unic și ordonanțele cu caracter jurisdicțional, acestea nu sunt, sub rezerva unei decizii contrare, publicate în *Repertoriu*. Economia de traducere realizată ca urmare a publicării selective a deciziilor a depășit 494 000 de pagini în anul 2021 și 375 000 de pagini în 2022.

Tot în anul 2004, Regulamentul de procedură al Curții de Justiție a fost modificat pentru a permite rezumarea cererilor de decizie preliminară deosebit de lungi⁷⁷. În coroborare cu practica *Omissis*, descrisă anterior, elaborarea de rezumate a permis economisirea a peste 153 000 de pagini de traducere în anul 2022.

77| Articolul 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție. În practică, serviciul de traducere depune eforturi pentru a rezuma, în măsura posibilului, cererile de decizie preliminară de 15 pagini sau mai mult.

În anul 2011 au fost adoptate măsuri foarte importante de economie a traducerii. Extinderea publicării selective și publicarea în extras au fost deja menționate. Instituția a decis însă în paralel să limiteze lungimea concluziilor avocaților generali, vizând să reducă lungimea lor medie la 40 de pagini, cu excepția situațiilor în care aceste concluzii fac parte dintr-o procedură de recurs. În măsura în care concluziile sunt traduse în toate limbile oficiale, această măsură suplimentară a permis reducerea considerabilă a volumului de traduceri.

Pe de altă parte, Curtea de Justiție a încetat să redacteze rapoarte de ședință cu ocazia reformei din anul 2012 a regulamentului său de procedură, în timp ce Tribunalul a decis să reducă lungimea rapoartelor sale, ceea ce a permis reducerea în 2022 a numărului de pagini de traducere cu peste 10 000.

În Instrucțiunile practice adresate părților, instanțele au stabilit de asemenea limite de principiu pentru lungimea memoriilor. De exemplu, în contextul fazei scrise a procedurii în cadrul trimiterilor preliminare, observațiile scrise sunt în mod normal limitate la 20 de pagini. În ceea ce privește intervențiile în acțiunile directe și în recursuri, memoriile în intervenție ar trebui să fie mai succinte decât memoriul părții susținute, iar lungimea lor nu ar trebui să depășească 10 pagini⁷⁸. Tribunalul prevede totodată lungimi maxime în funcție de tipul de memoriu și de procedura în cauză⁷⁹.

Alte măsuri de economie sunt în mod progresiv implementate. Mecanismul admiterii în principiu a recursurilor, instituit în 2019, a permis să se evite tratamentul a 39 de recursuri în anul 2022. Deși cererea de admitere și ordonanța care statuează asupra acesteia sunt traduse în franceză și, respectiv, în limba de procedură, economia netă realizată prin netraducerea pieselor de procedură și a deciziilor în cazul respingerii recursurilor a fost estimată la peste 22 000 de pagini. De asemenea, cabinetul președintelui Curții, grefa acesteia, DRD și DGM și-au consolidat colaborarea pentru a identifica rapid cererile de decizie preliminară posibil să fie repede soluționate prin ordonanță motivată, în sensul articolului 53 alineatul (2) din regulamentul de procedură (inadmisibilitate vădită) sau al articolului 99 din acesta (întrebare identică cu o întrebare asupra căreia Curtea s-a pronunțat deja sau atunci când răspunsul la o astfel de întrebare poate fi în mod clar

78| Instrucțiuni practice pentru părți, referitoare la cauzele cu care este sesizată Curtea (JO 2020, L 42, p. 1).

79| Punctul 105 din Dispozițiile practice de punere în aplicare a Regulamentului de procedură al Tribunalului din 20 mai 2015 (JO 2015, L 152, p. 1), astfel cum au fost modificate la 13 iulie 2016 (JO 2016, L 217, p. 78) și la 17 octombrie 2018 (JO 2018, L 294, p. 23, rectificare în JO 2018, L 296, p. 40).

dedus din jurisprudență), ceea ce permite evitarea traducerii lor în alte limbi decât franceza. Această cooperare consolidată contribuie la buna administrare și la gestiunea sarcinii de lucru a DGM, cu toate că este dificil de cuantificat în cifre economia realizată.

Din motive de exhaustivitate, trebuie menționate și economiile importante care decurg din punerea în aplicare a unor metode de lucru moderne și eficiente (*a se vedea punctul 4.3*), precum formarea și terminologia, care permit juristului-lingvist să ajungă mai repede la concluziile corecte, externalizarea, care furnizează adesea traduceri la un preț bun, chiar dacă ele trebuie revizuite, sau informatica, în special instrumentele de traducere asistată, care favorizează un câștig de timp considerabil.

Adoptate de instanțe într-un context bugetar dificil, marcat de o diminuare a resurselor interne ale serviciilor lingvistice și ale serviciului de traducere în special⁸⁰, aceste măsuri sunt indispensabile pentru realizarea celor trei obiective principale ale direcțiilor de traducere juridică: sprijinirea procedurilor fără a le întârzia, asigurarea difuzării și a publicării rapide a jurisprudenței și menținerea nivelului ridicat de calitate al prestațiilor.

3.6.5 Partea multilingvismului în durata procedurilor

Se spune adesea că procesul de traducere influențează puternic durata procedurilor în fața Curții de Justiție și a Tribunalului. Este într-adevăr așa? O asemenea afirmație pare la prima vedere plauzibilă, într-atât de mare pare provocarea de a asigura disponibilitatea tuturor versiunilor lingvistice necesare pentru procedură. Ea nu rezistă însă analizei. Astfel, pentru a calcula timpul de prelungire a procedurilor cauzată numai de procesul de traducere, este necesar mai întâi să se scadă timpul acordat tuturor fazelor indispensabile ale procedurii care se desfășoară în paralel cu procesul de traducere.

80| Între anii 2012 și 2021, făcând abstracție de posturile unităților de traducere de limbă croată și irlandeză, a căror limbă era nou-acoperită, serviciul de traducere a pierdut 71 de posturi bugetare, iar serviciul de interpretare, 4. Or, volumul de activitate, asupra căruia instituția nu deține controlul, este în creștere constantă.

Faza scrisă a procedurii

Din momentul în care un act introductiv este depus în fața uneia dintre cele două instanțe în cadrul unei acțiuni directe sau al unui recurs, este inițiat procesul de traducere. Cererea introductivă sau recursul va fi notificat părților și va fi în același timp transmis serviciului de traducere, notificarea declanșând termenul procedural de depunere a memoriului în apărare sau în răspuns; apoi, dacă este cazul, se vor aplica noi termene pentru depunerea eventualelor replici sau duplici. În tot acest timp, procesul de traducere avansează considerabil. Impactul traducerii actelor de procedură asupra perioadei procedurale este, așadar, limitat, pentru acțiunile directe și recursuri, la perioada dintre depunerea ultimului memoriu, care încheie faza scrisă a procedurii, și punerea la dispoziție a traducerii sale în limba franceză, întrucât din acest moment judecătorul raportor dispune de un dosar complet la care poate lucra având o viziune completă a argumentării scrise a părților. Unii vor spune pe bună dreptate că se poate deja lucra la o cauză înainte ca ultimul memoriu să fie disponibil în limba de deliberare⁸¹, însă nu în cel mai bune condiții.

Aceeași este situația în procedurile preliminare, cu rezerva că cererea de decizie preliminară trebuie notificată nu numai părților, ci și statelor membre, în limba lor (termen de traducere obișnuit de 20 de zile lucrătoare), termenele de depunere a observațiilor scrise începând să curgă numai de la data acestei notificări. Această perioadă se adaugă, numai în cazul trimiterilor preliminare, la termenul de traducere a ultimului memoriu.

81 | Punerea la dispoziție anticipată a unei traduceri neuronale automate ar permite o apreciere mai bună a complexității cauzei, începerea unor cercetări sau chiar luarea unor măsuri de organizare a procedurii, precum decizia de a se limita la un singur schimb de memorii.

Faza orală a procedurii

La perioada de gestionare a multilingvismului în cadrul fazei scrise se adaugă:

- pentru Tribunal, termenul de traducere în limba de procedură a raportului de ședință, redactat în limba de deliberare (Curtea de Justiție nu mai întocmește rapoarte de ședință). Trebuie menționat că traducerea raportului de ședință nu constituie factorul unic pentru stabilirea datei ședinței, deoarece trebuie să se țină seama nu numai de un termen rezonabil de pregătire pentru părți după notificarea raportului, ci și, de exemplu, de disponibilitatea sălilor de ședință și de configurarea interpretării dorite. Până în prezent, întotdeauna a putut fi asigurată interpretarea pentru ședințele stabilite, chiar dacă a fost necesar să se recurgă la prestatori externi, nicio ședință nefiind niciodată amânată din cauza interpretării;
- pentru cauzele Curții de Justiție care beneficiază de concluzii, termenul de traducere în limba de deliberare a concluziilor avocaților generali care nu sunt deja redactate în această limbă.

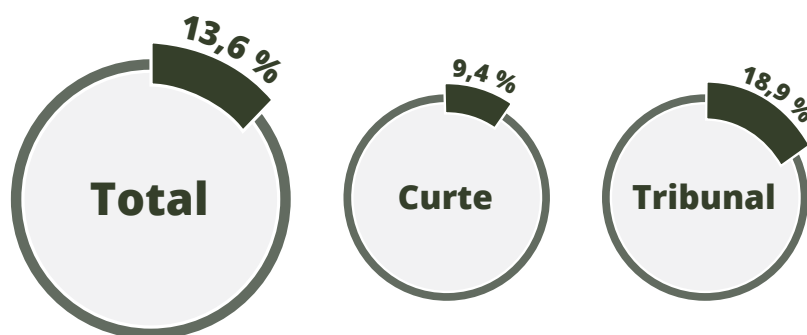
În ceea ce privește ședința de audiere a pledoariilor ca atare, întrucât interpretarea este simultană, în mod natural aceasta nu are niciun impact asupra duratei procedurii.

Faza de deliberare

În sfârșit, trebuie să se țină seama de termenul de traducere a deciziei înseși în limba de procedură. Traducerea începe însă înainte ca proiectul de decizie, redactat în limba franceză, să fie finalizat: astfel, într-o măsură variabilă în fața Curții de Justiție și în fața Tribunalului, proiectele de hotărâri beneficiază de intervenția celei de lectori ai hotărârilor, care asigură, pe de o parte, relecturarea proiectului de către juriști francofoni, care depun eforturi pentru a ameliora (și a standardiza) exprimarea lingvistică și juridică și, pe de altă parte, corectura tipografică a acestor proiecte de decizii. Perioada care se scurge exclusiv ca urmare a procesului de traducere trebuie, în mod logic, să fie redusă cu durata de finalizare a versiunii „originale”. Se întâmplă uneori chiar ca aceste operațiuni să fie finalizate la o dată ulterioară celei la care ar fi putut fi furnizată traducerea, ceea ce implică o amânare mecanică a termenului de traducere.

Analiza fină realizată chiar de cele două grefe privind ansamblul sarcinilor și al proceselor efectuate în vederea pronunțării unei hotărâri sau a semnării unei ordonanțe arată că timpul consumat doar de procesul de traducere însemna în 2022 13,6 % din durata totală a procedurilor⁸².

Partea traducerii în durata procedurilor

Iată, așadar, ponderea temporală reală a multilingvismului procedurilor desfășurate în fața celor două instanțe ale Uniunii. Suntem foarte departe de anumite cifre mai puțin informativ lansate în presă sau de către decidenții politici.

82 | 9,4 % pentru Curtea de Justiție. La Tribunal, această cifră a trecut de la 14,1 % în 2021 la 18,9 % în 2022 întrucât mai multe cauze au fost soluționate fără ședință, reducându-se astfel durata totală a procedurilor.

4. A traduce și a interpreta: strategii, metode și instrumente

Juriștii-lingviști, ca și interpreții, continuă să furnizeze în esență aceleași servicii pe care le-au furnizat dintotdeauna: traducerea juridică și interpretarea. Desigur, ei asigură în prezent numeroase alte sarcini, care merg de la rezumate ale cererilor de decizie preliminară până la formare și reprezentarea serviciului. Totuși, nucleul activității lor rămâne același.

Pentru a asigura îndeplinirea acestor misiuni centrale la un nivel foarte ridicat de calitate, juriștii-lingviști și interpreții recurg la metode și la strategii specifice, și anume la o gestionare rațională, atât individuală, cât și colectivă, a provocărilor proprii multilingvismului Curții.

În plus, ei se sprijină din ce în ce mai mult pe instrumente informatice, care trebuie cunoscute pentru a integra aportul lor fără a pierde calitatea, în special din perspectiva preciziei și a fiabilității.

4.1 Traducerea juridică

Juristul-lingvist se află în centrul activității de traducere. El îndeplinește o sarcină complexă, tehnică, supusă unor termene imperative, dar și unor frecvente situații neprevăzute. Acțiunea sa este o verigă într-un lanț de producție competentă, rezultat al unei gestionări colective și individuale a sarcinilor de traducere, care îi permite să facă față acestei provocări cotidiene: combinarea unui nivel foarte ridicat de calitate și de randament în cadrul respectării termenelor.

Fiecărei sarcini de traducere îi corespunde în realitate o întreagă coregrafie a eficienței, inseparabilă de o pregătire organizațională și tehnică a activității în amonte, asigurată de unitățile transversale și de coordonare.

Această pregătire organizațională face parte dintr-o tactică ce solicită, la nivelul unității lingvistice respective, o gestionare fină a capacităților și a necesităților, care presupune decizii manageriale ce se înscriu, la rândul lor, într-o strategie de gestionare a resurselor și a calității adoptată la nivelul direcției generale.

Prin urmare, înainte de a atribui o traducere unui jurist-lingvist, șeful fiecărei unități de traducere sau delegatul său face anumite alegeri, pe baza informațiilor disponibile provenind de la grefe și de la cabinetele membrilor, așa cum sunt organizate de unitățile

transversale și în special de planningul central (Unitatea planning și traducere externă), care introduce toate aceste elemente în baza de date de monitorizare a traducerilor.

În primul rând, încă de la sosirea unui document se ridică problema termenului său de traducere. Documentele cu termen imperativ vor fi imediat atribuite unui jurist-lingvist sau, dacă nu sunt confidențiale, unui traducător freelance. Se întâmplă ca anumite texte să nu poată fi atribuite imediat din cauza limitelor de capacitate, în general sau pentru limba sursă în cauză. Aceste texte intră în acest caz pe o listă de așteptare și vor fi tratate imediat ce este posibil. Alegerea textelor care sunt puse în așteptare într-o astfel de circumstanță depinde de importanța lor relativă. De pildă, hotărârile și concluziile în cauzele a căror limbă de procedură este cea a unității lingvistice respective vor fi întotdeauna prioritare. Urmează apoi cauzele atribuite completelor de judecată celor mai ample, începând cu Marea Cameră a Curții de Justiție, precum și cauzele care prezintă un interes deosebit pentru statul membru al limbii vizate, ceea ce rezultă, de exemplu, dintr-o intervenție sau din depunerea unor observații ori pur și simplu ca urmare a acoperirii mediatice naționale.

La același moment se ridică o altă întrebare: cea a resurselor de traducere care trebuie consacrate documentului. Ea privește mai întâi alegerea persoanei chemate să efectueze traducerea: jurist-lingvist cu mare experiență, jurist-lingvist sau traducător freelance specializat într-un domeniu, jurist-lingvist în etapa de formare etc. Fiecare unitate promovează, desigur, autonomia juriștilor-lingviști și a traducătorilor freelance. Un anumit control al calității va fi însă adesea necesar pentru documentele cele mai importante, dificile sau delicate, în special atunci când limba de procedură a cauzei respective este cea a unității lingvistice. Acest control va lua cel mai adesea forma unei revizii sau a unei relecturări de către un coleg sau chiar de către șeful de unitate însuși, care menține nivelul de calitate global al fiecărui jurist-lingvist și al unității în ansamblu. Un șef de unitate nu poate, desigur, să recitească totul: el este în primul rând un manager, însă un manager responsabil cu calitatea globală și cu evaluarea fiecărui coleg.

În al doilea rând, la nivelul juristului-lingvist, artizan al etapei centrale a procesului, căruia i se atribuie o sarcină de traducere, strategia privește organizarea activității personale în funcție de cereri și de capacitatea sa de muncă. Astfel, fiecare jurist-lingvist gestionează un portofoliu de traduceri, asigurând respectarea tuturor termenelor în pofida situațiilor neprevăzute. O reajustare constantă a priorităților individuale se impune în funcție de dificultatea fiecărui text, de limba acestuia, de lungimea sa, de timpul care trebuie alocat sarcinii și de termene. În plus, în orice moment se pot adăuga texte în portofoliul juristului-lingvist, care trebuie să le integreze în gestionarea sa individuală.

Deși gestionarea colectivă la nivelul unității permite o oarecare echilibrare a atribuirii textelor lungi (concluzii, hotărâri, observații etc.) juriștilor-lingviști, ea nu poate împiedica situațiile neprevăzute care impun asemenea reajustări.

Principalele motive de reajustare a gestionării individuale a juriștilor-lingviști sunt:

- cererile de decizie preliminară care trebuie pretratate, rezumate sau traduse dintr-o altă limbă. Aceste cereri sunt adesea însoțite, în plus, de o cerere de judecare a cauzei potrivit procedurii accelerate sau de aplicare a procedurii preliminare de urgență;
- urgențele de diverse naturi: ordonanțe, întrebări adresate părților și răspunsuri, urgențe administrative etc.;
- modificările aduse textelor de către autorul lor în cursul traducerii. Aceste modificări sunt normale și se datorează, printre altele, întrebărilor sau observațiilor juriștilor-lingviști, însă numărul și amplitudinea lor necesită uneori reajustări majore și adesea urgente;
- descoperirea în cursul traducerii unui text a unui nivel de complexitate superior celui prevăzut;
- îmbolnăvirea sau indisponibilitatea subită a unui coleg, ale cărui sarcini trebuie astfel preluate;
- incertitudinile referitoare la amplitudinea sarcinilor prevăzute pe de altă parte. Se întâmplă ca o hotărâre să conțină mult mai multe pagini decât ceea ce fusese anunțat sau să trebuiască să fie pronunțată în același timp cu o altă hotărâre care nu primise inițial același termen și care devine subit urgentă. Se întâmplă de asemenea, de pildă, ca serviciul de traducere să fie invitat să respecte pe cât posibil un termen identic pentru toate răspunsurile la întrebările adresate într-o cauză, indiferent de limba acestor răspunsuri și chiar dacă nimeni nu cunoaște încă nici numărul, nici lungimea lor.

Un anumit aflux de sarcini neprevăzute este pe deplin normal și decurge dintr-o gestionare sănătoasă și reactivă la nivelul instituției. Aceasta din urmă este însă totodată conștientă de faptul că sarcinile neprevăzute trebuie evitate pe cât posibil, având în vedere măsura în care influențează productivitatea juriștilor-lingviști. Ele îi determină să iasă din dosarul de traducere în curs și să închidă toate ferestrele de lucru pentru

a se ocupa de urgență. Abia după ce a răspuns la urgență juristul-lingvist poate să redeschidă dosarul abandonat și toate fișierele documentare, să se familiarizeze din nou cu acesta și să își recapete concentrarea. Urgențele impun adesea chiar amânarea în cascadă a termenelor mai puțin urgente în favoarea documentelor urgente, mai ales în unitatea de limbă franceză, expusă în mod deosebit urgențelor.

4.1.1 Juristul-lingvist în fața traducerii sale

Înainte de a se angaja în traducere *stricto sensu*, este esențial ca juristul-lingvist să identifice și să își procure toate documentele de referință relevante. Astfel, traducerea juridică, în special la Curte, nu este o traducere liberă: actele normative, jurisprudența sau documentele de procedură citate în mod direct sau indirect trebuie să fie reproduse în mod scrupulos. Aceeași va fi situația pentru terminologia utilizată: în alegerea terminologiei trebuie respectate în același timp textul sursă și traducerile anterioare ale termenilor întâlniți, dar trebuie efectuată și o cercetare a bazelor de date și a terminologiei constituite de-a lungul anilor de generații de traducători și de juriști-lingviști.

Documentele de referință sunt în principal:

- actele de procedură depuse în aceeași cauză sau într-o cauză conexată sau conexă;
- actele normative de drept al Uniunii citate în cauză sau relevante în alt mod;
- jurisprudența Curții de Justiție și a Tribunalului citată în cauză sau relevantă în alt mod;
- eventualele acte cu putere de lege sau acte administrative naționale relevante și o eventuală jurisprudență națională relevantă (aceste acte există în limba națională, însă uneori și în alte limbi);
- eventualele convenții internaționale relevante;
- terminologia relevantă.

Odată ce juristul-lingvist dispune de documentația de referință, îi rămâne să o exploateze. Este vorba despre a studia părțile relevante ale documentelor colectate, astfel încât să dobândească o bună înțelegere a contextului juridic al cauzei și să identifice vocabularul de referință.

La ora actuală, aceste operațiuni sunt în mare măsură facilitate de o combinație de instrumente informatice și metodologice, în special în ceea ce privește documentarea și terminologia.

Instrumentele informatice proprii traducerii vor fi abordate în contextul traducerii juridice înseși; terminologia va fi de asemenea abordată ulterior, însă în contextul comun traducerii juridice și interpretării, ambele tributare unei terminologii performante (*a se vedea punctul 4.3*).

Cele 15 reguli de aur ale juristului-lingvist

În ceea ce privește traducerea sa

1. Să aibă în vedere faptul că participă la activitatea jurisdicțională.
2. Să ia toate măsurile necesare pentru a păstra confidențialitatea.
3. Să considere fiecare traducere ca un proiect (individual și colectiv) care impune în primul rând o bună organizare personală.
4. Să aleagă strategia de traducere în funcție de tipul de document și de destinatarul traducerii.
5. Să situeze textul în contextul său:
 - domeniu al dreptului/sistem(e) juridic(e) vizat(e),
 - texte deja traduse (cauze similare sau conexe),
 - documente ale cauzei înseși.
6. Să înțeleagă înainte de a traduce, în pofida termenilor înșelători din punct de vedere juridic și lingvistic, ținând seama de specificitățile sistemelor juridice invocate.
7. Să efectueze cercetările și să contacteze persoanele indicate.
8. Să cunoască și să utilizeze instrumentele de traducere asistată.
9. Să respecte ceea ce este deja tradus: legislație, jurisprudență, terminologie și frazeologie.
10. Să fie în măsură să își motiveze opțiunile terminologice.
11. Să asigure coerența terminologică și lingvistică de-a lungul întregii traduceri.
12. Să semnaleze de îndată dificultățile, fără a aștepta finalizarea traducerii.
13. Să aplice convențiile de formă ale unității.
14. Să recitească întotdeauna traducerea terminată, cu o privire critică, cu logică și cu bun-simț.
15. Să respecte termenele.

- $\frac{1}{2} \text{ mole } \text{H}_2\text{SO}_4$
 - $\frac{1}{2} \text{ mole } \text{H}_2\text{SO}_4$
 - $\frac{1}{2} \text{ mole } \text{H}_2\text{SO}_4$
 - $\frac{1}{2} \text{ mole } \text{H}_2\text{SO}_4$

[illegible][illegible]

4.1.2 Specificul traducerii juridice la Curte

Provocările traducerii juridice sunt mai întâi cele ale traducerii în general. Înainte de toate, juristul-lingvist trebuie să înțeleagă textul, raționamentul său juridic, termenii și sintaxa sa. În plus, natura juridică a traducerii impune de asemenea juristului-lingvist să compare sistemele de drept în cauză. Este necesar să fie identificate noțiunile conexe, termenii înșelători, să fie apreciată diferența dintre conceptele care caracterizează mai multe sisteme juridice și să fie efectuate alegeri terminologice ținând seama printre altele de eventualele traduceri anterioare.

Dificultățile cu care se poate confrunta juristul-lingvist sunt mai întâi legate de cunoașterea sa referitoare la sistemul juridic sursă (pe lângă limbă), de claritatea și de calitatea redacțională a documentului de tradus, precum și de lungimea sa, având în vedere termenul stabilit. Pot apărea de asemenea obstacole legate de ambiguitatea limbii, de polisemie, de sinonimie, de termeni insolți sau de o terminologie inovatoare.

Contextul traducerii juridice îl supune pe juristul-lingvist unui anumit număr de constrângeri. Astfel, textele pe care trebuie să le traducă privesc interpretarea unor acte normative sau jurisprudențiale existente. În textul de tradus, aceste acte vor fi citate fie direct, între ghilimele, fie indirect, adică prin citarea unor fragmente care nu sunt semnalate prin ghilimele, fie în mod difuz, prin utilizarea unei anumite frazeologii și a unei anumite terminologii care emană din actele respective. Dacă există în *limba țintă* o versiune a acestor acte, juristul-lingvist va trebui să respecte în mod scrupulos conținutul acesteia. Nu se va îndepărta de ea decât pentru motive temeinice, pe care este în măsură să le documenteze și pe care în unele cazuri le va prezenta cititorului fie inserând într-un citat direct o versiune alternativă citată între paranteze pătrate⁸³, pentru acte publicate, fie prin adăugarea unei note explicative în subsolul paginii în atenția avocatului general și a completului de judecată, pentru memoriile traduse în limba de deliberare. El ține seama totodată de frazeologia și de terminologia reținute în unitatea sa lingvistică și la Curte în general, care vor fi cel mai adesea conforme cu cele ale actelor normative. Dacă nu aceasta este situația, juristul-lingvist va trebui să ia decizii pe baza unor evaluări comparative.

83| Acest lucru se dovedește necesar atunci când versiunea lingvistică a actului citat este de o calitate mai scăzută sau chiar eronată.

Cu cât obiectul traducerii este mai concret și universal, cu atât pot fi așteptate echivalențe strânse de la o limbă la alta. Cu cât conceptul este mai abstract și asociat unei anumite culturi, cu atât mai mult se va pune problema echivalenței, putând apărea chiar lipsa totală a unui echivalent. Astfel, manganul rămâne mangan. Dacă există un cuvânt pentru a-l desemna într-o altă limbă, echivalența va fi în mod normal perfectă, iar orice descoperire care influențează manganul va influența conceptul în același mod în toate limbile. În schimb, căsătoria acoperă un concept asociat în mod fundamental culturii, iar termenul care o desemnează va denota o realitate atât de divergentă de la o limbă la alta încât echivalența nu va putea fi decât aproximativă, chiar dacă conceptul este înțeles de toți, ca un fel de idee platoniciană.

Or, traducerea juridică este strâns legată de cultură, întrucât dreptul este intrinsec legat de aceasta și determină chiar fenomenul cultural la care ia parte. Ea prezintă, așadar, provocări deosebit de acute. Dificultățile de ordin terminologic (și semantic) reprezintă numai o parte a lor, dar sunt considerabile.

4.1.3 Reflecția terminologică într-un context juridic

Lipsa de echivalență reală și suprapunerea conceptelor născute în sisteme juridice diferite impregnează terminologia juridică.

Între două limbi date, termeni a căror morfologie este apropiată pot desemna concepte apropiate, însă diferite, ceea ce poate genera o anumită confuzie. Prin urmare, este exclusă creditarea exclusiv a formei lingvistice a termenilor. O identitate morfologică între două limbi poate ascunde în realitate semnificații diferite. Este ceea ce se numește un „termen înșelător”⁸⁴.

Concepte fundamentale precum contract sau guvern sunt în același timp universale în latura lor abstractă („genotipul” lor corespunde cel mai adesea definiției lor de bază) și diferite în ceea ce privește realitatea lor concretă și specifică („fenotipul” lor este definit de condiții și de norme)⁸⁵.

84| De exemplu, expresia în limba engleză „tax evasion” desemnează „frauda fiscală”, sancționată penal, în timp ce expresia în limba franceză „évasion fiscale” [„evaziune fiscală”] („tax avoidance” în limba engleză) desemnează căutarea, legală sau nu, a modalității cel mai puțin impozitate.

85| A se vedea Rodolfo Sacco, „Langue et Droit”, în Rodolfo Sacco și Luca Castellani (coordonatori), *Les Multiples langues du droit européen uniforme*, ISAIDAT, Torino, Editura Hartmann, Italia, 1999, p. 172.

O provocare similară este cea pe care Harvey o denuțește „incongruență”⁸⁶. Doi termeni care corespund *a priori* de la o limbă la alta pot acoperi în fapt concepte care sunt doar parțial echivalente deoarece realitatea pe care o reflectă variază de la o limbă la alta și uneori chiar în cadrul aceleiași limbi. Acestea nu sunt însă singurele provocări.

Același termen poate avea mai multe sensuri (polisemie), complet diferite sau caracterizate de nuanțe mai mult sau mai puțin importante. Aceste diferite sensuri sau nuanțe pot să corespundă, după caz, unui singur cuvânt echivalent în cealaltă limbă, în special atunci când limbile sunt apropiate, sau, dimpotrivă, mai multor cuvinte diferite⁸⁷.

Chiar dacă sinonimia este mai puțin frecventă în domeniile de specialitate decât în limbajul curent, ea poate să existe și în limbajul juridic. Juristul-lingvist trebuie să fie în măsură să identifice termenii care se referă la aceeași noțiune în documentul inițial. Acești termeni pot fi sinonime, variante, termeni aparținând unor registre diferite sau unor surse diferite. Pot fi utilizați termeni diferiți pentru a descrie aceeași noțiune în secțiuni diferite ale legislației. De exemplu, în dreptul portughez, expresia „responsabilidade parental” înlocuiește progresiv expresia „poder paternal”. Este totuși rar cazul sinonimelor perfecte. *A fortiori*, corespondența între sinonime de la o limbă la alta este oricum, numai stabilită nu. Limba țintă poate avea mai puține decât limba sursă sau chiar niciunul, iar atunci când există unu sau mai multe, gradul de sinonimie poate varia. Dacă textul sursă se referă la nuanțe între cele două sinonime, aceste nuanțe nu vor exista întotdeauna în același mod în limba țintă. Trebuie evidențiată în acest caz miza discuției, circumscrisă limbii sursă, în lipsa posibilității de a o reda în limba țintă⁸⁸.

86| Malcolm Harvey, „Traduire l'intraduisible – Stratégies d'équivalence dans la traduction juridique”, *Revue de l'Institut des langues et cultures d'Europe, Amérique, Afrique, Asie et Australie* (ILCEA), nr. 3, 2002, p. 39-49.

87| Din motive geografice și istorice, anumite limbi, precum limbile germană, franceză sau polonă, fac distincție între „Orientul Apropiat” și „Orientul Mijlociu”, în timp ce limba engleză include aceste două regiuni sub cel de al doilea dintre acești termeni, „Middle East”.

88| Printr-o cerere de decizie preliminară adresată Curții de Justiție de o instanță neerlandeză, aceasta solicita să se stabilească, într-o cauză penală, dacă, așa cum pretindea inculpatul, un vițel era legat numai dacă era legat într-un anumit mod, invocând un argument literal întemeiat pe o distincție între „aanbinden” și „vastbinden”. Curtea de Justiție s-a pronunțat: „a lega” înseamnă „a lega” (Hotărârea din 3 aprilie 2008, Endendijk, C-187/07, [EU:C:2008:197](#)). Ea a aplicat în speță principiile sale de interpretare în cazul unor versiuni lingvistice divergente.

În schimb, utilizarea unui anumit termen în limba sursă poate uneori să oblige la o alegere între doi termeni diferiți în limba țintă, care desemnează fiecare concepte puțin mai restrânse. În lipsa unui context, va fi imposibil să se stabilească ce termen trebuie ales⁸⁹.

Chiar dacă două țări împart aceeași limbă, același termen poate acoperi noțiuni apropiate, însă diferite. Există tot atâtea „contracte” câte sisteme juridice. Modalitățile de grupare a unor persoane recunoscute de sistemul juridic sub formă de „societăți” sau de „asociații” sunt de asemenea numeroase și foarte diferite de la un sistem juridic la altul. Este posibil în egală măsură să existe o varietate de termeni care desemnează aceeași noțiune în mai multe sisteme juridice care împart aceeași limbă (noțiunea de „homicide involontare” [„ucidere din culpă”]⁹⁰). Trebuie menționat că terminologia întemeiată pe dreptul Uniunii este adesea în mod voit cuprinzătoare, pentru a nu spune artificială. Caracterul autonom al dreptului Uniunii și al terminologiei sale poate justifica această voință de a se îndepărta de terminologia națională.

În definitiv, se întâmplă rar ca un termen juridic să aibă un echivalent perfect în alte limbi, cu excepția statelor multilingve.

Belgia, în calitate de stat trilingv, are, astfel, o îndelungată tradiție de traducere, în care fiecare termen juridic trebuie să aibă echivalentul său exact. Un „arrêté royal” este un „koninklijk besluit”, iar tot ceea ce îl afectează pe unul îl afectează și pe celălalt. Această echivalență se limitează la teritoriul național: „koninklijk besluit” neerlandez nu este „koninklijk besluit” belgian, chiar dacă se apropie mult de acesta.

Cu ocazia comparării sistemelor de drept poate reieși că o noțiune există într-un sistem juridic fără a fi totuși desemnată printr-un termen. În acest caz, juristul-lingvist trebuie să găsească o soluție lingvistică. De pildă, cu toate că noțiunea exprimată prin termenul „filiation” [„filiatie”] în limba franceză este o noțiune care ar putea fi calificată ca universală, mai multe sisteme juridice ale Uniunii Europene nu sunt totuși dotate cu un termen precis pentru a o desemna.

89| „Rejeter” [„a respinge”] o acțiune se va traduce în limba polonă prin „odrzuć” sau „oddalić”, după cum aceasta este inadmisibilă sau nefondată.

90| „Involuntary culpable homicide” în jurisprudența scoțiană, „involuntary homicide” în dreptul maltez, „unintentional killing” în legislația Uniunii și, în sfârșit, „involuntary manslaughter” în jurisprudența Irlandei și în cea a Angliei și a Țării Galilor, precum și în cea a Uniunii. A se vedea de exemplu Hotărârea din 29 martie 2017, Alcohol Countermeasure Systems (International)/EUIPO – Lion Laboratories (ALCOLOCK), T-638/15, nepublicată, [EU:T:2017:229](#), punctul 73.

Toate aceste provocări se întâlnesc cu atât mai mult atunci când cele două sisteme juridice sunt îndepărtate. Cel mai bun exemplu este cel al common law, ale cărui fundamente înseși diferă de sistemele „continentale” și al cărui vocabular are doar o corespondență aproximativă în limba franceză. Această logică diferită impregnează totul, chiar și raționamentul juridic.

Juristul din common law va utiliza cuvântul „remedy” pentru a desemna când o cale de atac ca demers procedural, când rezultatul acestei căi de atac, dar adesea și pentru a le desemna pe ambele, în mod nediferențiat, ceea ce niciun termen nu permite în alte limbi. Nu va fi ușor nici să se stabilească dacă, atunci când utilizează noțiunea de „standing”, aceasta se referă la „qualité pour agir” [„calitate procesuală activă”] sau la „intérêt à agir” [„interesul de a exercita acțiunea”], întrucât cele două se amestecă în raționamentul său.

La aceasta se adaugă noțiunile din limba sursă care nu există în limba țintă. Poate fi citat exemplul „Revision” din dreptul german, o formă de cale de atac condiționată, în domeniile civil, comercial și penal, de autorizarea prealabilă a instanței. O asemenea cerință nu este necunoscută în Anglia, de pildă, însă rămâne fără echivalent în anumite sisteme procedurale. A traduce în limba franceză „Revision” prin „recours” [„cale de atac”] ar însemna eliminarea din aceasta a unui element esențial.

4.1.4 Alegerea strategiei, un demers teleologic

Toate aceste mize sunt amplificate de evoluția limbilor și a dreptului. Este posibil ca termenii evidențiați în textul inițial să nu fie corecți sau să fi ieșit din uz: „inculpation” [„inculpare”] a devenit astfel în Franța „mise en examen” [„punere sub acuzare”].

În fața acestor mize, chestiunea de principiu formulată de Schleiermacher⁹¹ este de a stabili care este abordarea preferabilă: abordarea „etică”, ce înseamnă transpunerea pur și simplu a textului sursă, fără a ajuta cititorul să umple golul lingvistic, juridic și cultural care îl separă de autor, sau abordarea „etnocentrică”, ce constă, dimpotrivă, în a reduce această distanță, în pofida riscului pentru traducător de a se îndepărta de litera textului și de a aduce atingere integrității textului sursă.

Majoritatea doctrinei și a practicienilor susțin abordarea etică, însă problema nu poate primi un răspuns unic. Există o soluție de compromis, indispensabilă, între etic și etnocentric, iar juristul-lingvist al Curții va adopta o abordare teleologică, bazată pe utilizarea care va fi dată traducerii sale, pentru a alege în ce măsură să se îndrepte către cititor, fără a depăși niciodată limita dincolo de care ar trăda autorul și ar înșela cititorul.

Harvey distinge patru tehnici pentru a soluționa provocările evocate: transcrierea, echivalența formală, traducerea descriptivă și echivalența funcțională⁹².

Transcrierea constă în a relua termenul de origine, adăugându-i eventual o scurtă explicație. Mai degrabă decât o traducere eronată a „common law” prin „droit commun” [„drept comun”], va fi reprodusă expresia „common law”, precizându-se că este vorba despre sistemul de drept anglo-saxon, bazat în mare măsură de precedentul jurisprudențial.

Echivalența formală este traducerea literală. De exemplu, „Bundesverfassungsgericht” va fi tradus prin „Cour constitutionnelle fédérale” [„Curtea Constituțională Federală”].

91 | Friedrich Schleiermacher, *Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens* (Abhandlung verlesen am 24. Juni 1813 in der Königlich-Preussischen Akademie der Wissenschaften, Berlin). Hrsg. Elisabeth Edl, Wolfgang Matz, Alexander Verlag, Berlin, 2022.

92 | Malcolm Harvey, *op. cit.*

Traducerea descriptivă utilizează o formulă generică sau o perifrază, cu riscul unei ambiguități. Astfel, expresia „prescription extinctive” [„prescripție extintivă”] va fi redată prin „time-bar”, fără a distinge între prescripție și decădere.

Echivalența funcțională constă în a găsi în limba și în sistemul juridic țintă o referință care are o funcție similară. În loc de a traduce cuvântul din limba poloneză „Sejm” prin „Diète” [„Dietă”], se va opta pentru „chambre des représentants” [„Camera Reprezentanților”], cititorul neputând fi indus în eroare dată fiind proximitatea celor două noțiuni.

Aceste patru strategii pot fi plasate pe o scală care merge, cum s-a menționat mai sus, de la limba sursă (abordarea etică) la limba țintă (abordarea etnocentrică). Ele orientează activitatea juristului-lingvist.

În concluzie, cu excepția cazurilor de corespondență între termeni și de transpunere perfectă dintr-un sistem juridic în altul, juristul-lingvist, confruntat cu aceste dificultăți, navighează printre strategiile evocate mai sus între transcriere, echivalență formală, traducere descriptivă și echivalență funcțională.

Juristul-lingvist trebuie să facă o alegere la momentul traducerii și să o păstreze pentru a asigura coerența terminologică. În general, termenii aleși de jurist-lingvist țin de limbajul specializat (domeniul juridic) și provin din surse fiabile (legislație sau jurisprudență).

Amintim că textele Curții produc efecte juridice. Responsabilitatea juristului-lingvist este importantă în dubla sa misiune de susținere a activității instanțelor și de difuzare multilingvă a jurisprudenței. El nu trebuie să încerce să corecteze textul sau să îl îmbunătățească, ci trebuie să recunoască și să reproducă nuanțele acestuia. Marja sa de libertate este scăzută. Fiecare text necesită însă o strategie de traducere adaptată. Aceasta trebuie să țină seama de natura textului tradus și de publicul său. Cerința fiabilității textului tradus este absolută, iar înțelegerea acestuia trebuie să fie aceeași în toate limbile. Astfel, erorile de traducere au consecințe, întrucât cititorul reacționează la o jurisprudență sau la o hotărâre de care a luat cunoștință în limba sa.

Strategiile de traducere se orientează uneori către limba sursă, iar alteori către limba țintă. Alegerea strategiei este pragmatică și subordonată finalității traducerii. Traducătorul juridic trebuie să identifice această finalitate: este vorba despre a-l informa pe cititor sau despre a crea efecte juridice?

În prima situație, obiectivul traducătorului este de a-l „informa” pe cititor cu privire la conținutul documentului care trebuie tradus, adică de a-i permite să înțeleagă mesajul autorului textului sursă. Acest tip de traducere se aplică, de exemplu, actelor de procedură depuse în fața instanțelor Uniunii sau descrierii situației de fapt în concluzii sau în hotărârile preliminare. Cititorul trebuie să înțeleagă miza, raționamentul și argumentarea și deci să perceapă toate elementele asociate limbii sursă necesare acestei înțelegeri, fără a întârzia în mod excesiv asupra diferențelor sau a nuanțelor lipsite de aplicabilitate. Dacă, de pildă, forma precisă a „societății” nu are incidență asupra fondului, traducătorul nu va considera neapărat necesar să explice diferențele care pot exista între cele două limbi, cu condiția ca cititorul să își poată face o idee corectă cu privire la cadrul în care se înscrie documentul tradus.

Atunci când, în schimb, „traducerea” este în sine o sursă de drept, așadar, creatoare de efecte juridice, întrucât limba în care este redactată este autentică, „traducătorul” este în realitate un „autor”. El se servește de un original de referință, redactat într-o anumită limbă, pentru a întocmi un text care îi corespunde acestuia într-o altă limbă. Acest proces este același cu cel urmat în statele multilingve precum Belgia. Traducerea într-o limbă induce adesea în acest caz reflecții cu privire la textul redactat în cealaltă limbă și o mișcare de du-te-vino de la un text la altul.

Juristul-lingvist al Curții care traduce o hotărâre din limba de deliberare în limba de procedură realizează versiunea autentică *inter partes*. Dar toate versiunile lingvistice sunt în egală măsură creatoare de drepturi, în mod special în materie preliminară, având în vedere că deciziile preliminare se impun *erga omnes*⁹³, inclusiv tuturor instanțelor din Uniune. În practică însă, și în pofida jurisprudenței Cilfit, fiecare va lua deseori cunoștință de aceasta numai în limba sa⁹⁴.

93| A se vedea, cu privire la regimul lingvistic al Curții de Justiție, Marc-André Gaudissart, *op. cit.* (a se vedea nota de subsol 24).

94| Un avis al Curții de Justiție pronunțat în temeiul articolului 218 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE) este, în schimb, autentic în toate limbile oficiale ale Uniunii la momentul adoptării sale, la fel ca actele normative adoptate de Parlamentul European, de Consiliul Uniunii Europene și de Comisia Europeană. Toate versiunile lingvistice vor fi, așadar, creatoare de drept și, în plus, creatoare ale aceluiași drept.

4.1.5 Dialogul dintre autori și traducători

Autorii textelor originale și ai textelor autentice pot recurge la tehnici preventive pentru a evita sau a atenua obstacolele din calea multilingvismului. Aceste tehnici îl scutesc într-o anumită măsură pe jurist-lingvist de a alege între o abordare sau alta privind problemele de traducere și asigură o înțelegere și o interpretare uniformă a textelor⁹⁵.

„Convenția” urmărește să identifice conceptele a căror transpunere într-o altă limbă și într-un alt sistem pot conduce la confuzie și să furnizeze *ab initio* o definiție pentru a îndepărta acest pericol. Autorul poate și să „împrumute” o expresie dintr-o altă limbă pentru a face referire la o noțiune provenită dintr-un sistem juridic identificabil. De exemplu, versiunea în limba engleză a articolelor 18 și 39 din Convenția Națiunilor Unite asupra dreptului mării din anul 1982 menționează în mod expres „force majeure” [„forța majoră”] (în limba franceză în text), înlăturând noțiunea mai restrictivă de „act of God”⁹⁶.

„Coredactarea” constă în a pune în contact experți din fiecare limbă și din fiecare sistem în cauză pentru a identifica riscurile de divergențe și a le înlătura grație unor soluții preventive cum sunt cele prezentate mai sus. La Curte, dialogul dintre juristul-lingvist și cabinetul autor al unui proiect de concluzii sau de decizie răspunde de asemenea acestei necesități.

În sfârșit, prin enunțarea unui „precept de interpretare”, autorul indică modalitatea de soluționare a eventualelor ambiguități. Curtea dă astfel o interpretare autonomă noțiunilor de drept al Uniunii, care nu ține seama de semnificația eventualelor noțiuni analoge din sistemele juridice naționale⁹⁷. Ea aplică acest precept dreptului primar și celui derivat, dar și interpretării propriei jurisprudențe.

95| A se vedea în această privință printre altele Pierre Pescatore, „Vademecum – Recueil de formules et de conseils pratiques à l’usage des rédacteurs”, Editura Bruylant, în partea sa referitoare la colaborarea cu serviciile de traducere. A se vedea de asemenea fascicula Centrului de Traduceri pentru Organismele Uniunii intitulată „Écrire pour être traduit” (<http://cdt.europa.eu/fr/documentation/ecrire-pour-etre-traduit>).

96| Noțiunea de „act of God” desemnează evenimentele naturale imprevizibile care nu sunt cauzate de om, precum catastrofele naturale; „forța majoră” include, în plus, circumstanțele cu origine umană, precum actele de război sau epidemiile.

97| A se vedea printre altele Hotărârea din 18 ianuarie 1984, Ekro, 327/82, [EU:C:1984:11](#), punctul 11, Hotărârea din 27 ianuarie 2005, Junk, C-188/03, [EU:C:2005:59](#), punctele 27-30, și Hotărârea din 7 decembrie 2006, SGAE, C-306/05, [EU:C:2006:764](#), punctul 31.

Traducerea noțiunilor autonome

în dreptul Uniunii

În traducerea juridică, preceptul interpretării autonome a noțiunilor de drept al Uniunii se poate opune unei aplicări sistematice a unei abordări comparatiste, adică selectarea unor echivalente funcționale între sistemele juridice. Desigur, abordarea întemeiată pe dreptul comparat se potrivește, de exemplu, traducerii unei cereri de decizie preliminară și a observațiilor care îi urmează, aceste documente fiind impregnate de dreptul național. În schimb, în stadiul concluziilor și al hotărârilor, deși rămâne foarte prezentă în descrierea situației de fapt și reflectă alegerile efectuate în amonte, mai precis în traducerea cererii de decizie preliminară, ea se aplică mai puțin motivării lor. Această parte este astfel mai potrivită pentru o abordare bazată pe dreptul Uniunii, alt sistem juridic pe care juristul-lingvist trebuie să îl cunoască. Ea se înscrie de fapt în perspectiva dreptului autonom al Uniunii, constituit din noțiuni care îi sunt proprii („efect direct”, „egalitate de tratament”) sau creator de veritabile neologisme. „Neologismul” constă aici în crearea unei noțiuni noi pentru a înlătura orice risc de confuzie legat de culturile juridice naționale. Curtea de Justiție a reținut deci progresiv expresia „efect direct” pentru a desemna un concept propriu dreptului Uniunii⁹⁸. Juristul-lingvist și, în urma sa, interpretul vor încerca să reproducă aceste noțiuni în limba lor și, în măsura în care ele nu fac deja parte dintr-o terminologie consacrată, să le redea prin termeni neutri și lipsiți, dacă este posibil, de conotații specific naționale.

98 | Hotărârea din 5 februarie 1963, van Gend & Loos, citată anterior, în care Curtea de Justiție afirmă pentru prima dată existența și întinderea efectului direct, la acel moment utilizând însă expresia „aplicabilitate imediată”.

4.2 Interpretarea în cadrul ședințelor

4.2.1 Principiile și modalitățile de interpretare

Interpretarea simultană poate fi definită ca producerea imediată a unei versiuni unice și definitive într-o limbă țintă a unor enunțuri pronunțate o singură dată în limba sursă, fără o prea mare posibilitate de corectare⁹⁹. Cu excepția cazului limbajului semnelor, interpretul realizează această traducere instantanee oral, adică exprimă intențiile de comunicare ale oratorului într-o altă limbă, prin intermediul canalelor verbal, vocal și mimic-gestic. Având în vedere că interpretul aude enunțurile în limba sursă în mod neîntrerupt, le traduce pe segmente, progresiv, într-o fereastră temporală redusă¹⁰⁰.

La fel ca juriștii-lingviști, toți interpreții Direcției de interpretare se află în mod egal în serviciul Curții de Justiție și al Tribunalului. Într-adevăr, principiul utilizării optime a resurselor guvernează repartizarea interpreților la ședințele de audiere a pledoariilor ale fiecărei instanțe, în funcție de necesitățile membrilor completului de judecată și ale părților. Grupurile de vizitatori care asistă la ședințe beneficiază de asemenea de interpretare. Pe lângă ședințe, interpreții își dau concursul și la anumite evenimente și vizite protocolare. La Curte sunt practicate două modalități de interpretare: interpretarea simultană și interpretarea consecutivă.

Pentru interpretarea simultană, interpreții, repartizați în cabine în funcție de limba către care lucrează, interpretează, în general către limba lor maternă¹⁰¹, pledoariile, întrebările și răspunsurile schimbate în sala de ședință de diferiți actori din cadrul ședinței. Interpreții sunt cel puțin doi într-o cabină, deoarece, ținând seama de efortul intelectual necesitat de actul de interpretare, ei trebuie să se înlocuiască, de exemplu la finalul unei pledoarii sau al unei serii de întrebări-răspunsuri, pentru a continua să asigure același nivel de concentrare și deci de calitate.

99| Franz Pöchhacker, *Introducing interpreting studies*, Routledge, Londra, 2004.

100| Heidemarie Salevsky, *The distinctive nature of interpreting studies*, Target, 5(2), p. 149-167.

101| Pentru anumite combinații de limbi, Curtea recurge la interpretarea denumită „retur”, în care interpretul restituie un discurs pronunțat în limba sa maternă către o altă limbă, în general limbile franceză sau engleză (a se vedea punctul 3.6.3).

Cealaltă modalitate de lucru, interpretarea consecutivă, constă pentru interpret în a lua note în timpul discursului oratorului și în a-i restitui conținutul în mod consecutiv. Această tehnică este utilizată adesea cu ocazia evenimentelor protocolare, a vizitelor, a vernisajelor sau, la Tribunal, cu ocazia soluționărilor amiabile sau a discuțiilor bilaterale între judecători și părți pe marginea ședințelor.

4.2.2 Provocările specifice interpretării simultane la Curte

Într-o instanță internațională precum Curtea, interpreții de conferință se confruntă cu două tipuri de provocări: provocările proprii traducerii juridice, deja prezentate în această lucrare, pe de o parte, și provocările specifice *interpretării simultane*, pe de altă parte.

Interpretarea simultană este o formă de traducere. În consecință, provocările cu care se confruntă interpreții la Curte ar putea fi asimilate celor ale juriștilor-lingviști. În cadrul unei ședințe, interpreții de conferință convocați să traducă pledoariile și schimburile dintre părți și membrii unui complet de judecată trebuie să gestioneze în mod inevitabil obstacolele lingvistice și culturale ale traducerii juridice.

La Curte, interpreții se bazează pe soluțiile juriștilor-lingviști care au tradus anterior memoriile părților în cauză. Deși juriștii-lingviști traduc cererile de decizie preliminară în toate limbile, ei nu traduc memoriile decât în limba de procedură a cauzei și în limba franceză. Or, interpreții lucrează de asemenea pentru judecători, pentru avocații generali și pentru grupurile de vizitatori, cu alte cuvinte, către limbi care nu sunt în mod necesar cele de procedură sau ale părților. În lipsa unei traduceri în limba respectivă pe parcursul procedurii scrise, revine interpreților sarcina de a alege strategiile bune de traducere, nu numai atunci când studiază dosarul cauzei, ci și în cursul ședinței, chiar în momentul în care interpretează.

În plus, interpreții ordinilor juridice internaționale se confruntă cu provocări specifice profesiei lor. Astfel, discursul sursă pe care un interpret trebuie să îl înțeleagă și să îl exprime aproape simultan într-o altă limbă este pronunțat o singură dată și nu este scris. Pentru a reuși să înțeleagă o pledoarie, adesea pronunțată într-un ritm susținut, și să o traducă simultan cu precizia necesară, interpretul trebuie să furnizeze un efort intelectual intens și continuu, care implică o sarcină cognitivă excepțional de ridicată.

Modelul de eforturi¹⁰² permite o cunoaștere mai bună a mizelor și a consecințelor acestei provocări cognitive. Acest model reprezintă gestionarea de către interpreți a sarcinii cognitive, precum coordonarea mai multor eforturi cognitive concurente, în cadrul unui sistem cu capacități de prelucrare limitate. Mai multe acte intelectuale neautomate presupun eforturi cognitive simultane: a asculta și a analiza discursul sursă, a stoca și a recupera informații din memoria pe termen scurt, a realiza interpretarea și a coordona repartizarea capacității de prelucrare cognitivă către diferitele eforturi. Întrucât fiecare efort necesită o capacitate de prelucrare, disponibilă în cantități limitate, diferența dintre capacitatea totală de prelucrare necesară pentru interpretare (CPN) și capacitatea totală de prelucrare disponibilă (CPD) conduce la menținerea ($CPN \leq CPD$) sau, în caz de saturare a capacităților cognitive ($CPN > CPD$), la degradarea calității interpretării. Această degradare se manifestă prin erori de redare: interpretul omite elemente, le repetă inutil, ezită, se exprimă cu o intonație nenaturală...¹⁰³

Cu cât eforturile cognitive impuse de sarcină sunt mai ridicate, cu atât crește riscul de saturare cognitivă. Printre factorii de risc de saturare cognitivă, Gile identifică, de pildă, discursurile rapide, dense sau citite, numele proprii necunoscute, cifrele și acronimele, accentele neobișnuite, raționamentele logice complexe, problemele de transmisie a sunetului, complexitatea sintaxei, diferențele lexicale sau sintactice între limbile sursă și țintă, monotonia oratorului și stresul interpretului.

La Curte, interpreții se confruntă frecvent cu acești factori de risc. Pentru a atenua riscul de saturare cognitivă, ei recurg în mod normal la strategii și la tactici specifice.

102 | Daniel Gile, *Basic concepts and models for interpreter and translator training*, revised edition, John Benjamins publishing company, 2009.

103 | A se vedea, cu privire la intonația caracteristică interpreților și la efectele sale, Cédric Lenglet și Christine Michaux, „The impact of simultaneous-interpreting prosody on comprehension: An experiment”, 22(1), p. 1-34.

4.2.3 Strategiile și tacticile

Strategiile

Strategiile sunt alegeri conștiente efectuate de interpreți anterior reuniunii sau ședinței. Acestea includ printre altele analiza documentelor reuniunii sau ale dosarului cauzei, pregătirea terminologică, întreținerea limbilor de lucru și actualizarea regulată a cunoștințelor.

La Curte, strategiile includ pregătirea minuțioasă a fiecărei cauze pe parcursul unei durate de lucru specifice, care reprezintă cea mai mare parte a activității interpreților, accesul confidențial la dosare și la pledoariile scrise, precum și formarea continuă, deopotrivă juridică și lingvistică.

Kalina plasează strategiile de interpretare într-un cadru mai larg de asigurare a calității¹⁰⁴, care cuprinde toate etapele care precedă, însoțesc și urmează reuniunilor și ședințelor de audiere a pledoariilor. Strategiile includ, așadar, nu numai actele individuale de pregătire și de formare, ci și acțiunile colective de promovare a calității susținute de un serviciu de interpretare.

Muttillainen citează mai multe strategii de acest tip instituite la Direcția de interpretare a Curții¹⁰⁵: acțiunile de sensibilizare a oratorilor față de constrângerile interpretării, repartizarea echitabilă a volumului de muncă între interpreți, acordarea unei perioade de recuperare, punerea la dispoziție a unor instrumente informatice performante și formarea continuă.

În concluzie, strategiile reprezintă munca prealabilă efectuată în culise de fiecare interpret și de un serviciu de interpretare în calitate de entitate organizațională. Ele permit crearea condițiilor necesare pentru atenuarea riscului de saturare cognitivă și deci obținerea calității interpretării necesare pentru buna funcționare a activității jurisdicționale.

104| Sylvia Kalina, „Quality assurance for interpreting processes”, Meta: *Translators’ Journal*, 50(2), 2005, p. 768-784.

105| Marie Muttillainen, „Perroquets savants ou professionnels aguerris? L’importance de la préparation”, Kilian G. Seeber, *100 Years of Conference Interpreting: A Legacy*, Cambridge Scholars Publishing, 2021, p. 190.

Tacticile

Dacă strategiile de interpretare sunt concepute și executate „în culise”, tacticile își găsesc locul „pe scenă”, cu alte cuvinte, în cursul ședinței sau al reuniunii, în *cabină*.

Astfel, interpretul recurge la tactici chiar în timp ce interpretează, mai exact ia decizii punctuale pentru a diminua riscul de suprasaturare cognitivă în caz de dificultate. Gile citează câteva dintre cele mai uzuale¹⁰⁶: creșterea „decalajului”, respectiv a asculta mai mult pentru a avea mai multe informații înainte de a începe interpretarea, deducerea părții lipsă dintr-un segment al unui enunț pornind de la context sau de la cunoștințe, parafrizarea, traducerea literală (calc, împrumut, reproducere a sunetului), utilizarea unui hiperonim, consultarea colegului de cabină sau a documentelor reuniunii, segmentarea unei propoziții lungi în mai multe propoziții mai scurte, anticiparea conținutului textului sursă și utilizarea unor expresii vagi sau generale care pot fi precizate ulterior.

În funcție de situație, anumite tactici vor fi mai adecvate decât altele. De pildă, a aștepta cinci secunde pentru a avea mai multe informații înainte de a interpreta va avea un efect diferit asupra calității prestației în funcție de debitul oratorului, de nervozitatea publicului sau de prezența unui suport de prezentare pe ecran, ale cărui diapozitive ar putea să nu mai corespundă interpretării în cazul în care decalajul se prelungește.

Mai mult, tacticile pot intra în conflict. De exemplu, interpretul aflat în dificultate trebuie mai degrabă să omită un segment problematic al discursului, a cărui abordare ar risca să îi satureze capacitatea cognitivă, sau să îi consacre eforturi cognitive suplimentare, cu riscul de a genera o saturare cognitivă ulterioară, care va atenua înțelegerea segmentelor ulterioare? Revine interpretului, de la caz la caz, în mod continuu și într-o fracțiune de secundă, să aleagă tacticile adecvate în funcție de prioritățile situației de comunicare. Rezultatele analizei situației și temeinicia alegerilor tactice vor depinde de competența interpretului (cunoștințe lingvistice și tematice, cunoașterea tehnicilor de interpretare), de condițiile sale de muncă (posibilitățile de pregătire, vederea publicului, starea de oboseală, calitatea transmisiei sunetului) și de etica sa personală și profesională.

106 | Daniel Gile, *op. cit.*; a se vedea de asemenea Gérard Ilg, „L'apprentissage de l'interprétation simultanée. De l'allemand vers le français”, *Parallèles*, nr. 1, 1978, p. 69-99, Cahiers de l'ETI, Universitatea din Geneva, și Roderick Jones, „Conference interpreting explained”, Routledge, Manchester, 1997.

4.2.4 Pregătirea ședinței

O strategie esențială pentru a asigura interpretării nivelul ridicat de calitate necesar este acordarea unui timp de pregătire interpreților. Orice interpret repartizat la ședințele Curții de Justiție sau ale Tribunalului, intern sau freelance, dispune de un timp suficient pentru a studia în mod aprofundat dosarul fiecărei cauze înainte de ședință. Această pregătire este indispensabilă și face parte integrantă din activitate, cu variații în funcție de volumul dosarului, de complexitatea cauzei și de numărul de limbi ale ședinței.

Începând din momentul în care interpretul cunoaște repartizările sale în cabină pentru săptămâna care urmează, începe să studieze documentele dosarului. Pregătește vocabularul specializat al cauzei, textele legislative și referirile la jurisprudență. Trebuie să înțeleagă fondul dosarului și raționamentul părților. El utilizează diverse tehnici de înțelegere și de memorare. De exemplu, pentru a cita numai una, *mind-mappingul* (reprezentarea vizuală a ideilor sau a informațiilor sub formă de scheme) este destul de răspândită printre interpreții Curții.

Activitatea de pregătire se întemeiază pe toate documentele relevante ale cauzei, precum actele legislative relevante și jurisprudența în domeniu. Ea se bazează în mod special pe traduceri și pe terminologia întocmite în prealabil de juriștii-lingviști în aceeași cauză sau în cauze conexe, pendinte sau finalizate.

În sfârșit, interpretul primește adesea note de pledoarii în ziua anterioară ședinței sau chiar imediat înainte de începerea acesteia. În aceste texte trebuie identificate cifrele, citatele și trimiterile la textele legislative.

Toată această pregătire are loc într-un spirit de echipă, în colaborare atât cu asistenții care pregătesc dosarele și documentele de referință, cât și cu serviciile transversale ale direcției generale, în special în cazul unor necesități terminologice. Acest spirit de echipă se manifestă și mai pregnant în cabină, unde colegul care nu este la microfon îl ajută pe cel care interpretează pentru a-i furniza referința lipsă, dispoziția citată sau cuvântul potrivit la momentul potrivit.

4.2.5 Aptitudinile și obligațiile interpretului

Având în vedere provocările specifice interpretării la Curte, interpretul în serviciul instituției trebuie să reunească un anumit număr de aptitudini și să își îndeplinească obligațiile profesionale de formare continuă, de confidențialitate și de loialitate.

În primul rând, interpretul, confruntat zilnic cu nivelul ridicat de complexitate deopotrivă juridică și tehnică a cauzelor și cu viteza de lectură a pledoariilor, trebuie să aibă o cunoaștere aprofundată a limbilor sale de lucru, un spirit în același timp viu și analitic, precum și capacitatea de a se exprima în limba către care lucrează în același registru și cu aceeași precizie ca oratorul. În al doilea rând, interpretul trebuie să se formeze în permanență, indiferent dacă este vorba despre întreținerea indispensabilă a limbilor combinației sale lingvistice, despre învățarea unor limbi noi sau despre participarea sa la seminare juridice. În plus, el trebuie să posede o cultură generală solidă, în măsura în care uneori este necesar să iasă din registrul juridic pentru a adopta un registru mai literar, fie în cadrul alocuțiunilor, fie atunci când oratorii își împodobesc discursurile cu citate sau cu referințe culturale.

În al treilea rând, interpretul trebuie să aibă o conștiință clară a datoriei sale de loialitate față de instituție și de justițiabili. Astfel, el este ținut de secretul profesional cel mai strict atât în privința informațiilor obținute înainte de ședință, cât și în privința pledoariilor pe care avocații i le încredințează. Notele pledoariilor sunt de altfel rezervate exclusiv interpreților și nu sunt nici transmise membrilor completului de judecată și avocatului general al cauzei, nici nu sunt depuse la dosarul cauzei¹⁰⁷. Această legătură de încredere, atât cu membrii, cât și cu avocații părților, este valoroasă pentru calitatea interpretării.

107 | Instrucțiuni practice pentru părți, referitoare la cauzele cu care este sesizată Curtea, citate anterior, punctul 67.

4.2.6 Implicarea oratorilor

Colaborarea cu oratorii este o strategie suplimentară în serviciul calității interpretării. Calitatea unei ședințe depinde astfel, în parte, de interacțiunea dintre diferiții săi actori. Prin urmare, consolidarea colaborării dintre interpreți și oratori a părut naturală. Deja de mai mulți ani, meseria de interpret este prezentată agenților și avocaților care pledează în mod regulat la Curte, iar comunicarea înainte, în timpul sau după ședințe este încurajată.

În acest sens, avocații și agenții care vin să pledeze la Curte pot primi recomandări și sugestii pentru a facilita munca interpreților. De exemplu, li se recomandă să se exprime liber, într-un ritm rezonabil, fără a citi un text, să enunțe întotdeauna clar și rar citatele, referințele, cifrele, numele, acronimele etc. Dacă oratorul decide totuși să utilizeze un text scris, i se solicită să îl transmită dinainte serviciului de interpretare, pentru ca interpreții să se poată pregăti.

Chiar înainte de ședință, un interpret desemnat ca șef de echipă contactează oratorii pentru a le reaminti aceste câteva recomandări și pentru a favoriza orice comunicare ce ar putea contribui la o mai bună înțelegere a dezbaterilor.

În sfârșit, ulterior ședințelor, serviciul răspunde la cererile oratorilor, care doresc uneori să primească un *feedback* pentru prestația lor.

În concluzie, interpreții de conferință efectuează zilnic un exercițiu periculos, în cursul căruia provocările cognitive excepționale ale interpretării simultane se suprapun cu deciziile delicate ale traducerii juridice.

Având în vedere miza cauzelor judecate în fața unei instanțe multilingve, interpretarea simultană în cursul ședințelor de audiere a pledoariilor trebuie să fie precisă și de o calitate ridicată. În acest scop, instanța și serviciul său de interpretare implementează un mediu de lucru propice calității. Acest mediu favorizează strategiile care creează condiții optime pentru atenuarea riscului de saturare cognitivă a interpreților pe parcursul ședințelor. Strategiile includ, de exemplu, acordarea unui timp de pregătire adecvat, respectarea normelor de calitate a transmisiei de sunet și de imagine, formarea continuă, precum și colaborarea cu părțile în cauză.

Odată aflați în cabină, interpreții de conferință adoptă de la caz la caz și de la moment la moment tactici de interpretare adecvate pentru a-și îndeplini misiunea. Prin urmare, este important să fie recrutați interpreți care posedă cele mai înalte calități de competență,

de randament și de integritate, confirmate în general printr-o diplomă universitară de ciclu secundar și de reușita la un test de acreditare sau la un concurs exigent.

Astfel cum s-a menționat anterior, mizele traducerii în instanțele internaționale necesită recurgerea la juriști, singurii în măsură să evalueze aplicabilitatea juridică a alegerilor lor pentru traducerea actelor dosarelor și a hotărârilor și concluziilor. Pe durata fazei orale a unei proceduri multilingve, provocările cognitive specifice interpretării simultane impun ca fluiditatea și claritatea comunicării, indiferent de limbă, să fie asigurate de interpreți de conferință experimentați, singurii în măsură să evite riscul permanent de saturare cognitivă.

4.3 Instrumentele de asistență pentru multilingvism

4.3.1 Terminologia

După cum se vede, dificultățile terminologice cărora trebuie să le facă față cititorii, autorii, traducătorii, interpreții, juriștii-lingviști și cetățenii sunt reale, în special atunci când este vorba despre texte juridice: sinonimie, polisemie, opacitatea termenilor, limbă comună mai multor culturi, termeni ieșiți din uz, termeni înșelători etc.

Pentru a asigura o calitate ireproșabilă a textelor de jurisprudență în toate limbile Uniunii și, în consecință, pentru a facilita accesul la acestea și înțelegerea lor, a dispune de o terminologie fiabilă este indispensabil. De asemenea, pentru a asigura o dezbatere juridică precisă cu ocazia ședinței, terminologia este esențială pentru o interpretare de calitate.

Activitatea terminologică este organizată în jurul a diferite axe: întocmirea unor colecții terminologice, pretratarea umană a documentelor de tradus, care constă în indicarea fișelor terminologice care trebuie consultate pentru a traduce anumite noțiuni de drept național, asistarea și formarea juriștilor-lingviști, îmbogățirea și consolidarea fondului terminologic general în baza de date terminologică IATE și, în sfârșit, îmbunătățirea cooperării interinstituționale și internaționale în domeniul terminologiei.

Principala provocare pentru un jurist-lingvist constă în a găsi soluția cea mai adaptată atunci când nu există un echivalent funcțional și nici nu există un termen adecvat în limba țintă pentru a desemna aceeași noțiune juridică. Munca sa constă adesea în compararea sistemelor juridice eterogene și în găsirea unor soluții de traducere inedite. Terminologia utilizată trebuie să fie cât mai uniformă posibil, ceea ce presupune ca

rezultatul reflecțiilor terminologice anterioare să poată fi preluat. Rezultatul acestei reflecții provine, în stare brută, din traduceri anterioare. O gestionare eficientă a terminologiei presupune însă reunirea într-o bază de consultare comună a rezultatelor reflecției terminologice, dar și partajarea parcursului intelectual și juridic care a dus la acestea. Atunci când la o problemă de traducere de drept național a fost găsită o soluție în urma unei lungi cercetări de drept comparat, este important ca această soluție să fie înregistrată în mod structurat și documentat într-o fișă terminologică. Înregistrarea rezultatelor cercetărilor de drept comparat este fundamentală pentru ca munca efectuată să nu fie pierdută, iar opțiunile terminologice să poată să rămână coerente.

Astfel, o asemenea înregistrare permite regăsirea nu numai a termenilor propuși pentru a exprima fiecare noțiune în diferitele sisteme juridice, ci și a elementelor de documentare și terminologice care permit asigurarea relevanței, a clarității, a preciziei și a fiabilității opțiunilor reținute de juriștii-lingviști care au întocmit fiecare fișă terminologică. Într-un context de activitate bazat pe existența a 28 de sisteme juridice și a 24 de limbi oficiale, o bază terminologică îmbogățită cu noțiuni de drept comparat ușurează enorm cercetările de drept comparat necesare pentru traducerea textelor, mai ales în cadrul unei proceduri preliminare.

Coordonarea terminologiei și pretratarea terminologică au ca obiectiv să rentabilizeze cercetările efectuate de juriști-lingviști, ceea ce trebuie să se reflecte într-o economie de timp cu ocazia activităților de traducere, într-o mai mare coerență terminologică și într-o calitate crescută a traducerilor.

Rezultatul cercetărilor efectuate de juriști-lingviști, în special în dreptul comparat, vizând înțelegerea noțiunilor și găsirea unor soluții la problemele de traducere este, așadar, înregistrat în mod sistematic într-o bază de date care conține fișe terminologice organizate pe concepte¹⁰⁸. Atunci când un jurist-lingvist trebuie să creeze o fișă terminologică în baza de date, fie cu ocazia traducerii unui text, fie în cadrul unui exercițiu sistematic pe domenii, el se va întemeia pe mai multe surse. Este vorba despre acte normative ale Uniunii (sunt prioritari termenii din dreptul primar, apoi cei din dreptul derivat, care trebuie uneori corecți), despre jurisprudență (acordând atenție termenilor autonomi, al căror sens poate fi diferit de cel valabil în dreptul național) și despre dreptul național. Pot apărea mai multe situații.

108 | Caroline Reichling, *op. cit.*

Dacă termenul corespunde și poate fi perfect transpus de la un sistem juridic la altul, demersul este simplu. Dacă există o cvasicorespondență, vor trebui explicate diferențele. Dacă mai mult de un concept corespunde unui termen prezent într-unul sau în mai multe sisteme juridice cu aceeași limbă (polisemie), acest fapt trebuie de asemenea documentat. Dacă nu există o corespondență între concepte, ne aflăm totuși în fața unui termen intraductibil? Desigur că nu, întrucât deciziile Curții trebuie traduse integral, iar juristul-lingvist va putea să ia în considerare, ca în cadrul unei traduceri, una sau mai multe dintre abordările deja descrise (*a se vedea punctul 4.1.3*).

În toate cazurile, alegerile trebuie motivate și documentate. Juristul-lingvist care creează o intrare terminologică, la fel ca acela care face o alegere în cursul traducerii, trebuie să fie în măsură să își justifice alegerile. El își va sprijini adesea reflecția pe aportul colegilor săi, al cabinetelor și al experților naționali.

Fișa terminologică conține, așadar, informațiile care au permis juristului-lingvist să ajungă la o soluție terminologică și să își justifice alegerea. Fișa terminologică menționează de asemenea toate dificultățile întâlnite. Informațiile culese cu privire la o noțiune și înregistrate într-o fișă terminologică permit nu numai găsirea unor termeni, ci și:

- situarea noțiunii într-un context clar (domeniul noțiunii și contextul termenilor);
- verificarea rapidă a existenței noțiunii în sistemul juridic respectiv;
- înțelegerea rapidă a noțiunii (definiție și note explicative);
- situarea noțiunii într-un sistem și accesul la informații referitoare la noțiunile conexe (arborele domeniului);
- cunoașterea originii (sistemul juridic) și a sursei termenilor (referințe terminologice) și evaluarea fiabilității și a pertinentei acestora;
- efectuarea unei distincții între termenii care desemnează o noțiune juridică și formulările create pentru a exprima noțiuni dintr-un drept străin;
- accesul la indicații privind utilizarea sau evaluarea termenilor (termen preferențial, nerecomandat, ieșit din uz etc.);
- găsirea sintezei unei reflecții finalizate în urma unei comparații între sisteme juridice (între sisteme de drept naționale sau între dreptul național și dreptul Uniunii), precum și accesul rapid la doctrina selecționată;

- accesul la avertizări care permit să se evite căderea în anumite capcane (termeni înșelători, noțiuni apropiate, termeni incorecți etc.).

Terminologia realizată de juriști-lingviști le este destinată în primul rând lor, în măsura în care o terminologie fiabilă crește în egală măsură productivitatea și calitatea traducerilor juridice. Astfel, fișele terminologice ușurează cercetările de drept comparat necesare pentru a traduce anumite tipuri de documente (printre altele deciziile de trimitere preliminară și observațiile statelor membre). Aceasta nu este însă tot: fișele menționate facilitează și activitatea celorlalte servicii ale Curții care trebuie să înțeleagă, să redacteze sau să interpreteze conținut juridic. În plus, ele sunt puse la dispoziția serviciilor lingvistice ale celorlalte instituții ale Uniunii prin intermediul bazei de date IATE (interinstituțională și publică), ceea ce contribuie la creșterea coerenței dintre legislația Uniunii și sistemele juridice naționale. În sfârșit, lucrările terminologice ale Direcției generale multilingvism (DGM), în special *Vocabularul juridic multilingv comparat (VJM)*¹⁰⁹, suscită un interes din ce în ce mai mare, care depășește cercul instituțiilor, deoarece aceste lucrări sunt utile tuturor celor care trebuie să înțeleagă și să redacteze: cetățeni, practicieni ai dreptului și instanțe naționale.

Terminologia și interpretii

Interpreții Curții asistă punctual unitatea responsabilă cu terminologia. În general, ei se înscriu totuși mai mult printre utilizatorii terminologiei, așa cum figurează aceasta în baza de date IATE (*a se vedea punctul 4.3.2*) și cum reiese de asemenea din actele normative, din jurisprudență și din traducerea actelor de procedură din cauză efectuată de juriști-lingviști. Familiarizarea cu terminologia cauzei face parte, în plus, din pregătirea ședințelor (*a se vedea punctul 4.2.4*).

Atunci când interpreții repartizați unei ședințe de audiere a pledoariilor au îndoieli cu privire la o terminologie divergentă, ei se pun de acord pentru ca termenii utilizați de o cabină să fie identici, indiferent de interpretul activ. În foarte rarele cazuri în care constată că un element de terminologie inadecvat pune o problemă în cursul ședinței, ei informează serviciul de traducere pentru ca acesta să țină seama de faptul respectiv ulterior în cursul procedurii, pentru concluzii și pentru hotărâre sau chiar pentru a actualiza fișa terminologică în cauză.

109| A se vedea, pentru efectuarea unei cercetări în funcție de instituții sau de colecții, broșura explicativă https://iate.europa.eu/assets/brochure_search_by_collections_and_download.pdf

Terminologia în contextul rețelelor judiciare ale Uniunii

O cooperare cu instanțele supreme și constituționale ale statelor membre a fost instituită în cadrul Rețelei Judiciare a Uniunii Europene (RJUE), creată în anul 2017, cu ocazia Forumului magistraților, care a reunit instanțele constituționale și supreme ale statelor membre și Curtea pentru a sărbători cei 60 de ani de la semnarea Tratatelor de la Roma. Începând din luna ianuarie 2018, membrilor instanțelor participante le-a fost propusă o platformă multilingvă care permite schimbul și partajarea securizată de documente și de informații.

Platforma RJUE pune astfel la dispoziția membrilor săi o selecție de documente alese de instanțele contribuatoare, referitoare la aplicarea dreptului Uniunii de către instanțele statelor membre și de către Curte.

Având în vedere succesul platformei și interesul pe care l-ar putea suscita unele dintre conținuturile sale pentru profesioniștii dreptului, s-a propus instanțelor participante să pună la dispoziția publicului, într-o rubrică specifică a site-ului Curia, anumite conținuturi ale RJUE. Această rubrică specifică a fost creată în 2021, iar prima contribuție a Curții la cooperare a constat în publicarea resurselor lingvistice și terminologice existente (printre altele fișele terminologice și documentația). Partajarea acestor resurse contribuie la înțelegerea diverselor sisteme de drept naționale, susține activitățile de redactare și de traducere, facilitează schimburile între juriști din culturi juridice diferite, care pot comunica, prin urmare, într-o limbă vehiculară, având în același timp posibilitatea de a face trimitere la fișele terminologice ale Curții pentru o mai bună înțelegere a noțiunilor juridice, pentru a descrie conținutul unui document cu ajutorul termenilor explicați etc.

Fiecare instanță a fost de asemenea invitată să comunice existența unor resurse lingvistice și terminologice naționale de care ar putea fi interesate celelalte instanțe, inclusiv Curtea.

O altă formă de cooperare terminologică și lingvistică avută în vedere ar consta în instituirea unei rețele virtuale (forum sau echivalent) în care fiecare ar putea contribui adresând și răspunzând la întrebări referitoare la noțiuni de drept național. La rândul său, serviciul de terminologie al Curții ar putea să interogheze baza sa de date terminologice pentru a facilita înțelegerea întrebării și formularea răspunsului. În plus, toate informațiile furnizate ar putea fi reciclate în mod util în baza de date terminologice, în beneficiul tuturor.

Ar fi de asemenea posibil, grație acestei rețele, să fie îmbogățite sau corectate resursele terminologice, acum comune, ale Curții. O astfel de cooperare poate include și o monitorizare, în sensul că instanțele naționale se află în poziția ideală pentru a constata că evoluțiile legislative și normative justifică revizuirea anumitor date terminologice.

4.3.2 Instrumentele de cercetare multilingvă

Juriștii-lingviști și interpreții Curții sunt chemați să efectueze numeroase cercetări în cadrul activității lor cotidiene, fiind asistați de instrumentele de căutare multilingvă dezvoltate la nivel interinstituțional sau de Curte.

În ceea ce privește terminologia, juriștii-lingviști și interpreții se bazează pe IATE¹¹⁰, baza de date terminologică comună tuturor instituțiilor Uniunii, în mare parte publică. Ei pot consulta aici în special colecțiile terminologice ale Curții ([Vocabularul juridic multilingv comparat](#) sau VJM, terminologia regulamentelor de procedură ale instanțelor Curții, denumirile instanțelor naționale etc.). Datele (multilingve și multisistem) provenite din cercetări de drept comparat aprofundate sunt prezentate sub forma unei fișe terminologice detaliate.

În ceea ce privește cercetarea juridică multilingvă în text integral, poate fi menționat în primul rând EUR-Lex¹¹¹, care oferă acces la dreptul Uniunii. Acest site permite, printre altele, consultarea legislației și a jurisprudenței într-o afișare bilingvă sau trilingvă.

Motorul de căutare [EURêqa](#), propriu Curții, oferă la rândul său acces la jurisprudența Uniunii, dar și la actele de procedură depuse de părțile din cauze și la alte documente interne și externe (note de doctrină). Juriștii-lingviști utilizează de asemenea Curia, site-ul internet al Curții, care propune un formular detaliat¹¹² pentru a căuta în jurisprudență și care este sursa de referință pentru diferitele versiuni lingvistice ale textelor care reglementează procedurile.

110| <https://iate.europa.eu/home>

111| <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=ro>

112| <https://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=ro>

Trebuie menționat că în pagina consacrată Rețelei Judiciare a Uniunii Europene (RJUE, link: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/p1_2170125/fr/) este propusă o setare specială a formularului de căutare pentru a efectua căutări referitoare la trimiterile preliminare. Pe de altă parte, de la 1 iulie 2018 este posibilă consultarea deciziilor naționale de trimitere, în toate versiunile lingvistice disponibile.

Metamotorul interinstituțional QUEST, instrument de cercetare lingvistică, are ca avantaj faptul că efectuează cercetări în mai multe surse în mod simultan. Aceste surse includ, printre altele, IATE, memoriile de traducere interinstituționale accesibile prin intermediul Euramis, precum și baze de date cu text integral ca EUR-Lex.

Euramis este un ansamblu de memorii de traducere alimentate de instituții, inclusiv de Curte. Pornind de la acest instrument sunt elaborate dosarele de lucru furnizate juriștilor-lingviști în mediul Trados Studio (*a se vedea punctul 4.3.3*).

4.3.3 Instrumentele de traducere asistată

DGM utilizează cele mai moderne instrumente de traducere asistată. Aceste instrumente sunt concepute în mod special la nivel interinstituțional sau sunt dezvoltate de actorii de pe piață pentru a răspunde necesităților serviciilor de traducere, în special cele ale instituțiilor Uniunii. Aceste instrumente contribuie în mod esențial la activitatea juristului-lingvist. Utilizarea lor depinde de exercițiul intelectual specific necesar în fiecare etapă a traducerii. Juristul-lingvist rămâne în centrul activității de traducere și decide cu privire la instrumentele la care intenționează să recurgă. Este ceea ce se numește traducerea augmentată¹¹³. Instrumentele de traducere asistată devin, individual, din ce în ce mai performante, însă capacitatea lor de a comunica între ele și de a se îmbogăți reciproc poate fi încă ameliorată pentru a propune soluții și asistență tot mai pertinente și precise juristului-lingvist, care rămâne însă cel care controlează procesul de traducere.

Mediul de lucru: Trados Studio

Serviciul de traducere al Curții pune la dispoziția tuturor juriștilor-lingviști un mediu de lucru specific traducerii. În prezent este utilizat editorul Trados Studio, acest produs câștigând ultimele două contracte de achiziții publice interinstituționale. El afișează simultan textul sursă și textul țintă, astfel încât să arate una lângă alta frazele deja traduse, de tradus, în curs de traducere sau pentru care există propuneri „automate” de traducere. Alinierea versiunilor lingvistice permite, după traducere, alimentarea bazei de date interinstituționale Euramis. Pornind de la Trados Studio, juristul-lingvist poate activa alte instrumente de traducere asistată. Această posibilitate constituie o bază solidă pentru ameliorări, îmbogățiri și dezvoltări viitoare în domeniul traducerii augmentate.

113] „[La] «traducción aumentada» (De Palma, 2017) o «asistida por conocimiento» (do Carmo et al., 2016: 149) [...] consiste en integrar las tecnologías de traducción disponibles en cada caso en el proceso de traducción de modo que se optimice el rendimiento de los traductores y sin que por ello estas tecnologías asuman el control total o parcial del proceso de traducción.

«Traducerea augmentată» (De Palma, 2017) sau «asistată de cunoștințe» (do Carmo et al. 2016: 149) [...] constă în a integra în procesul de traducere tehnologiile de traducere disponibile în fiecare situație pentru a optimiza randamentul traducătorilor, fără însă ca aceste tehnologii să preia controlul total sau parțial asupra procesului de traducere”. Chelo Vargas-Sierra, „La estación de trabajo del traductor en la era de la inteligencia artificial. Hacia la traducción asistida por conocimiento”, *Revue Pragmalingüística*, decembrie 2020.

IATE, Quest, DocFinder și Euramis

Instrumentele aflate în prezent la dispoziția juriștilor-lingviști ai Curții prin intermediul mediului de lucru Trados Studio sunt IATE și QUEST, precum și DocFinder, Euramis și traducerea automată neuronală.

DocFinder, metamotor de căutare, centralizează, simplifică și accelerează accesul la documente pornind de la o interfață unică. Una dintre funcțiile sale cele mai practice este crearea automată a unui link către un document de referință pornind de la elemente de citare uneori fragmentate.

Euramis permite să fie importate în Trados Studio „segmente” (fraze sau părți de frază) deja traduse. Astfel, Trados Studio poate analiza automat fiecare segment al unui text de tradus și, în măsura în care prezintă un grad de similitudine ridicat cu un alt segment deja tradus prezent în baza de date Euramis, programul va afișa acest segment, evidențiind în același timp eventualele diferențe. Propunerile furnizate la început de baza de date Euramis au un nivel ridicat de calitate întrucât numai traduceri de cea mai bună calitate, realizate și finalizate de juriști-lingviști sau de traducători, cu ajutorul unor instrumente informatice sau nu, sunt înregistrate în Euramis. Juristul-lingvist poate decide să afișeze numai segmentele pretraduse al căror grad de corespondență cu segmentele sursă atinge un procent minim, de obicei 65 %. Mai este necesară o certitudine cu privire la originea segmentelor pretraduse. De pildă, în prezența unui citat direct sau indirect, nu se pune problema de a accepta orice traducere pentru simplul motiv că este corectă din punct de vedere semantic și lingvistic. Mai este necesar ca traducerea să provină exact din sursa citată. Acesta este motivul pentru care DGM a dezvoltat un instrument care permite selecționarea, pornind de la Euramis, a documentației care prezintă, după toate probabilitățile, pertinența cea mai ridicată pentru o anumită traducere. Segmentele rezultate din această documentație vor beneficia de prioritate în cadrul Trados Studio, în urma unei ponderări. Astfel, încă de la crearea unui proiect de traducere, juristul-lingvist primește un „kit funcțional”, pe care este liber să îl îmbogățească sau nu, ce conține în mod automat o serie de documente pertinente, de exemplu, documente deja traduse în cadrul aceleiași cauze sau în cauze conexe, documente citate în textul de tradus etc. Pentru a crește și mai mult pertinența, unitățile lingvistice stabilesc, pentru limba lor, frazeologia de referință (generală sau specifică unui anumit tip de contencios), iar aceasta este integrată în kitul funcțional.

Caracterul indispensabil al verificării de către jurist-lingvist

Oricare ar fi calitatea instrumentelor de traducere asistată, profesionistul din domeniul traducerii juridice va trebui să verifice întotdeauna propunerea automată, chiar dacă actul sursă al acestei propuneri este actul pertinent în context și chiar dacă gradul de identitate între segmentul recuperat și segmentul de tradus este de 100 %¹¹⁴.

În plus, traducerea automată poate să producă aberații ca urmare a erorilor de aliniere a versiunilor lingvistice chiar în cadrul bazei Euramis și să propună traducerea unui alt segment decât cel care trebuia recuperat. Pe lângă aceasta, și traducătorul sau juristul-lingvist pot săvârși erori de traducere și, dacă aceste erori nu sunt detectate niciodată, ele vor rămâne în textele care alimentează baza de date și vor fi propuse persoanei care o exploatează.

În sfârșit, deși recuperarea unor traduceri anterioare este o soluție adesea utilă, ea este totuși conservatoare: este posibil ca propunerile să nu mai corespundă abordărilor și mentalităților actuale, de exemplu în materie de incluzivitate. Calitatea segmentelor din baza de date Euramis și a alinierii lor este, așadar, esențială și face obiectul celei mai atente preocupări din partea tuturor instituțiilor Uniunii. O marjă de eroare sau de inadecvare subzistă însă întotdeauna și revine juristului-lingvist sarcina de a o corecta. În sfârșit, trebuie menționat că marea majoritate a frazelor pe care juristul-lingvist trebuie să le traducă nu au fost niciodată traduse: el le va traduce liber, sub rezerva unei terminologii adecvate, beneficiind în același timp de asistența unui alt instrument puternic: traducerea „automată”.

114| De exemplu, pentru un segment extras din articolul 39 din Directiva 2014/33/UE a Parlamentului European și a Consiliului, traducerea automată propune, pentru segmentul „tous les États membres prennent les mesures nécessaires pour s'assurer que...” [„toate statele membre iau măsurile care se impun pentru a se asigura că”], două traduceri în limba engleză ușor diferite, având totuși ambele un grad de identitate de 100 %: „all Member States shall take the *measures necessary* to ensure that...” și „all Member States shall take the *necessary measures* to ensure that...”. Una singură dintre aceste traduceri este corectă, însă traducerea automată nu știe care: soluționarea revine ființei umane.

Instrumentele de traducere automată: eTranslation și DeepL Pro

Mediul Trados Studio integrează și un instrument de traducere automată. În anul 2018, instrumentele de acest tip funcționau încă pe bază statistică simplă, adică se bazau pe un model informatic antrenat pe corpusuri mari de texte și propuneau traduceri în funcție de probabilitatea matematică a pertinentei lor. Ele funcționează în prezent pe bază neuronală, denumită astfel prin analogie cu funcționarea în rețea a neuronilor creierului uman. Pentru aceasta este necesar un proces în două etape. Prima etapă constă în antrenarea motoarelor neuronale pe corpusuri imense de segmente bilingve aliniate, pornind de la care aceste motoare „vor învăța” corespondențe între segmente: aceasta este faza de antrenament al motoarelor neuronale¹¹⁵. Odată antrenate, aceste motoare pot fi solicitate să furnizeze previziuni grație unor algoritmi care atribuie ponderări succesive corespondențelor constatate, pe baza unor abordări probabiliste, gramaticale, contextuale și altele. Propunerile acestor instrumente sunt utile și adesea impresionante. Publicul larg și site-urile internet utilizează în mod curent astfel de instrumente neuronale pentru a produce traduceri aproximative. Traducătorii profesioniști, inclusiv traducătorii juridici, recurg adesea la acestea ca sprijin pentru procesul de traducere.

eTranslation este un instrument neuronal foarte performant dezvoltat și finanțat la nivel interinstituțional. Acest instrument a exploatat imensa bază de date Euramis pentru a antrena inițial motoare de traducere neuronală care ofereau propuneri de traducere din limba engleză către toate celelalte limbi oficiale și viceversa, precum și între limbile germană și franceză. Încetul cu încetul sunt dezvoltate motoare suplimentare, la cererea diverselor instituții și în mod special a Curții, pentru a răspunde unor nevoi specifice sau tematice. Astfel, la cererea serviciului de traducere al Curții au fost antrenate motoare exclusiv pe jurisprudența Curții de Justiție și a Tribunalului. Ținând seama de modalitățile de lucru ale Curții, aceste motoare au fost antrenate să producă traduceri directe bidirecționale între toate limbile oficiale și limba de deliberare. Ele exploatează numai corpusul care este cel mai relevant pentru serviciul de traducere al Curții: propriul corpus. Aceste motoare reproduc limbajul juridic al Curții.

115| Motorul creat prin suprapuneri succesive de mii de conexiuni neuronale de o asemenea complexitate încât acest proces de antrenament pornind de la corpusuri este adesea denumit „deep learning” (învățare profundă).

Juriștii-lingviști ai Curții pot recurge totodată la un instrument de pe piață denumit DeepL Pro, care oferă rezultate apreciabile, în special pentru anumite combinații lingvistice și pentru anumite categorii de texte mai puțin tehnice pe plan juridic. Diverse tentative de evaluare a aportului cantitativ al acestor instrumente au avut loc în universități și în instituțiile Uniunii¹¹⁶, inclusiv la Curte. Desigur, este dificil să fie măsurat cu precizie acest aport, având în vedere dificultățile metodologice asociate măsurării parametrilor prezenți (competența traducătorului, condițiile de muncă, respectiv calitatea produsului final). Valoarea adăugată a instrumentelor de traducere automată este însă, fără nicio îndoială, considerabilă, chiar dacă în prezent mașina nu are cum să se ridice la nivelul traducerii umane. Într-adevăr, procesul este automat, iar rezultatele sale necesită să fie evaluate, verificate și, la nevoie, criticate de inteligența umană. Chiar dacă în cea mai mare parte a timpului traducerea automată produce puține aberații, ea nu poate să reproducă ceea ce presupune un proces de traducere de calitate: o sondare intimă a gândirii autorului pentru a identifica mesajul, a-l asimila și a reproduce ideea, în același registru lingvistic. În plus, există și alte limite, fie tehnice, precum omisiuni de cuvinte, fie conceptuale, ca imposibilitatea de a „forța” traducerea automată să propună o anumită terminologie derogatorie sau minoritară în raport cu cea care, fiind încorporată în corpusul de antrenament, este propusă în mod implicit.

Instrumentul neuronal dă naștere pe bună dreptate unor așteptări ridicate, dar și unor neînțelegeri între utilizatori și cei care realizează traduceri juridice. Cei dintâi constată că rezultatul brut al traducerii automate este deja foarte util și că îi apropie mult de o înțelegere adecvată a textului sursă; cei din urmă știu că fiecare segment tradus trebuie să facă obiectul unei analize critice ca și cum acest segment ar fi tradus *ex novo*. Ei știu și că distanța dintre înțelegerea permisă de rezultatul traducerii automate și o înțelegere perfectă se situează tocmai în partea cea mai intelectuală și, așadar, cronofagă a demersului de traducere juridică, mai ales dacă este vorba despre a exprima un drept care produce drepturi și obligații direct aplicabile.

Instrumentele informatice enumerate mai sus se combină pentru a susține productivitatea și calitatea muncii juriștilor-lingviști ai Curții de Justiție. Ele contribuie la a-i degreva de o parte din volumul lor de lucru, cea mai simplă, și le permit în acest fel să se concentreze mai bine la părțile mai complexe și juridice, care necesită o investiție mare.

116] Studiu comun al Comisiei și al Universității din Gand: „Assessment of neural machine translation output in DGT’s language departments”, 3 iunie 2019; Lieve Macken, Daniel Prou și Arda Tezcan, *Quantifying the Effect of Machine Translation in a High-Quality Human Translation Production Process*, Informatics, 7, 12, 2020 (<https://doi.org/10.3390/informatics7020012>).

Creșterea structurală a productivității serviciului de traducere al Curții se explică prin-un ansamblu de factori (eforturi individuale, externalizare, terminologie, formare etc.), la care se adaugă, în mod din ce în ce mai eficient, noile tehnologii.

4.3.4 Instrumentele de asistență pentru interpretare

Interpreții dispun de o pagină pe intranetul serviciului lor consacrată pregătirii ședințelor. Ea concentrează într-un singur loc toate instrumentele informatice de care aceștia au nevoie pentru a se pregăti și care corespund în esență celor ale juriștilor-lingviști. Ei pot găsi aici, de exemplu, linkuri către fondul documentar care conține toate documentele de procedură dintr-o anumită cauză, către documente pregătite de juriști-lingviști ori de serviciile transversale ale direcției generale sau chiar către baze de date lingvistice și terminologice, precum Euramis, Quest sau IATE.

Aceleași linkuri sunt accesibile în cabină grație calculatorului cu care este echipat fiecare interpret. Dar interpretul utilizează instrumentele informatice cel mai mult în perioada de pregătire. Într-adevăr, caracterul imediat al interpretării simultane reduce la o valoare aproape nulă timpul și energia cognitivă disponibile pentru a consulta calculatorul în cursul interpretării. Așadar, interpretul se bazează în esență pe calitatea pregătirii sale, pe colegul său de cabină și pe aptitudinile sale personale și profesionale (*a se vedea punctul 4.2*).

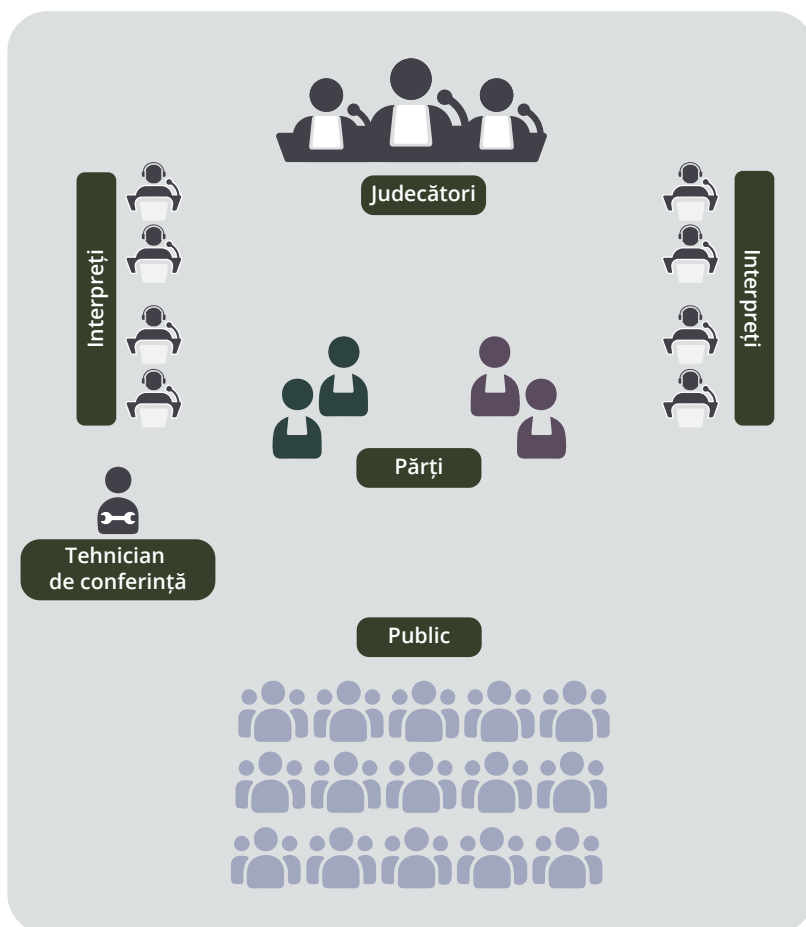
4.3.5 Interpretarea unor intervenții efectuate de la distanță

În cursul crizei ocazionate de pandemia de Covid-19 au fost concepute noi modalități de participare de la distanță pentru a permite Curții de Justiție și Tribunalului să reia, începând cu 25 mai 2020, ședințele pe care au trebuit să le anuleze sau să le amâne în luna martie. În acest sens, deși interpreții continuă să lucreze din sala de ședință, unii oratori împiedicați să se deplaseze la Luxemburg din cauza constrângerilor sanitare au fost, pentru prima dată, autorizați să pledeze de la distanță. Calitatea și stabilitatea semnalului fiind imperative pentru a asigura o interpretare fără întreruperi și de calitate, a fost stabilită o procedură de aprobare prealabilă a site-urilor pe care este găzduit oratorul. Pe de altă parte, calitatea comunicării este testată înainte de fiecare ședință care presupune o participare de la distanță. Dacă aceasta nu este suficientă, președintele de ședință poate decide să anuleze sau să întrerupă ședința.

Interpretarea unei intervenții care are loc de la distanță

Loc aflat
la distanță

Interpretarea unor oratori care pledează din *locuri aflate la distanță* este posibilă ca urmare a punerii în aplicare în sălile de ședință respective a unor tehnici de transmitere securizată a sunetului și a imaginii. Curtea a optat pentru un sistem de Codec care permite comprimarea (COdare) și decompimarea (DECodare) retransmisiilor și astfel garantarea integrității și, dacă este cazul, a confidențialității schimburilor.

Aspectul tehnic nu este însă singurul care trebuie luat în considerare aici. De fapt, trebuie să fie prezenți tehnicienii care să verifice instrumentele și conexiunea, fiind adesea chemați să soluționeze dificultăți în timp real. Pe de altă parte, această nouă modalitate de lucru îi supune pe interpreții înșiși unui stres crescut, precum și unei sarcini cognitive chiar mai mari¹¹⁷, așa încât trebuie să se țină seama de această oboseală suplimentară pentru a gestiona timpul de repartizare, pe lângă riscul de depășire a duratei prevăzute a ședinței.

Punerea în aplicare a acestei noi modalități de pledoarii și de interpretare a avut loc în contextul dificil al crizei sanitare și a fost necesar să fie depășite numeroase obstacole tehnice, culturale și organizaționale. S-a reușit acest lucru datorită angajamentului interpreților și al tehnicienilor, în strânsă colaborare cu coordonatorii lor, cu grefele și cu cabinetele președinților instanțelor. Succesul a fost atât de mare încât Ombudsmanul European, Emily O'Reilly, a decernat Curții Premiul pentru bună administrare pentru anul 2021 în categoria „Excelență în inovare/transformare”.

117| Pentru o sinteză în acest domeniu, a se vedea de exemplu Sabine Braun, „Remote Interpreting”, H. Mikkelsen & R. Jourdenais (editori), *Routledge Handbook of Interpreting*, Routledge, Londra/New York, 2015, p. 352-367.

4.3.6 Teleinterpretarea

În timpul crizei legate de pandemia de Covid-19, combinarea intervențiilor de la distanță prin videoconferință și a unei acoperiri lingvistice complete în cadrul ședințelor în fața Marii Camere a Curții de Justiție sau în ședință plenară a necesitat uneori „cuplarea” mai multor săli.

Astfel, regimul lingvistic extins al anumitor ședințe și restricțiile legate de pandemie (ocuparea cabinelor de către unu, doi sau trei interpreți, în funcție de condițiile fixate prin protocolul sanitar al ședințelor) au avut drept consecință faptul că era posibil să nu existe suficiente cabine, nici chiar în cea mai mare sală a Curții de Justiție, pentru toți interpreții echipei.

Prin urmare, pentru a suplini lipsa unor cabine în sala principală de ședință, o parte a echipei interpreta din alte săli, cuplate cu sala principală. În aceste săli, interpreții lucrau pornind de la sunetul și imaginea transmise din sala principală și de la locurile aflate la distanță. Aceasta este denumită „teleinterpretare”.

„Cuplarea” sălilor, prin legarea cabinelor de interpretare situate în sala principală de ședință cu cabine situate în una sau în mai multe săli secundare, a permis, așadar, creșterea posibilităților de acoperire lingvistică a ședințelor în această perioadă de pandemie, care a făcut dificilă practica interpretării în condiții normale.

5. Care este viitorul multilingvismului?

5.1 Condițiile de emergență a talentelor

Frontierele Europei s-au estompat. Cetățenii săi circulă, se întâlnesc, leagă prietenii și devin mai bogați prin interacțiunea dintre ei. Pentru a beneficia din plin de acest enorm cadou al timpurilor noastre, oamenii trebuie să comunice sau, mai bine spus, să se înțeleagă. Dar îl înțelegem cu adevărat pe celălalt dacă nu ne interesăm de limba și de cultura sa? Cum ar putea un german să îl înțeleagă pe un francez care îi vorbește despre un „coup de Trafalgar” dacă primul nu înțelege nici limba, nici istoria acestui francez? Cum ar putea portughezul să îl înțeleagă pe letonul care îi vorbește despre „naționalitate” dacă pentru el „naționalitate” și „cetățenie” înseamnă același lucru? Chiar poate fi înțeleasă alteritatea dacă nu a fost explorată cel puțin o altă limbă și nu au fost întâlnite cultura și viziunea asupra lumii care o însoțesc?

A învăța o altă limbă, chiar și una singură, furnizează, așadar, o înțelegere fundamentală: cea a alterității. Celălalt nu este eu; valorile noastre comune sunt bazate pe istorii, pe limbi și pe diverse viziuni asupra lumii, fiecare putând să o îmbogățească pe cealaltă. Odată integrată realitatea propriei alterități, învățarea unor limbi suplimentare va aduce mai multă înțelegere și va deschide canale de comunicare cu fiecare ființă umană cu care împărtășim această limbă.

Mit jeder Sprache mehr...¹¹⁸

Mit jeder Sprache mehr, die du erlernst, befreist

Du einen bis daher in dir gebundnen Geist,

Der jetzo tätig wird mit eigner Denkverbindung,

Dir aufschließt unbekannt gewes'ne Weltempfindung,

Empfindung, wie ein Volk sich in der Welt empfunden;

Nun diese Menschheitsform hast du in dir gefunden.

Ein alter Dichter, der nur dreier Sprachen Gaben

Besessen, rühmte sich, der Seelen drei zu haben.

Und wirklich hätt' in sich nur alle Menschengeister

Der Geist vereint, der recht wär' aller Sprachen Meister.

De fiecare dată când înveți o nouă limbă, eliberezi

Un spirit legat în tine până atunci,

Care acum se activează cu propriile asocieri de idei

Și îți dezvăluie un fel necunoscut de a resimți lumea,

Modul în care o înțelege un popor;

Această formă de umanitate tu ai găsit-o acum în tine.

Un vechi poet, care nu cunoștea decât trei limbi,

Se considera bogat, nu cu unul, ci cu trei suflete.

Și, într-adevăr, ar reuni în el toate spiritele oamenilor

Numai cel care ar cunoaște toate limbile.

În ultimele decenii, cunoașterea limbilor în țările europene și în lume a evoluat mult. Dintr-un anumit punct de vedere, progresele sunt importante, deoarece astăzi majoritatea cetățenilor Uniunii cunosc o altă limbă, deseori limba engleză, sau au cel puțin câteva noțiuni elementare. Acest lucru este util, fără nicio îndoială. Ce s-a întâmplat însă cu toți acei intelectuali europeni care, acum câteva decenii încă, nu se opreau la învățarea unei singure limbi, ci învățau trei, patru, cinci sau mai multe? Și de ce singura limbă străină învățată este aproape întotdeauna limba engleză? Nu mai avem nimic de așteptat de la limba lui Goethe și Schiller, a lui Dante și Eco, a lui Voltaire și Camus, a lui Cervantes, a lui Vondel și nici de la toate celelalte? Limba vehiculară dominantă în fiecare moment al istoriei, astfel cum este vorbită, bine sau rău, de mulți locutori nenativi, riscă să compromită nivelul de înțelegere și de reflecție necesar. Este legitim să ne întrebăm dacă o asemenea limbă, prin ipoteză simplificată, denaturată sau chiar degenerată, este în măsură să ofere acces la alteritate în condițiile în care nu este suficientă decât pentru a atinge suprafața culturilor lumii, chiar și a celor ale popoarelor care o numesc maternă¹¹⁹.

Răspunsul se află fără îndoială în practica multilingvismului Curții. Nevoii multilingve a cetățeanului european trebuie să îi răspundă angajamentul multilingv al instituțiilor sale, care depind pentru aceasta de disponibilitatea unor talente în fiecare stat membru. Însăși condiția furnizării unor servicii multilingve de calitate presupune existența unei rezerve bogate de persoane apte să asigure această mediere culturală, lingvistică și juridică la Curte. Interesul pentru limbi și pentru diversitate trebuie trezit și susținut de la cea mai fragedă vârstă. Copiii trebuie să aibă posibilitatea de a învăța mai multe limbi. Tinerii trebuie să poată să călătorească și să întâlnească alte culturi, să guste diversitatea. Unii vor dori să facă din acestea meseria lor, precum interpreții și traducătorii; alții vor face din ele, ca juriștii-lingviști, un atu important pentru exercitarea profesiei lor. Toată structura educativă trebuie să susțină această evoluție: învățarea mai multor limbi la școală, menținerea școlilor de traducere și de interpretare, întreținerea sau chiar dezvoltarea cunoștințelor lingvistice și interculturale în cursul studiilor universitare,

119 | Pentru toate aceste aspecte a se vedea printre altele Robert Phillipson, *English-Only Europe? Challenging Language Policy*, 2003, tradus în limba franceză și actualizat în anul 2018 sub titlul *La domination de l'anglais: un défi pour l'Europe*. A se vedea de asemenea prefața lui François Grin la versiunea în limba franceză.

în special juridice, utilizarea limbilor în mediul profesional, bineînțeles în mod tolerant și cu respectarea capacităților fiecăruia¹²⁰.

Deși învățarea limbilor este importantă, multilingvismul juridic și administrativ în Uniune trebuie să se întemeieze totuși pe premisa că fiecare cetățean are dreptul de a nu cunoaște decât limba sa maternă¹²¹. Chiar și cetățenii care vorbesc una sau mai multe alte limbi vor avea întotdeauna dreptul și vor simți în general nevoia de a comunica cu administrația și cu justiția în limba lor maternă. Pentru a le răspunde, alți cetățeni vor trebui să îmbrățișeze meseria limbilor și să beneficieze de condiții favorabile pentru aceasta.

Curtea trebuie să joace un rol în sensibilizarea referitoare la importanța învățării limbilor și la valorizarea utilizării lor, precum și la noblețea protejării lor. Printre altele, serviciile sale lingvistice pot să viziteze școli și universități, să se adreseze unor asociații profesionale și culturale, să se întâlnească cu responsabili politici și intelectuali și să organizeze colocvii privind multilingvismul. În plus, Curtea joacă acest rol în cadrul „demersului multilingvism”, un demers cu multe fațete a cărui ilustrare în același timp concretă și simbolică este Grădina multilingvismului, evocată în preambulul acestei lucrări.

5.2 Conștiința mizelor: pe termen scurt sau pe termen lung?

Accesul la justiție și la jurisprudență în propria limbă constituie un element fundamental al democrației, întrucât determină posibilitatea fiecărui cetățean de a participa la societatea reglementată de norme de drept și de a beneficia de șanse egale în cadrul acesteia.

Încă din anul 1549, poetul francez Joachim Du Bellay explica, în lucrarea sa *Défense et illustration de la langue française*, cât de important este ca justiția să fie pronunțată în limba vernaculară mai degrabă decât în limba latină, care era cunoscută numai de câteva elite. El se înscria astfel în linia ordonanței Villers-Cotterêts, edictată în 1539 de regele Francisc I, care generaliza utilizarea limbii franceze în actele publice și în fața

120 | De exemplu, este obișnuit în sectorul privat belgian ca participanții la ședințe să aleagă în mod liber să se exprime în limbile franceză sau neerlandeză, astfel încât nu toți trebuie să se exprime în ambele limbi, însă este așteptat de la toți să le înțeleagă. Utilizarea limbii engleze este însă din ce în ce mai răspândită, din diverse motive.

121 | Alexandre Viala, „Le droit à la traduction”, *Le multilinguisme dans l'Union européenne*, coordonator Isabelle Pingel, Editura Pedone, Paris, 2015, p. 21.

instanțelor. Istoria, chiar cea recentă, a țărilor noastre ne arată măsura în care populațiile a căror identitate lingvistică și culturală nu este suficient respectată găsesc în aceasta argumente solide pentru a se opune ordinii stabilite și a o face să evolueze. Acest lucru s-a văzut la fel de bine în state democratice precum Belgia și la națiuni supuse unor regimuri autoritare ca Lituania în perioada Uniunii Sovietice.

Înarmați cu experiența lor istorică și cu un umanism împărtășit, europenii trebuie să reflecteze la viitorul multilingvismului în Uniune. Bani lipsesc. Restricțiile bugetare se multiplică, iar episoadele de austeritate se transformă progresiv într-un lung tunel de austeritate aproape permanentă, tot mai strictă. Căutarea eficacității și a economiei este perfect legitimă și toate eforturile trebuie să convergă pentru ca cetățeanul să beneficieze la cel mai bun preț de aporturile Uniunii, inclusiv de dreptul fundamental la respectarea identităților culturale și lingvistice, la demnitate și la multilingvism. Dacă însă în practică economiile conduc la restrângerea excesivă, la reducerea aproape completă sau la neutralizarea multilingvismului, atunci va fi timpul să ne întrebăm dacă contrapartida acestor economii nu a devenit exorbitantă.

În repetate rânduri de-a lungul istoriei, popoarele europene au depășit traumatisme revenind la valorile umaniste și democratice, singurele capabile să le ofere o emancipare durabilă. După cel de Al Doilea Război Mondial, țările beligerante, distruse și ruinate, au început totuși reconstrucția prin restabilirea și dezvoltarea structurilor statale și a libertăților, cu orice preț. Cum să acceptăm ca o Europă încă prosperă să uite lecțiile trecutului și, din motive de economie, să slăbească fundațiile pilonului multilingv care susține edificiul comun de dezvoltare, de prosperitate și de pace construit cu atâta viziune, talent, tenacitate și dialog?

Da, pot fi făcute economii și, da, trebuie făcute economii, însă esențialul trebuie protejat, iar esențialul este menținerea și, cel puțin putem spera, continuarea construcției unei Uniuni întemeiate pe valori comune care includ și stimulează aderarea tuturor popoarelor și a culturilor care o compun.

În lumea politică, în mod, la prima vedere, paradoxal, adversarii Uniunii sunt cei care nu greșesc: prin sufocarea, în special financiară, a proiectelor referitoare la apropierea de cetățean, și în primul rând a multilingvismului, poate fi creat un sentiment de respingere și poate fi mărită distanța dintre instituții și cetățean. Acești adversari ai Europei susțin reduceri drastice, care nu mențin decât obiectivele politice și economice pe termen scurt ale aliaților obiectivi puternici. Acești apărători ai austerității pe termen scurt ignoră, conștient sau nu, faptul că slăbesc o Europă al cărei imens aport economic, pe de altă

parte, îl înțeleg. În plus, există cei care înțeleg și susțin modelul de integrare european și care înțeleg la fel de bine ca adversarii lor că sentimentul de alienare culturală și lingvistică este cel care amenință edificiul european și ar putea antrena în năruirea sa idealul de pace și de prosperitate în diversitate.

Se poate vedea că, în această dezbatere dificilă, partizanii de bună-credință ai economiilor se află în poziția de arbitri. Să abordăm, așadar, fără tabuuri problema raportului costuri/beneficii ale multilingvismului în Uniune și să vedem dacă dispunem de argumente pentru a-i convinge.

5.3 Finanțarea multilingvismului versus costul non-multilingvismului

Multilingvismul costă. Dar cel puțin costul multilingvismului poate fi calculat, în timp ce costul lipsei sale se pretează mult mai greu la calcule. Democrația are și ea un cost, care poate fi în mare parte calculat. Costul lipsei sale ar fi mai dificil de calculat și totuși suntem cu toții de acord că acest cost ar fi enorm pe plan economic, uman și al civilizației.

De aceea Parlamentul European a calificat – în mod profund întemeiat – drept cost politic costul serviciilor lingvistice ale instituțiilor Uniunii¹²². Însă acest cost nu este numai politic, în special atunci când este vorba despre Curte. Multilingvismul este totodată o verigă esențială a procedurii, asemenea tuturor celorlalte activități indispensabile pentru instrucția și soluționarea cauzelor, precum și pentru producerea unei jurisprudențe.

Unii vor spune că este o dezbatere neavenită din moment ce identitatea și demnitatea fiecărui popor, vehiculate prin limba sa, reprezintă o valoare inalienabilă și trebuie protejate. Astfel, limbile înseși trebuie protejate pentru ceea ce poartă din punct de vedere cultural, simbolic și chiar economic. Nu există limbi importante sau mai puțin importante pentru această dezbatere: a proteja o limbă înseamnă a le proteja pe toate¹²³.

122| Rezoluția Parlamentului European referitoare la Raportul special nr. 5/2005 al Curții de Conturi Europene privind costurile de interpretare suportate de Parlament, de Comisie și de Consiliu [2006/2001(INI)] (JO 2006, C 305 E, p. 67).

123| Alfredo Calot Escobar, *op. cit.*

Subiectul este dintre cele mai sensibile. Este suficient în această privință să observăm promptitudinea statelor membre în a iniția acțiuni atunci când Oficiul European pentru Selecția Personalului (EPSO) încearcă să facă economii reducând regimul lingvistic al concursurilor generale ale instituțiilor Uniunii¹²⁴ (*a se vedea punctul 2.5.2*).

Această sensibilitate nu este deloc uimitoare odată ce, dincolo chiar de aspectele identitare și culturale, care sunt în sine esențiale, alegerile în această materie au repercusiuni economice asupra costurilor serviciilor lingvistice și asupra beneficiarilor lor¹²⁵.

Economia directă care ar putea rezulta din alegerea de a privilegia una sau mai multe limbi în raport cu altele poate fi evaluată: este măsura în care sumele consacrate activităților de traducere și de interpretare ar fi reduse într-un asemenea caz.

În schimb, este mai dificil să fie evaluată măsura în care vorbitorii limbilor „perdante” ar fi privați, în raport cu ceilalți, de anumite avantaje și expuși unui supracost, ceea ce ar conduce la o inegalitate de ordin economic. Pot fi imaginate dezavantajele pe care le-ar suporta aceștia ca echivalent negativ al avantajelor de care ar beneficia vorbitorii limbilor „câștigătoare”. În această privință, François Grin enumeră cinci tipuri de transferuri în beneficiul vorbitorilor nativi ai unei limbi comune unice, pe care o denumeste „monarhică”:

- lipsa costurilor de traducere și de interpretare către această limbă;
- monopolul pieței materialelor pedagogice, al învățământului, al traducerii și al interpretării către această limbă și al altor forme de sprijin lingvistic;
- economia realizată de țara (țările) acestei limbi comune, deoarece vorbitorii săi nu au nevoie neapărat să învețe o altă limbă;

124| Athanasia Katsimerou și Dionysios Kelesidis, „Le principe de non-discrimination en raison de la langue”, *Revue de l'Union européenne*, nr. 592, Editura Dalloz, octombrie-noiembrie 2015, p. 534-540, în special p. 537.

125| A se vedea în această privință Philippe Van Parijs, „L'anglais lingua franca de l'Union européenne: impératif de solidarité, source d'injustice, facteur de déclin?”, *Économie publique/Public economics* [online], 15 | 2004/2, postat la 12 ianuarie 2006, consultat la 17 septembrie 2021 (<http://journals.openedition.org/economiepublique/1670>).

- posibilitatea acestora de a reinvesti economiile astfel degrevate în învățarea altor competențe;
- avantajul vorbitorului nativ al limbii comune în orice situație de negociere, de concurență sau de conflict, chiar dacă interlocutorul său s-a implicat puternic și cu costuri ridicate în cunoașterea acestei limbi¹²⁶.

Ca răspuns pentru confratele său Philippe Van Parijs, care în unele lucrări ridică problema adoptării în Uniune a unei lingua franca¹²⁷ – prin forța lucrurilor limba engleză –, Grin scrie: „monolingvismul are un cost, diferit, însă nu mai puțin real, decât multilingvismul”¹²⁸. Doar că în cazul multilingvismului costul este împărțit, în timp ce în cazul monolingvismului costul revine exclusiv perdanților. Deși nu a putut fi evaluată în mod sistematic, actuala predominanță a limbii engleze în lume reprezintă, pe lângă importanța sa simbolică, o valoare de mai multe miliarde de euro în fiecare an, imensa majoritate a europenilor aflându-se în situația de a trebui „să plătească pentru a se pune într-o situație de inferioritate”¹²⁹. Reiese clar că, chiar dacă s-ar reuși crearea unei imagini de ansamblu, pe de o parte, a diverselor modele de reducere a costurilor prin reducerea serviciului multilingv și, pe de altă parte, a impactului diferențial al acestor reduceri asupra diverselor categorii de cetățeni, dezbaterea politică ar rămâne tot actuală¹³⁰. În plus, mulți alți factori ar intra în acest caz în joc.

126| François Grin, „Coûts et justice linguistique dans l’élargissement de l’Union européenne”, *Panoramiques*, nr. 69, al patrulea trimestru 2004, p. 97-104.

127| Philippe Van Parijs, *op. cit.*

128| A se vedea cuvântul înainte al Isabellei Pingel, „Le multilinguisme dans l’Union européenne”, coordonator Isabelle Pingel, Editura Pedone, Paris, 2015, p. 55-71.

129| François Grin, „L’anglais comme lingua franca: questions de coût et d’équité. Commentaire sur Philippe Van Parijs”, *Économie publique*, nr. 15, 2004, p. 3-11.

130| A se vedea de asemenea Dominique Hoppe, „Le coût du monolinguisme”, *Le Monde diplomatique*, mai 2015, în care acesta evocă costurile, dar și deplasarea progresivă a sistemelor, în special juridice, și a modurilor de gândire în fața unei *English Lingua Franca* de fapt.

5.3.1 Costul multilingvismului

Nu este foarte dificil să se calculeze costul Uniunii, dotată în 2023 cu un buget de aproximativ 170 de miliarde de euro¹³¹. Acest buget reprezintă o mică parte (aproximativ 2 %) din totalul cheltuielilor publice în Uniune și circa 1 % din venitul național brut al statelor membre (aproximativ bugetul Danemarcei)¹³². O parte de 6 % din bugetul Uniunii este alocată funcționării administrative, esențialul fiind consacrat fondurilor structurale și politice comune. Costul total al traducerii și al interpretării în toate instituțiile Uniunii reprezintă sub 1 % din acest buget (deci mai puțin de o șesime din cheltuielile de funcționare administrativă). Aceasta se ridică la aproximativ 1,1 miliarde de euro¹³³, adică mai puțin de 2,5 euro per cetățean pe an. Pentru a-i fixa importanța relativă, am putea spune că acest multilingvism costă mai puțin decât prețul unei cafele per cetățean. Să convenim însă că 450 de milioane de cafele nu reprezintă deloc un cost neglijabil.

Curtea a calculat costul multilingvismului așa cum este aplicat în instituție, luând în considerare toate cheltuielile legate de activitatea juriștilor-lingviști și a interpreților, de contribuția Uniunii la regimul lor de pensie, de formări, de infrastructurile imobiliare și de întreținerea lor, de materiale, de pază, de externalizarea sarcinilor de interpretare și de traducere. Într-un cuvânt, este vorba despre costul total al multilingvismului Curții printr-o abordare de contabilitate analitică. Acest cost se ridică în anul 2020 la 159 de milioane de euro (ceea ce reprezintă un quantum de 0,36 euro per cetățean pe an). Suma reprezintă o parte importantă a bugetului Curții, care a fost de 436 600 000 de euro în 2020. Nu este nimic uimitor în aceasta întrucât regimul de multilingvism foarte extins al Curții presupune că funcționarii și agenții serviciului lingvistic reprezintă peste o treime din personalul său total, susținut de un număr important de colaboratori freelance. Curtea este însă o instituție finanțată de cetățeni, trebuind să asigure cea mai bună gestionare a resurselor care îi sunt atribuite. Numeroasele măsuri de economie evocate mai sus se înscriu în cadrul acestui angajament constant.

Multilingvismul are, așadar, un cost ridicat în cifre absolute, însă, datorită în special măsurilor de bună gestiune și de economie, foarte redus în termeni relativi. Să ne întrebăm care ar fi costul lipsei acestuia. Iată ceea ce este mai delicat de măsurat.

131 | A se vedea <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/28/les-dependences-de-l-union>

132 | Comisia Europeană, Fact check on the EU Budget, septembrie 2022, <https://ec.europa.eu/budget/publications/fact-check/index.html>

133 | Fundația Robert Schuman, *Parler l'europeén*, 23 decembrie 2019, <https://www.robert-schuman.eu/fr/questions-d-europe/0541-parler-l-europeen>

5.3.2 Costul non-multilingvismului

Pentru a estima ceea ce ar costa lipsa multilingvismului în instituțiile Uniunii și la Curte, ne putem baza numai pe ipoteze, întrucât anumite consecințe sunt ineluctabile, iar altele doar eventuale; unele efecte sunt măsurabile cu un anumit grad de precizie, însă cea mai mare parte a lor nu sunt.

Prima dintre aceste consecințe ar putea fi regresul și poate chiar dispariția Uniunii, lipsită de susținerea cetățenilor săi și, pe cale de consecință, a statelor sale membre. Ipoteza poate părea extremă, dar, având în vedere analiza de mai sus referitoare la importanța fundamentală a identităților pentru adeziunea popoarelor, ea nu poate fi în realitate exclusă. Această consecință este măsurabilă în termeni economici, într-un anumit grad. Bugetul Uniunii este în prezent de 164,25 miliarde de euro (2021), pentru 447 de milioane de cetățeni, ceea ce reprezintă 365 de euro transferați indirect per cetățean pe an, cetățenii mai puțin prosperi contribuind, în mod natural, mai puțin decât cei mai prosperi. Ar fi simplist să se considere că dispariția Uniunii ar permite o economie echivalentă. Uniunea are, desigur, un cost, însă ea este mai ales creatoare de bogăție și de bunăstare. Astfel, ea investește masiv în statele sale membre și în regiunile lor și, pe lângă efectul de solidaritate și o acțiune favorabilă asupra mediului și asupra condițiilor de viață, generează un randament economic important. Comisia estimează că, până în anul 2023, fondurile investite între 2007 și 2013 vor fi produs un randament de 274 %, respectiv 2,74 euro pentru fiecare euro investit¹³⁴.

Pe de altă parte, produsul intern brut (PIB) al Uniunii, adică valoarea totală a ansamblului bunurilor și serviciilor produse, se ridică la 16 400 de miliarde de euro în anul 2019, totalizând aproximativ 15 % din comerțul mondial cu bunuri. Uniunea se plasează astfel pe locul doi între principalii actori ai comerțului internațional, în urma Chinei și înaintea Statelor Unite¹³⁵. PIB-ul mediu pe locuitor în Uniune aproape s-a dublat în cursul ultimilor 20 de ani. Acesta a crescut de peste zece ori pentru unele dintre statele membre cele mai sărace.

134| Comisia Europeană, Bilanț cu privire la bugetul UE, mai 2020, https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/evaluation/expost2013/wp1_synthesis_report_en.pdf

135| https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/economy_fr

Dispariția Uniunii ne-ar priva de toate acestea și chiar de mai multe, întrucât nu trebuie uitat efectul conjugat, pe termen lung, al altor factori mai puțin direcți:

- lipsa aprofundării Uniunii, care ar fi permis o creștere constantă a acestui surplus de prosperitate;
- insecuritatea geopolitică, instabilitatea sau chiar riscul de conflicte;
- slăbirea regiunii europene în contextul politic mondial, în special în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului (OMC) și în acordurile bilaterale, din moment ce importanța Uniunii o depășește cu mult pe cea a ansamblului statelor sale membre.

Poate că o consecință atât de radicală nu ar avea loc și ne-am putea chiar aștepta ca statele membre să instituie mecanisme de substituție care ar menține măcar o parte din acquis-ul Uniunii. Să ne limităm, așadar, la a constata că orice regres important al multilingvismului ar risca să îl antreneze pe cel al proiectului european, care ar presupune, printre altele, pe lângă limitări ale liberei circulații, o diminuare a schimburilor culturale, replieri identitare, efecte economice dezastruoase.

Economiștii vor fi cu siguranță în măsură să efectueze calcule mai complete și mai precise cu privire la aportul economic al Uniunii.

5.3.3 Consecințele unei funcționări non-multilingve a Curții

După prezentarea acestei perspective largi, să ne întrebăm în prezent cu privire la costul absenței multilingvismului la Curte, ca și cum activitatea acesteia ar putea fi detașată de contextul politic general. Care ar fi consecințele în cazul în care Curtea de Justiție și Tribunalul ar funcționa într-o singură limbă, cetățenii și statele membre trebuind să se adapteze la această situație? Constatăm de la început că am părăsit domeniul evaluabilului pentru a intra în domeniul consecințelor generale, a căror intensitate însăși poate varia.

Cu privire la accesul la justiție

Dacă statele membre și cetățenii ar trebui să depună actele introductive de instanță, cererile de decizie preliminară, cererile introductive și recursurile într-o limbă prestabilită, egalitatea justițiabililor și a instanțelor ar fi clar anulată.

Autorii acestor acte ar putea alege între a redacta direct în această limbă, dacă se simt capabili, sau a recurge la servicii de traducere private, care implică costuri și termene suplimentare. În ambele cazuri, nivelul de calitate ar fi variabil, cunoașterea activă efectivă, inclusiv pe plan juridic, a unei limbi străine fiind destul de rară, iar controlul de calitate a traducerilor propuse celor care nu cunosc această limbă fiind iluzoriu. Inexactitățile s-ar multiplica de la început și ar putea să împiedice înțelegerea corectă a acestor acte și a contextului lor de către instanțele sesizate, precum și să compromită relevanța deciziilor lor.

Aceeași ar fi situația în ceea ce privește schimbul de memorii al părților în acțiunile directe și în ceea ce privește observațiile prezentate de părți și de statele membre în cadrul preliminar. Instituțiile ar fi însă privilegiate deoarece s-ar putea baza pe activitatea de redactare sau de traducere a unor funcționari vorbitori nativi ai acestei limbi unice de procedură.

În stadiul procedurii orale, în care ședințele ar avea loc fără interpretare, părțile ar trebui fie să aibă reprezentanți care să stăpânească limbajul juridic al limbii unice de procedură, ceea ce i-ar privilegia în practică pe membrii baroului sau ai barourilor din țările de această limbă, fie să continue cu reprezentarea de la nivel național, însă asumându-și riscul ca pledoaria să fie mai puțin eficientă și dinamică.

În sfârșit, decizia, precedată eventual de concluziile prezentate de un avocat general într-o singură limbă, ar fi cel mai adesea redactată într-o limbă străină părților la litigiu, privându-le de înțelegerea fină a raționamentului instanței și a temeiniciei hotărârii sale. În contextul cererilor preliminare, anumite instanțe de trimitere ar putea chiar să înțeleagă eronat conținutul hotărârii și, cu toată buna-credință, să nu se conformeze acesteia. Ar fi de asemenea posibil ca instanța Uniunii să nu răspundă la o întrebare preliminară formulată incorect din motive lingvistice, deschizând calea unei noi proceduri preliminare, cu termenele și cu costurile implicate de aceasta.

Vom avea în vedere aici în special situația instanțelor naționale, adesea supraaglomerate de volumul de activitate și având pe rol multe cauze neresoluate, care ar trebui să își traducă deciziile de trimitere în așteptarea unor răspunsuri într-o limbă străină cunoscută la diverse niveluri. Este foarte probabil că multe vor încerca să soluționeze litigiul fără a apela la calea preliminară, afectând astfel dialogul preliminar, totuși de o importanță centrală în arhitectura jurisdicțională a Uniunii.

Având în vedere ceea ce precedă, multilingvismul la Curte apare ca o condiție pentru egalitatea de tratament, pentru buna administrare a justiției și pentru securitatea juridică în egală măsură.

Cu privire la publicare

Dreptul Uniunii beneficiază, după cum s-a menționat mai sus, de efect direct și de supremație în raport cu dreptul național. Orice instanță a unui stat membru al Uniunii este, așadar, obligată să îl aplice în calitate de drept pozitiv de rang superior. Acest lucru are o importanță deosebită în contextul preliminar, în care instanța Uniunii furnizează interpretări ale dreptului Uniunii relevante și mai direct pentru toate statele membre.

Dacă deciziile nu ar fi publicate în limba lor, parlamentarii, administratorii și instanțele naționale de la orice nivel ar căuta, cu diverse capacități lingvistice și juridice, să înțeleagă ce le impune acest drept redactat într-o limbă străină. Adesea, actorii din diversele state membre și chiar din cadrul aceluiași stat ar dezvolta o înțelegere divergentă a jurisprudenței și ar aplica-o în mod diferit, creând tot atâtea breșe în aplicarea uniformă a dreptului Uniunii, inclusiv în ceea ce privește piața internă. Funcționarea sa, astfel afectată, ar avea un impact economic pe cât de puternic, pe atât de direct, sub forma unor restricții privind schimburile comerciale. Pe de altă parte, numeroase noi întrebări preliminare, în special în interpretare, ar putea fi adresate pentru clarificare, însă tot în condițiile inegale și nesatisfăcătoare descrise mai sus. Costul acestui contencios suplimentar l-ar putea depăși singur pe cel al serviciilor lingvistice ale Curții.

Foarte mulți avocați nu ar mai fi în măsură să ofere o consiliere pertinentă clienților lor din moment ce această consiliere ar implica analiza dreptului Uniunii: într-adevăr, această analiză ar trebui să se bazeze pe acte redactate într-o limbă pe care o stăpânesc imperfect sau deloc.

Desigur, statele membre ar putea alege să traducă pe cheltuiala lor jurisprudența Curții, însă în acest caz ar fi vorba despre o simplă deplasare a costurilor, creând totodată o nouă inegalitate în defavoarea cetățenilor statelor membre celor mai puțin populate,

celor mai puțin prospere¹³⁶ sau celor mai puțin conștiente de importanța de a dispune de jurisprudența Uniunii în limba sau limbile naționale. Chiar dacă traduceri ar fi efectiv realizate de statele membre în toate celelalte limbi, aceasta ar avea loc *a posteriori*, așa încât ele nu ar fi disponibile pentru lumea juridică în ziua pronunțării și nici chiar într-un termen scurt. În plus, aceste traduceri ar fi foarte probabil de o calitate mai scăzută. Astfel, presiunea asupra prețului traducerii ar putea afecta calitatea sa, într-un context în care fiecare cuvânt, fiecare concept, fiecare acord gramatical, iar uneori chiar o simplă virgulă pot denatura sensul precis al textului. În plus, sarcinile de traducere ar fi efectuate în mod dispersat, nu concertat, spre deosebire de practica actuală a Curții, unde juriștii-lingviști ai diverselor unități lingvistice se consultă în mod direct sau indirect și interacționează cu cabinetele care redactează concluzii și decizii. Poate fi de asemenea imaginată posibilitatea ca un stat care nu ar dori ca dreptul Uniunii să fie cunoscut și aplicat în integralitate în ordinea sa juridică să utilizeze ca pretext costul traducerii pentru a renunța la aceasta.

5.3.4 Însoțirea descentralizată a procedurilor

Din expunerea de mai sus reiese în mod suficient că o funcționare monolingvă a Curții ar conduce imediat la consecințe foarte grave și că o funcționare multilingvă este indispensabilă. Mai trebuie ridicată problema dacă această funcționare multilingvă este gestionată la nivelul adecvat sau dacă ar fi mai util să fie descentralizată.

Am abordat deja ipoteza traducerii jurisprudenței de către statele membre. Trebuie să ne întrebăm de asemenea în ce măsură implicarea directă a statelor membre în furnizarea serviciilor multilingve ar permite instituției să funcționeze eficient.

Pe întreg parcursul procedurilor, de la traducerea actului introductiv de instanță și până la întocmirea deciziei în limba de procedură, trecând prin interpretarea în cursul ședințelor, intermedierea lingvistică determină avansarea procedurilor, care ar fi blocate în cazul întreruperii aprovizionării cu servicii lingvistice.

136| Mecanismele de solidaritate legate de nivelul de prosperitate al statelor membre se regăsesc în finanțarea bugetului general al Uniunii, bazat în proporție de 70 % pe PIB-ul statelor membre și, așadar, în finanțarea multilingvismului. Deplasarea finanțării multilingvismului ar împovăra în mod disproporționat statele mai puțin prospere sau mai puțin populate. Finanțarea unei versiuni lingvistice de peste 90 de milioane de vorbitori ai limbii germane și a altele de 1,3 milioane de estonieni ignoră atât egalitatea cetățenilor, cât și solidaritatea între națiunile noastre.

A lăsa statelor membre responsabilitatea furnizării acestor servicii ar crea inevitabil un risc de penurie de îndată ce un stat sau altul nu ar fi în măsură să furnizeze în orice moment și în cantitatea adecvată serviciile necesare. Acestea trebuie în realitate să se adapteze ritmului jurisdicțional al fiecărei proceduri. Indiferent dacă din motive organizaționale, logistice sau bugetare, un obstacol important ar fi cel al dezvoltării, al menținerii și al disponibilității în fiecare stat membru a unor resurse competente pentru a traduce sau a interpreta în orice moment pornind de la toate celelalte limbi oficiale.

Aceasta nu este însă totul: confidențialitatea deciziilor și secretul deliberărilor interzic încredințarea traducerii acestor documente statelor membre înainte de pronunțarea lor, indiferent dacă recurg la resurse interne sau la colaboratori freelance. Instanțele Uniunii trebuie să continue să își desfășoare activitatea în mod colegial și cu deplină independență, precum și cu respectarea secretului deliberării.

Pentru orice traducere sau interpretare asigurată de un stat membru s-ar pune de asemenea problema calității, într-un context în care riscul de fragmentare a opțiunilor terminologice, de necunoaștere a unor concepte autonome și de eterogenitate a versiunilor s-ar adăuga provocărilor menționate anterior.

Curtea, după cum se poate vedea, își poate îndeplini misiunea numai într-un context de multilingvism complet și controlat. Acest fapt privește, pe de o parte, misiunea sa jurisdicțională, care este într-o foarte mare măsură tributară dialogului cu părțile, cu autoritățile naționale și în special cu instanțele naționale, și, pe de altă parte, difuzarea jurisprudenței sale.

Cel mai bun și, fără îndoială, singurul sistem de gestionare a multilingvismului la Curte care poate fi conceput este cel care constă în abordarea internă a acestei pietre de temelie a funcționării și a imaginii sale. Având în vedere economiile de diverse naturi și mai ales economiile de scară rezultate din gestionarea centralizată a fluxurilor, a terminologiei, a formării, a externalizării sau a instrumentelor informatice, aceasta este și soluția cea mai puțin costisitoare și cea mai eficientă în termeni de costuri ascunse și aparente.

În concluzie, este iluzoriu să ne atașăm de o evaluare în cifre a costului pe care l-ar implica renunțarea la multilingvism la Curte. Simpla enumerare a consecințelor posibile este suficientă pentru a demonstra că acest cost al multilingvismului la Curte rămâne modest în raport cu costul lipsei sale. În sfârșit, deplasarea către statele membre a sarcinii gestionării și a finanțării multilingvismului ar genera inegalități, întârzieri și incertitudini și ar pune în discuție secretul deliberărilor, care este o garanție esențială a independenței instanțelor Curții.

Concluzie

Multilingvismul este în același timp un proces, o investiție și o valoare.

Ca proces, el însoțește procedurile în fața Curții de Justiție. Cele două instanțe ale acestei instituții, Curtea de Justiție și Tribunalul, pot fi sesizate cu cereri formulate în oricare dintre cele 24 de limbi oficiale ale Uniunii; părțile au dreptul de a fi ascultate în această limbă; jurisprudența trebuie să fie accesibilă în toate limbile oficiale. Prin urmare, traducerea juridică și interpretarea trebuie să fie asigurate în cele 552 de combinații lingvistice posibile, la cel mai înalt nivel de calitate, la cel mai bun preț și în termene compatibile cu bunul mers al justiției europene. Pentru aceasta, Direcția generală multilingvism (DGM) recurge la specialiști ai dreptului și ai limbilor proveniți din toate statele membre. Ea se bazează nu numai pe aceste resurse umane rare, ci și pe metode testate, precum formarea continuă, terminologia, recurgerea la limbi pivot și o reflecție constantă cu privire la economiile utile, dar și cu privire la instrumentele cele mai moderne, la a căror construire și alimentare contribuie, indiferent dacă este vorba despre baze de date multilingve interinstituționale, despre ultimele tehnologii de traducere asistată, precum traducerea neuronală, sau despre metamotoare de căutare performante.

Se înțelege din lectura acestei lucrări că multilingvismul juridic nu privește numai DGM. Însăși funcționarea celor două instanțe și a serviciilor instituției se bazează zilnic pe o cultură multilingvă și multijuridică. DGM este, desigur, partea cea mai vizibilă a acestei funcționări multilingve, însă grefele, precum și toate serviciile responsabile să asiste și să însoțească instanțele în misiunea lor funcționează potrivit aceleiași logici și sunt organizate în jurul unor domenii de competențe atât juridice, cât și lingvistice.

Ca investiție, multilingvismul asigură buna funcționare a instanțelor, care participă la rândul lor la cea a edificiului european în ansamblu, edificiu construit pe democrație, norma de drept și respectarea minorităților. Întrucât aportul politic, social și economic al Uniunii Europene este tot atât de considerabil pe cât de indispensabil, multilingvismul merită să fie protejat oriunde acționează ca o condiție sau ca pârgă a acestui aport. În ceea ce privește Curtea, accesul la justiție și la drept este indispensabil bunei funcționări a pieței interne și a politicilor Uniunii în general, inclusiv în dimensiunile sale socială și de mediu. Multilingvismul care îl susține poate fi gestionat în bune condiții numai sub controlul acestei instituții, în caz contrar apărând riscul unei eficiențe reduse și al unor concesii fundamentale problematice pentru independența instanței.

În sfârșit, multilingvismul este un atu, o valoare esențială a Uniunii și un drept fundamental. Popoarele Europei pot fi unite în diversitate numai cu respectarea deplină a identității și a culturii lor, în al căror centru însuși rezidă patrimoniul lor lingvistic. A nu respecta egalitatea limbilor ar însemna a nu respecta egalitatea popoarelor și a-i smulge cetățeanului o Uniune care nu poate decât să îi aparțină, deoarece fără el este lipsită de sens. Poate trebuie acceptat de asemenea faptul că, dacă a privilegia una sau mai multe limbi ar desemna în mod arbitrar câștigători și perdanți, protejarea multilingvismului creează numai câștigători pentru că plasează toți cetățenii pe picior de egalitate, menținând în același timp multiplicitatea și diversitatea aporturilor culturale și juridice cu care noi toți, oricare ar fi limba noastră, ne îmbogățim în fiecare zi.

A face cunoscut, a explica și a susține multilingvismul instituțional, acestea sunt obiectivele care au orientat redactarea acestei lucrări. Dar multilingvismul, alături de multilateralism și de integrare, este tot atât de important în afara instituțiilor Uniunii. Și în cadrul statelor membre chestiunea pluralismului lingvistic se pune cu o acuitate reînnoită, în condițiile în care mondializarea și revoluția digitală conduc către simplificare și către accelerarea schimburilor.

„Buchetul” de experiențe și de reflecții care compun cel de al doilea volum al acestei lucrări ilustrează puternic valoarea inalienabilă a pluralismului cultural, lingvistic și juridic.

Glosar

Cabină

Desemnează, prin metonimie, atât partea din echipa de interpreți care în ședință lucrează către o anumită limbă, cât și subunitatea administrativă compusă din interpreții pentru o aceeași limbă.

Cuplarea sălilor

Intervenție tehnică ce constă în a lega cabinele de interpretare situate în sala principală de ședințe cu cabine situate într-o sală secundară. Această tehnică este utilizată atunci când nu există suficiente cabine în sala principală pentru a primi toată echipa de interpreți repartizată ședinței. Interpreții din sala cuplată lucrează în acest caz în teleinterpretare, pornind de la sunetul și imaginea transmise din sala principală.

eTranslation

Serviciu de traducere automată neuronală dezvoltat de Comisia Europeană în beneficiul instituțiilor Uniunii și al administrațiilor naționale. Curtea contribuie financiar la menținerea, la alimentarea și la dezvoltarea eTranslation în cadrul cooperării interinstituționale. Aceasta colaborează direct cu Comisia pentru a dezvolta motoare de traducere special adaptate activității instanțelor Uniunii.

Euramis

Sistem interinstituțional de gestionare a memoriilor de traducere. Memoriile, alimentate de instituții, conțin în special documentele legislative și jurisprudența Uniunii.

EURêka

Motor de căutare intern care furnizează un punct de acces unic la documentele jurisdicționale, precum și la datele de analiză juridică, procedurală, documentară și terminologică ale instituției.

IATE

Bază de date terminologice interinstituțională, accesibilă publicului (<https://iate.europa.eu/home>). Începând din anul 2020, terminologia juridică produsă de Curte este gestionată în mod direct în cadrul bazei de date IATE.

Interpretare consecutivă

Tehnică de interpretare potrivit căreia interpretul traduce afirmațiile oratorului după ce acesta și-a terminat intervenția, în general cu ajutorul unor note.

Interpretare cu videoconferință

Modalitate de lucru potrivit căreia interpretul se află în același loc ca și majoritatea participanților la o reuniune sau la o ședință. El vede oratorul aflat la distanță prin conexiune video și îl aude datorită transducerii sonore a intervenției acestuia

Interpretare simultană

Tehnică de interpretare potrivit căreia interpretul, așezat într-o cabină, ascultă oratorul în căști și reexprimă imediat mesajul său într-o altă limbă la microfon. Instalația tehnică transmite această interpretare în căștile auditoriului.

Kit funcțional de traducere

În contextul Direcției generale multilingvism (DGM), toate fișierele necesare constituirii unui proiect de traducere Trados Studio. „Kitul funcțional” conține textul de tradus (într-un format care poate fi utilizat de editorul Studio), memoriile de traducere pertinente, precum și resursele documentare și terminologice identificate ca fiind utile traducerii. Începând din anul 2019, acesta include și propunerile de traducere automată neuronală care provin din sistemul interinstituțional eTranslation sau de la instrumentul de pe piață DeepL.

Limbă pivot

Limba utilizată în cadrul traducerii juridice pentru a servi drept limbă intermediară între o limbă sursă și diferitele limbi țintă atunci când o traducere directă nu este posibilă. Direcția generală multilingvism utilizează 5 limbi pivot: limbile germană, engleză, spaniolă, italiană și polonă, fiecare dintre aceste limbi având vocația de a „pivota” un ansamblu de limbi prestabilite (de exemplu, limba spaniolă servește drept pivot pentru limbile letonă, maghiară și portugheză). Juriștii-lingviști ai unităților denumite „pivot” efectuează o traducere directă din original într-un termen restrâns pentru a permite colegilor lor de la celelalte unități să traducă pornind de la această versiune pivot, care are în acest caz rolul unui original.

Limbă punte

Limba utilizată în cadrul interpretării pentru a servi drept limbă intermediară între o limbă sursă și o limbă țintă atunci când o interpretare directă nu este posibilă ca urmare a absenței sau a indisponibilității unui interpret care cunoaște combinația lingvistică dorită. Spre deosebire de o limbă pivot, limba punte nu este prestabilită, ci este aleasă în funcție de împrejurările specifice ședinței.

Limbă retur

Limba străină către care un interpret poate să fie chemat să interpreteze pornind de la limba sa maternă.

Limbă sursă

Limbă pornind de la care se traduce sau se interpretează.

Limbă țintă

Limba către care se traduce sau se interpretează.

Listă CAST

Contract Agent Selection Tool. „Listele CAST” provin dintr-o bază de date gestionată de EPSO (European Personnel Selection Office) care reunește candidaturile pentru posturi de agenți contractuali în diferitele grupe de funcții și pentru diferitele meserii. O listă CAST funcționează ca o rezervă de candidați din care instituțiile își pot recruta personalul temporar.

Loc aflat la distanță

Sală echipată cu un echipament de videoconferință din care intervine o parte autorizată să pledeze de la distanță. Această parte poate să participe în acest fel la dezbateri prin videoconferință. Fiecare dintre intervențiile sale este interpretată, iar ea poate asculta interpretarea dezbaterilor în limba sa.

Memorie de traducere

Bază de date lingvistică ce conține unități de traducere. Fiecare unitate de traducere este constituită dintr-un segment de text (sintagmă, frază, paragraf) care provine dintr-un document, căruia îi este asociat segmentul corespunzător provenind de la același document într-o altă limbă.

Omissis

Eliminări efectuate de „persoana de referință” în textul unei cereri de decizie preliminară pentru a reduce volumul de tradus fără a denatura sensul și nici spiritul documentului. Persoana de referință inserează sistematic, între paranteze drepte, o scurtă informație privind conținutul fragmentelor eliminate. Întrebările preliminare în sine nu fac obiectul niciunei *omissis*.

Persoană de referință

Jurist-lingvist al unității limbii de procedură responsabil cu efectuarea a diferite sarcini în vederea facilitării prelucrării și a traducerii unei cereri de decizie preliminară (*omissis*, anonimizare, rezumat, explicații, relectură etc.).

Teleinterpretare

Modalitate de lucru potrivit căreia interpretul se află într-un loc diferit de cel al participanților. El vede oratorul prin conexiune video și îl aude datorită transmisiei sonore a intervenției sale.

Test de acreditare

Test pe care trebuie să îl dea și să îl promoveze interpreții freelance pentru a figura în lista agenților interpreți de conferință (AIC) comună pentru trei instituții europene (Comisia, Parlamentul, Curtea de Justiție) și pentru a putea lucra pentru acestea.

Vocabular juridic multilingv comparat (VJM)

Colecție de fișe terminologice multilingve și multisisteme care rezultă dintr-o muncă de cercetare de drept comparat efectuată de juriști-lingviști în domeniile dreptului străinilor, al dreptului familiei și al dreptului penal.

Ordinea protocolară a limbilor și codurile ISO¹³⁷

Denumirea în grafia de origine	Denumirea curentă în limba română	Codul ISO
български	bulgară	BG
español	spaniolă	ES
čeština	cehă	CS
dansk	daneză	DA
Deutsch	germană	DE
eesti keel	estonă	ET
ελληνικά	greacă	EL
English	engleză	EN
français	franceză	FR
Gaeilge	irlandeză	GA
hrvatski	croată	HR
italiano	italiană	IT
latviešu valoda	letonă	LV
lietuvių kalba	lituaniană	LT
magyar	maghiară	HU
Malti	malteză	MT
Nederlands	neerlandeză	NL
polski	polonă	PL
português	portugheză	PT
română	română	RO
slovenčina (slovenský jazyk)	slovacă	SK
slovenščina (slovenski jezik)	slovenă	SL
suomi	finlandeză	FI
svenska	suedeză	SV

137| Tabel întocmit potrivit Ghidului de redactare interinstituțional al Oficiului pentru Publicații (tabelul original, mai detaliat, poate fi consultat la adresa <http://publications.europa.eu/code/ro/ro-370200.htm>).

CURTEA DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE

L-2925 Luxemburg
Tel. +352 4303-1

Curtea pe internet: curia.europa.eu

Manuscris definitivat în decembrie 2022

Date atestate la 31.12.2022

Nici instituția și nicio persoană care acționează în numele instituției nu este responsabilă pentru utilizarea care ar putea fi dată informațiilor de mai sus.

Luxemburg : Curtea de Justiție a Uniunii Europene | Direcția generală multilingvism
Direcția generală de informații | Direcția de comunicare
Unitatea Publicații și presă electronice

Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2023

Fotografii: © Uniunea Europeană, 2019-2023; © Alan Xuereb, Artistul, 2023;
© Joseph Alfred Izzo Clarke, Fotografie, 2023

©Uniunea Europeană, 2023

Reproducerea este autorizată cu condiția menționării sursei.

Orice utilizare sau reproducere a fotografiilor sau a altor documente al căror titular al drepturilor de autor nu este Uniunea Europeană este interzisă fără autorizarea titularilor drepturilor de autor.

Print	ISBN 978-92-829-3759-4	doi:10.2862/831504	QD-03-21-498-RO-C
PDF	ISBN 978-92-829-3866-9	doi:10.2862/125810	QD-03-21-498-RO-N

Manifestare a unității în diversitate și a unui respect profund pentru identitățile culturale și lingvistice care alcătuiesc Uniunea, multilingvismul face să devină efectiv dreptul oricărui cetățean de a se adresa instituțiilor și de a obține un răspuns în propria sa limbă.

Principiul și funcționarea multilingvismului au fost codificate în diferite instrumente juridice, începând cu primul regulament adoptat de CEE, Regulamentul nr. 1/58, care este încă în vigoare. Totuși, la fel ca democrația, conservarea multilingvismului depinde de un efort constant de explicare în cadrul unei viziuni pe termen lung. El este în mod regulat pus în discuție sub pretextul celerității sau al economiei, ca și cum realitatea sa ar fi mai degrabă o chestiune de constrângere decât una legată de bogăția noastră comună.

La Curtea de Justiție a Uniunii Europene, multilingvismul are o importanță cu totul specială, deoarece condiționează procedurile începând din amonte și permite în aval ca jurisprudența să fie accesibilă fiecăruia în propria sa limbă. Imperativele legitime de eficiență și control al costurilor rămân totuși cruciale, așa încât reflecția este constantă, iar tehnologia cea mai recentă este exploatată la maximum pentru a oferi cetățenilor un serviciu optim în permanență.

Lucrarea de față expune aspectele istorice, juridice și politice care au condus la apariția unui multilingvism instituțional puternic, ca instrument de egalitate, incluziune și progres. Ea prezintă regimul lingvistic al instituției și modul în care multilingvismul este practicat în cadrul acesteia, în special în serviciile de interpretare și de traducere juridică. Totodată, reflectă punctele de vedere și argumentele care apar cu regularitate în presă și în doctrină și propune, pe baza unor analize obiective, o viziune militantă și optimistă, orientată fără ezitare spre viitor.

CURTEA DE JUSTIȚIE
A UNIUNII EUROPENE

Thierry Lefèvre, Director general al Multilingvismului

Direcția generală multilingvism

Direcția generală de informații
Direcția de comunicare
Unitatea Publicații și presă electronice

Mai 2023

ISBN 978-92-829-3866-9

doi:10.2862/125810

QD-03-21-498-RO-N

